

КАТОВАНІ ЗА

ХРИСТА

Пастор Ричард Вурмбранд

КАТОВАНІ ЗА
ХРИСТА

Пастор Ричард Вурмбранд

Голос
мучеников

Originally published in English as
Tortured for Christ by Richard Wurmbrand
© 1967, 1998 by The Voice of the Martyrs
Published by Bridge-Logos. All rights reserved.

Ukrainian edition © 2011 by Voice of the Martyrs, USA. All rights reserved.
Published by Voice of the Martyrs.
Graphics and layout by OM EAST

Переклад з англійської Оксани Найтцке
Редакторы С. Филипчук, П. Наконечний
Русское здание © 2010 от „Голос мучеников”, США
Авторское право защищено.

Использование и размножение материалов публикации без письменного
разрешения издателя запрещено, за исключением кратких цитат в критических
и обзорных статьях.

ISBN 978-617-503-061-5

ПОСВЯТА

Посвята

Вельмишановний В. Стюарт Гарріс, генеральний директор «Європейської християнської місії» у Лондоні, після свого звільнення з в'язниці у 1964 році приїхав до Румунії як посланець від християн із Заходу. Після того як він ужив чимало заходів перестороги, пізно ввечері він прийшов до нашого будинку і приніс нам слова любові та втіхи, а також допомогу для сімей закатованих християн. Від імені тих вірних Богові людей я висловлюю щире подяку.

ПЕРЕДМОВА

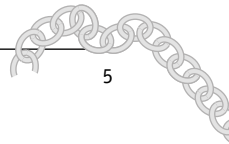
Передмова

Мученик

За словами Ричарда Вурмбранда, книга «Катовані за Христа» не має жодної літературної цінності. Її було написано відразу за три дні після його звільнення з в'язниці. Написано чорнилом і слізьми. Бог благословив цей рукопис і використав його для досягнення Своєї мети. Це ювілейне видання «Катованих за Христа», присвячене 30-літтю з дня першого виходу книги у світ, майже не зазнало змін. Свідчення пастора про його чотирнадцятирічне ув'язнення за часів диктатури комуністичного режиму в Румунії залишилось недоторканим.

Протягом років книгу «Катовані за Христа» було перекладено понад шістдесятма п'ятьма мовами, і мільйони її примірників розійшлися по всьому світу. Ми не перестаємо дивуватися з того, як Бог використовує це свідчення для зміцнення Тіла Христового. Ми переконалися, що в цьому Тілі перемога, мужність, цілеспрямованість та непорушність не мають меж, не мають ні кольору шкіри, ні національності; ними Святий Дух наділяє усіх рівномірно.

Цікаво те, що й китайські пастори, й американські домогосподарки, й арабські таксисти – усі можуть отримати натхнення і підбадьорення з книги румунського єврея. Колись лідери в'єтнамської домашньої церкви розповіли мені про те, яким чином вони готували християнську паству до виживання і зростання перед очікуваною комуністичною навалою з боку Південного В'єтнаму в 1970-х рр. Вони розповсюдили переклад «Катованих за Христа»

в'єтнамською мовою, і він став керівництвом до виживання, свідченням усепереможності віри серед надзвичайно важких обставин. Ми також отримали чимало листів від тих, хто завдяки цій книзі налагодив особисті стосунки з Ісусом Христом, усвідомивши, що любов Христа – це могутня реальія. Отож, ці сторінки не приховують у собі нічого політичного, а лише презентують Євангелію свідків, «катованих за Христа».

Чимало з нас нині вважають, що мученик – це той, хто просто помирає за свою віру. На превеликий жаль, через це визначення ми втратили справжнє значення та глибину поняття мучеництва. Святий Августин колись сказав: «*Мета, а не страждання роблять справжнім мучеником*». У своїй п'єсі «*Убивство в соборі*» Томас Стернз Еліот описує мученика як того, «хто став *інструментом* Божим, хто *підкорив* свою волю волі Божій, не втратив її, але знайшов її, бо він знайшов свободу в *покорі* Богові. Мученик більше не прагне нічого для себе, навіть слави мучеництва».

У перекладі з грецької слово «мученик» означає «свідок». У Посланні до євреїв написано, що ми маємо «навколо себе велику таку хмару свідків [мучеників]» (12:1). Ісус дає нам настанову в Книзі Дій, 1:8: «Та ви приймете силу, як Дух Святий злине на вас, і Моїми ви свідками [мучениками] будете в Єрусалимі, і в усій Юдеї та в Самарії, та аж до останнього краю землі».

Новозавітні мученики не лише особисто свідчили про істинність та силу Ісуса Христа, але й несли свої свідчення іншим людям, незалежно від того, чого їм це коштувало. У Книзі Дій ми читаємо про побиття камінням Стефана, подію, яка зробила його першим, кому довелося сплатити високу ціну за своє свідчення. Саме у цей час слово «*мученик*» набуло значно глибшого значення – «той, хто не лише свідкує, але й готовий віддати своє життя, бути катованим за свою віру».

Істина, про яку ми свідкуємо, дається дорогою ціною — вона може коштувати нам репутації, популярності

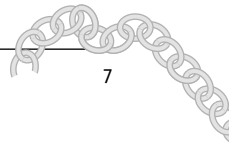
та престижу. Вона може навіть вартувати сім'ї, друзів або й власного життя. Утім зміст нашого свідчення настільки життєво важливий, що ми мусимо скинути «всякий тягар та гріх, що обплутує нас» (Послання до євреїв 12:1), щоб із витривалістю пройти шлях, призначений нам Богом.

Звістка, яку несуть Христові «свідки», не має фізичних меж. Це перевершує наше розуміння. Мучеництво – не гнітюче, а необхідне для молитовного усвідомлення глобальної реальності християнства... Необхідне для того, щоб отримати вчинене нам «за Христа добродійство, не тільки вірувати в Нього, але і страждати за Нього» (Послання до филип'ян 1:29). Віру свідків, або мучеників, не можна контролювати чи вбити. Вона засіває насіння для поширення Царства Божого в «Єрусалимі, і в усій Юдеї та в Самарії, та аж до останнього краю землі» (Книга Дій святих апостолів 1:8), оскільки їхні свідчення говорять про істину Ісуса Христа. Христос сказав: «І кажу Я тобі, що ти скеля, і на скелі оцій побудую Я Церкву Свою, і сили адові не переможуть її» (Євангеліє від Матвія 16:18).

Саме усвідомлення цього переконає мене, що пастор Ричард Вурмбранд – це той, чие життя є віддзеркаленням святості й мучеництва. Не через смерть, а завдяки тому, що він несе свідчення життя Христового і перетерпів такі страждання за Нього, порівняно з якими смерть була б бажанішою.

Книга «Катовані за Христа» не лише розповідає про обставини життя людини, яка страждала від репресій brutального комуністичного режиму, вона описує віру та витривалість чоловіка, який цілковито присвятив себе Христові, та його прагнення розповісти істину оточуючим. Саме ця істина живо постає на кожній сторінці, змінюючи мислення християн у різних країнах світу та нагадуючи їм, що впродовж історії і навіть нині християни потерпають від невимовних страждань і помирають за своє свідчення про життєдайну силу Ісуса Христа.

Ми молимося, щоб це свідчення продовжувало жити, щоб ми могли ще глибше пізнавати Ісуса Христа і свої стосунки з Ним та свій земний обов'язок свідкувати про істину; щоб ми змогли зрозуміти, що по-справжньому означає жити життям мученика, і, якщо на це Господня воля, були готові свідчити, чого б це не коштувало.

*Том Вайт,
директор американського
відділення місії «Голос мучеників»*

РОЗДІЛ I

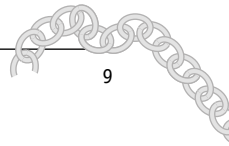
Спрага росіян за Христом

Атеїст пізнає Христа

Батьки залишили мене ще у перші роки мого життя. Виховуючись у сім'ї, яка не визнавала ніякої релігії, я з дитинства не отримав духовної освіти. Як наслідок гіркого та злиденного дитинства, що пройшло у важкі та голодні роки Першої світової війни, у чотирнадцять років я став настільки переконаним у правильності своїх поглядів атеїстом, наскільки нині переконані у цьому комуністи. Я зачитувався атеїстичними книгами й не просто не вірив у Бога та Христа, — я ненавидів навіть думки про Них, вважаючи їх шкідливими для людського розуму. Отож я зростав у ненависті до релігії.

Утім, як я усвідомив значно пізніше, по Своїй благодаті й із незрозумілих для мене причин, Бог обрав мене. Це не мало жодного стосунку до мого характеру, оскільки характер у мене був жахливий.

І хоч я й вважав себе атеїстом, щось незрозуміле завжди вабило мене до церкви. Мені важко було пройти повз церкву, не зазирнувши всередину. Проте я ніколи не розумів, що саме там відбувається. Я слухав проповіді, проте вони не промовляли до мого серця. Я уявляв собі Бога господарем, якому я змушений підкоритися. Я ненавидів той образ Бога, який сам створив у своїй уяві, хоч як же мені хотілося знати, що десь там, у Всесвіті, є Той, Хто любить мене!.. Оскільки в дитинстві та в юнацькі роки я не пізнав багато любові й радості, я так мріяв про те, щоб хтось мене любив!

Я переконував себе у тому, що Бога немає, та водночас мені було сумно від того, що люблячого Бога не існує. Одного разу, страждаючи від такого внутрішнього конфлікту, я увійшов до католицької церкви. Я побачив, як люди стоять на колінах і щось шепочуть. *Я вирішив стати поруч із ними, щоб почути, що ж саме вони говорять. Я сподівався повторити їхні слова і побачити, чи щось станеться.* Вони молилися до святої діви Марії, промовляючи: «Радуйся Маріє, благодаті повна!» Я знову й знову повторював ці слова за ними, з надією дивлячись на статую діви Марії, проте нічого не відбувалося. Мені стало дуже прикро.

Одного разу, будучи переконаним атеїстом, я молився Богові. Моя молитва була чимось на кшталт: «Боже, я знаю, що Ти не існуєш. Проте, якби навіть Ти й існував, я не зобов'язаний вірити в Тебе. Це Твій обов'язок – переконати мене у Своєму існуванні». Я був атеїстом, але атеїзм не давав миру для мого зболеного серця.

У той час, коли я переживав внутрішню боротьбу, старий тесля у невеличкому селищі високо в горах Румунії молився: «Мій Боже, я служив Тобі тут, на землі, і тому хочу отримати свою нагороду й на землі, як і на небі. А моя нагорода нехай буде у тому, щоб я не помер, доки не приведу до Христа єврея, тому що Христос Сам вийшов з єврейського народу. Але я бідний, старий і хворий. Я не можу ходити й шукати євреїв. А в моєму селі їх немає жодного. Приведи єврея до мого села, а я зроблю все, що можу, аби привести його до Христа».

Щось невпинно тягнуло мене у те село. У мене не було жодної причини туди їхати. В Румунії дванадцять тисяч сіл, але я поїхав саме у *те*. Побачивши, що я єврей, старий тесля так ходив за мною, як жоден хлопець не впадав за найгарнішою дівчиною. Він бачив у мені відповідь на свої молитви і дав мені почитати Біблію. До цього я вже не раз читав Писання, суто з цікавості. Проте ця Біблія була іншою. Як він розповів мені пізніше, він та його дружина разом годинами молилися про на повернення мене та моєї дружини. Біблія, яку він подарував мені,

була написана не так словами, як полум'ям любові, запаленим їхніми молитвами. Я майже не міг читати її. Я лише ридав над нею, порівнюючи моє жахливе життя з життям Ісуса Христа, мою нечистоту – з Його праведністю, мою ненависть – з Його любов'ю. Він приймав мене як Свою дитину!

Незабаром моя дружина теж навернулася до Бога. Через неї Бог привів до Себе й інших людей. А ті інші привели до Христа ще чимало, і, таким чином, у Румунії виникла ще одна лютеранська церква.

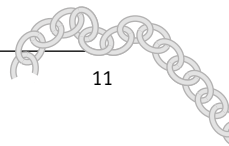
Потім прийшли нацисти, які принесли нам чимало страждань. У Румунії нацизм набув форми екстремальної диктатури православ'я та переслідування протестантських віруючих і євреїв.

Ще до свого формального рукопокладення і навіть задовго до того, як я був готовий до служіння, я вже був засновником церкви та її керівником. Я ніс цілковиту відповідальність за неї. Нас із дружиною не раз заарештовували, били та судили нацисти. Нацистський терор здавався для нас нестерпним, однак він був лише прелюдією до того, що чекало на нас із приходом комунізму. Моєму синові, Міхаєві, довелося змінити ім'я на неєврейське, аби уникнути смерті.

Часи нацистського терору мали одну перевагу. Вони навчили нас, що фізичні знущання можна стерпіти і що з Божою допомогою людський дух може витримати будь-які тортури. Вони навчили нас техніки підпільного християнського служіння, що стало чудовою підготовкою до набагато жахливіших випробувань, які очікували на нас попереду і були вже не за горами.

Служіння росіянам

Глибоко жалкуючи про своє атеїстичне минуле, я з першого дня свого навернення прагнув свідчити росіянам. Вони з дитинства виховувалися атеїстами. Моє бажання досягнути Євангелією росіян сповнилося, мені навіть не довелося їхати для цього в Росію. Усе почалося ще за часів нацизму, оскільки в Румунії були тисячі російських військовополонених, серед яких ми й проводили християнську роботу.

Це була драматична робота. Я ніколи не забуду своєї першої зустрічі з російським військовополоненим, інженером. Я запитав його, чи він вірить у Бога. Якби він відповів «ні», я б не здивувався. Кожна людина має право вибору, вірити їй чи ні. Проте він поглянув на мене і промовив: «Я не отримував наказу вірити. Якщо мені накажуть – я віритиму».

У мене по щоках потекли сльози. Я почувався так, ніби моє серце розривається на дрібні шматки. Переді мною стояв чоловік із мертвою свідомістю, чоловік, який втратив величезний дарунок, який дав людині Бог — індивідуальність. Він був немислячим інструментом у руках комуністів, готовий вірувати або ні за наказом. Він сам уже не міг мислити. Він був типовим росіянином після всіх цих років комуністичного режиму! Переживши шок від того, що комунізм здатен зробити з людиною, я пообіцяв Богові присвятити своє життя цим людям, щоб повернути їм відібрану в них індивідуальність і віру в Бога та в Христа.

Починаючи з 23 серпня 1944 року, мільйонні російські війська почали наповнювати Румунію, і незабаром після цього в нашій країні прийшов до влади комунізм. А разом із ним почалися й жахи, порівняно з якими страждання, заподіяні нам нацистами, здавалися не такими вже й важкими.

На той час у Румунії, населення якої нині становить приблизно двадцять чотири мільйони, Комуністична партія налічувала лише десять тисяч членів. Однак Вишинський, міністр закордонних справ СРСР, влетівши до кабінету нашого улюбленого короля Михаїла I, стукнув кулаком по столу і промовив: «Ви повинні призначити в уряд комуністів!» Нашу армію та поліцію було роззброєно, і таким чином силою, зненавиджені всіма, комуністи прийшли до влади. Усе це відбувалося не без підтримки з боку тогочасних американського та британського урядів.

Людина несе перед Богом відповідальність не лише за свої особисті гріхи, але й за гріх цілої нації. Трагедія всіх поневолених народів — це відповідальність, яка лежить на американських та британських християнах. Американці повинні

знати, що вони, хоч і опосередковано, але все ж посприяли встановленню росіянами режиму смерті й терору. Як члени Тіла Христового, американські християни повинні спокутувати це, допомагаючи поневоленим народам прийти до світла Христового.

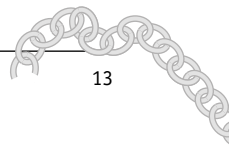
Спокушування церкви

Щойно комуністи прийшли до влади – вони вміло почали застосовувати щодо церкви засоби спокушування. Мова любові та мова спокуси – однакові. Чоловік, який бажає провести з дівчиною решту свого життя у шлюбі, і той, кому вона потрібна лише на одну ніч, обоє говорять їй ті ж самі слова: «Я тебе кохаю». Ісус наказує нам розрізняти мову спокуси та мову любові й знати, що вовки, зодягнені в овчину, відрізняються від справжніх овець. На превеликий жаль, коли комуністи прийшли до влади, тисячі священників, пасторів та служителів виявилися неспроможними розрізнити ці два голоси.

Комуністи провели конгрес усіх християнських організацій у приміщенні нашого парламенту. На конгресі були присутні чотири тисячі священників, пасторів та служителів різних конфесій — і ці мужі Божі обрали Йосипа Сталіна почесним президентом конгресу. Вони обрали того, хто очолював найбільш безбожну в світі країну й масово вбивав християн. Один за одним єпископи та пастори вставали і проголошували, що комунізм та християнство мають багато спільного й можуть співіснувати. Один за одним служителі оспівували комунізм і запевняли новий уряд у вірності йому церкви.

Ми з дружиною були присутні на цьому конгресі. Сабіна прошепотіла мені: «Ричарде, підведись і зітри цю ганьбу з обличчя Христового! Вони ж плюють Йому в лице». Я відповів: «У такому разі ти втратиш чоловіка». Вона ж промовила: «Я не хочу бути замужем за боягузом!»

Тоді я підвівся і виголосив звернення до конгресу, прославляючи не вбивць християн, а Ісуса Христа, та проголошуючи, що наша вірність належить передусім Йому. Промови конгресу

транслявались по всій країні, тому вся Румунія почула звістку про Христа, проголошену із зали, де засідав комуністичний парламент! Згодом мені довелося заплатити за свою промову, однак це було того варте.

Керівництво православної та протестантської церкви наввипередки намагалося догодити комуністам. Православний єпископ на своїй ризи почав носити зображення серпа та молота й наказав священикам звертатися до себе не «преосвященніший владико», як раніше, а «товаришу єпископе». Такі священики, як Петреску та Рошіяну, діяли ще «рішучіше». Вони стали офіцерами таємної поліції. Рапп, заступник єпископа лютеранської церкви Румунії, почав навчати в теологічній семінарії, що нібито Бог дав людям три відкриття: перше – через Мойсея, друге – через Ісуса, а третє – через Сталіна, і що останнє з них заміняє всі попередні!

Я відвідав конгрес баптистів у місті Ресіта, конгрес, який проходив під червоним прапором і на якому гімн Радянського Союзу всі співали стоячи. Президент баптистів розхвалював Сталіна як великого учителя Біблії й назвав усе, що він робить, виконанням Божих заповідей!

Необхідно усвідомлювати, що істинні баптисти, яких я дуже люблю, не погодились і залишилися вірними Христові, терплячи багато страждань. Однак комуністи «обрали» своє керівництво, і баптистам не залишилося жодного вибору, як прийняти його. Така ж ситуація існує й донині в комуністичних країнах серед релігійної верхівки офіційної¹ церкви. Ті, хто зі слуг Христових перетворилися на слуг комунізму, почали осуджувати братів, які не приєдналися до них.

Подібно до того як після революції російські християни створили підпільну церкву, прихід до влади комунізму та зрада багатьох керівників церкви спонукали нас створити підпільну церкву і в Румунії, церкву, яка залишалась би вірною справі

---

1 Офіційна церква – це церква, зареєстрована й контрольована урядом. Членство в офіційних церквах у більшості країн з тоталітарним режимом нині зазвичай становить менше ніж десять відсотків християнського населення. Решта населення надає перевагу «підпільному» поклонінню.]

благовістя, проповіді Євангелії та досягнення дітей для Христа. Комуністи заборонили все це, й офіційна церква підкорилася.

Разом з іншими я почав підпільну працю. Для прикриття моєї справжньої роботи в підпіллі у мене була досить поважна посада – пастор «Норвезької лютеранської місії». У той же час я представляв у Румунії Всесвітню раду церков. (У Румунії ми не мали інформації, що ця організація могла співпрацювати з комуністами. Тоді у нашій країні вона займалася винятково допомогою знедоленим.) Ці дві посади давали мені міцне підґрунтя, щоб стояти перед владою, яка й гадки не мала про мою справжню підпільну роботу.

Моя праця у підпіллі мала два головні аспекти. Перший – це наше таємне служіння серед російських солдат. А другий – служіння серед пригнічених та знедолених верств населення Румунії.

Росіяни – люди зі спраглими душами

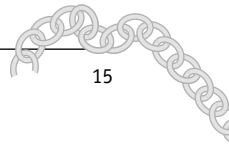
Для мене проповідь Євангелії для росіян – немов рай на землі. Я проповідував Євангелію для людей багатьох національностей, утім мені ніколи не доводилося бачити, щоб люди так «упивалися» нею, як росіяни. Їхні душі такі спрагли!

Одного разу мій товариш, православний священник, зателефонував мені й розповів про те, що до нього на сповідь приходив російський офіцер. Священник не володів російською мовою, тому, знаючи, що я розмовляю російською, дав йому мою адресу. Наступного дня цей чоловік з'явився на порозі мого будинку. Він прагнув Бога, але ніколи не бачив Біблії. Він не мав релігійної освіти і ніколи не відвідував жодного богослужіння (у Росії тоді майже не було церков). Він любив Бога, нічого не знаючи про Нього.

Я прочитав чоловікові Нагірну проповідь та притчі Ісуса. Вислухавши мене, він затанцював по кімнаті, радісно вигукуючи: «Яка краса! Як я міг жити, не знаючи цього Христа!» Мені вперше довелося бачити, щоб людина так раділа у Христі.

А потім я припустився помилки. Я прочитав йому про стра-

ті й розп'яття Христа, не підготувавши його до цього. Він не очікував нічого подібного, тому, почувши про те, як Христа побили камінням, як Його розіп'яли і як Він помер, чоловік упав у крісло й заридав. Він щойно увірував у Спасителя, а тепер його Спаситель був мертвий!

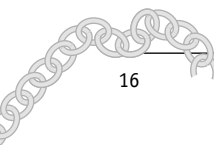
Я поглянув на нього, і мені стало соромно. Я називав себе християнином, пастором і навіть навчав інших, однак сам ніколи не переймався так стражданнями Христа, як цей російський офіцер. Він нагадував Марію Магдалину, яка ридала біля підніжжя хреста та оплакувала тіло Ісуса біля гробниці.

Тоді я прочитав йому історію про воскресіння Ісуса й побачив, як умить обличчя чоловіка змінилося. Він раніше не знав, що Ісус воскрес із мертвих. Почувши цю чудову новину, він плеснув себе по колінах і вилаявся, використовуючи досить брудну лайку. Це була його манера висловлюватись. Він знову зрадів і почав витанцьовувати по кімнаті, вигукуючи від радості: «Він – живий! Він – живий!»

«Давай помолимося!» – звернувся я до нього. Він ще не знав, як молитися. Він не знав наших церковних фраз. Він упав на коліна поряд зі мною і промовив: «О, Боже! Який Ти чудовий! Якби я був Тобою, а Ти був мною, я нізащо не простив би Тебе за Твої гріхи. А Ти – насправді чудовий! Я люблю Тебе всім своїм серцем!»

Я думаю, що в ту мить усі небесні янголи завмерли, слухаючи піднесену молитву російського офіцера, людини, яка «здалася» на милість Христа!

Іншого разу в магазині я зустрів російського капітана із жінкою-офіцером. Вони намагалися купити їжу, однак продавець не розумів російської. Я запропонував їм допомогу, і ми познайомилися. Я запросив своїх нових знайомих на обід у свій дім. Перед тим, як почати їсти, я сказав: «Ви у християнському домі, й перед їжею ми завжди молимося». Я звернувся до Бога російською мовою. Вони поклали ножі й виделки, і відтоді більше їжа їх не цікавила. Натомість вони ставили мені одне запитання за іншим: про Бога, Христа та Біблію. Вони нічого про це не знали.

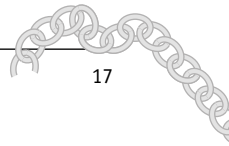
Розмовляти з ними було нелегко. Я розповів їм притчу про чоловіка, в якого була тисяча овець і він втратив одну. Їм важко було зрозуміти це, адже їх виховували на комуністичній ідеології. Вони запитували: «Як це в нього була тисяча овець? І їх не забрали в колгосп?!» Я сказав, що Ісус – Цар. А вони відповіли: «Усі царі – злі люди, які володарюють над іншими, тому Ісус теж, напевне, був диктатором». Коли я розповів їм притчу про працівників на винограднику, вони сказали: «Вони правильно вчинили, що повстали проти господаря виноградника. Виноградник повинен належати всім». Усі біблійні ідеї були для них новими. Коли я розповів про народження Ісуса, вони поставили мені запитання, яке здалося б невіглаством будь-якому мешканцеві Заходу: «То що, виявляється, Марія була дружиною Бога?» Розмовляючи з ними та ще з багатьма іншими росіянами, я усвідомив, що проповідуючи Євангелію для людей, які прожили стільки років під владою комунізму, необхідно вдатися до цілковито нового підходу.

Цей підхід діє і в багатьох інших культурах. Місіонери, які працюють у Центральній Африці, стикаються з труднощами, намагаючись пояснити слова з Книги пророка Ісаї: «... коли ваші гріхи будуть як кармазин, стануть білі, мов сніг; якщо будуть червоні, немов багрянниця, то стануть мов вовна вони!» (Книга пророка Ісаї 1:18). Ніхто в Центральній Африці ніколи не бачив снігу, в їхній мові навіть не існувало слова на позначення цього поняття. Тому місіонерам довелося перекласти цей вірш таким чином: «Ваші гріхи будуть білі, як ядро кокосового горіха».

А нам необхідно було перекласти Євангелію «марксистською мовою», щоб зробити її зрозумілою для комуністів. Однак це було не під силу нам самим, Святий Дух повинен був діяти через нас.

Того дня капітан та молода жінка-офіцер повернулися до Господа. Пізніше вони дуже допомагали нам у нашому підпільному служінні серед російських військових.

Ми таємно друкували та розповсюджували серед росіян тисячі примірників Євангелія та іншої християнської літератури. Через навернених російських військовослужбовців ми контра-

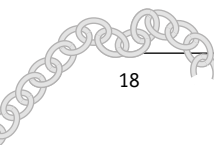

бандою переправляли Біблії та Нові Заповіти до Радянського Союзу. Ми вдавалися й до інших «хитрощів», щоб розповсюджувати Слово Боже серед росіян. Солдати вже по кілька років служили далеко від домівок і своїх дружин та дітей. (Росіяни наділені надзвичайною любов'ю до своїх дітей.) Мій син, Михайл, та інші діти до десятилітнього віку підходили до російських військовослужбовців на вулицях і в парках із кишеньками, набитими Бібліями, Євангеліями та іншою християнською літературою. Солдати пестили їх, ніжно гладили по голівках, згадуючи своїх власних дітей, яких вони не бачили роками. Вони зазвичай давали дітям цукерку чи плитку шоколаду, а діти, у відповідь, давали солдатам Біблію або Євангеліє, які ті з радістю брали. Часто те, що для нас зробити було надзвичайно небезпечно, діти могли виконати з легкістю та цілковито безпечно. Вони теж були «маленькими місіонерами» серед росіян. Наслідки цього служіння були вражаючими. Чимало російських солдатів таким чином отримали Євангелія, у той час як подарувати їх по-іншому не було жодної можливості.

Проповідь у радянських військових бараках

Ми працювали серед росіян не лише шляхом особистого спілкування. Ми мали можливість проповідувати і в малих групах.

Росіяни дуже любили годинники. Вони крали їх у всіх, у кого лише можна було вкрати. Вони зупиняли людей на вулицях і відбирали у них годинники. Росіяни носили по декілька годинників на кожній руці, а у їхніх жінок на шиях можна було побачити будильники, які звисали на ланцюжках. У них ніколи раніше не було годинників, і вони ніяк не могли ними натішитися. Румуни, які хотіли придбати годинник, мусили йти у бараки Радянської армії, щоб купити вкрадений годинник, часто купуючи свій власний. Отож, для румунів не було незвичайним заходити в російські бараки. Підпільна церква також використовувала цей привід — придбання годинників — щоб увійти до бараків.

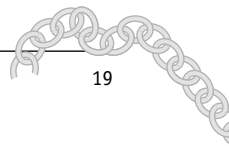

Уперше я проповідував у російському баракі в день Петра та Павла, на велике православне свято. Я вирушив на військову базу нібито купити годинник. Я говорив, що один був занадто дорогий, другий – занадто малий, третій – занадто великий. Навколо мене юрбилися солдати, пропонуючи мені свої годинники. Ніби жартома, я запитав: «Чи є тут Петро або Павло?» Відразу ж відгукнулося кілька чоловік. Тоді я сказав: «А ви знаєте, що сьогодні ваше православне свято Петра та Павла?» (Кілька старших чоловіків знали.) «А ви знаєте, хто були ці Петро і Павло?» – поцікавився я. Звісно ж, ніхто не знав, тож я почав розповідати їм про апостолів Петра й Павла. Один із старших чоловіків перебив мене: «Ти прийшов сюди не купувати годинники! Ти прийшов, щоб розповісти нам про віру. Сідай і розкажи нам! Але обережно, ми знаємо, хто серед нас ненадійний. Усі присутні тут «свої люди», але коли я покладу руку тобі на коліно, – відразу починай говорити про годинники. Коли ж я заберу руку, – продовжуй свою розповідь».

Навколо мене зібралось чимало народу, і я почав розповідь про Петра й Павла, і про Христа, за якого Петро й Павло померли. Час від часу до баракі заходили люди, яким солдати не довіряли. Тоді один із них клав руку мені на коліно, і я починав цікавитися годинниками. Коли людина виходила, я продовжував проповідувати про Христа. Ці відвідини повторювалися завдяки російським солдатам-християнам. Багато їхніх товаришів прийняли Христа, і тисячі таємно отримали Євангелія.

Чимало наших братів та сестер із підпільної церкви було схоплено та жорстоко побито за це, проте жоден із них не видав нас.

Виконуючи таку роботу, ми мали радість зустрічатися з братами та сестрами з підпільних церков Радянського Союзу і дізнаватися про їхнє служіння. Перш за все, ми бачили в них святих. Адже вони пережили стільки років комуністичної індоктринації. Так само як риба, що живе в солоній воді і не стає солоною, вони пройшли «школу комунізму», зберігши при цьому свої душі чистими й непорочними для Христа.

Ці віруючі мали такі чисті душі! З великим сумом вони говорили: «Ми знаємо, що серп і молот, які ми носимо на кашкетах, – це знак антихриста». Вони немало допомогли нам у розповсюдженні Євангелії серед радянських солдатів та офіцерів.

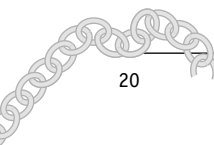
Можу засвідчити, що вони були наділені всіма якостями, притаманними християнам, окрім лише радості. Радість вони переживали тільки під час навернення, потім вона зникала. Я часто думав про це. Колись я запитав одного баптиста: «Як так, що ти не маєш радості?» «Як я можу радіти, – відповів він, – коли мушу приховувати від пастора власної церкви те, що я відданий Христові, що веду активне молитовне життя, що намагаюся привести до Бога нові душі? Пастор моєї церкви – інформатор НКВС. За нами увесь час стежать. На жаль, саме пастирі зрадили свою отару. Радість спасіння глибоко живе у наших серцях, але ми втратили ту зовнішню радість, яку маєте ви».

Християнство для нас було драматичним. Коли християни у вільних країнах приводять людину до Христа, вона стає членом церкви, яка живе спокійним життям. Однак коли до Бога приходять мешканець поневоленої країни, ми знаємо, що він відразу ж може опинитися у в'язниці, а його діти – залишитися сиротами. Тому радість від надбання нової душі для Христа завжди затьмарюється усвідомленням ціни, яку доведеться сплатити за це. Таким чином, ми стикнулися із цілковито новим типом християн – християнами підпільної церкви.

У нашому служінні на нас очікувало чимало несподіванок.

Так само, як багато людей думають, що вони християни, насправді ними не будучи, ми переконалися, що чимало росіян, які вірили в те, що вони атеїсти, насправді ними не були.

Одного разу, коли я їхав у потягу, навпроти мене сидів радянський офіцер. Я щойно почав розповідати йому про Христа, як він розійшовся силою-силенною атеїстичних доказів. Цитати з праць Маркса, Сталіна, Вольтера, Дарвіна та інших, хто заперечували Біблію, немов потоки, текли з його вуст. Він говорив так швидко, що не давав мені жодної можливості заперечити. Він говорив із годину й майже переконав мене, що Бога не іс-

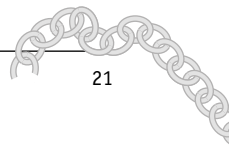
нує. Коли він завершив свою промову, я запитав: «Якщо Бога не існує, чому ж ти молишся до нього, коли приходить горе?» Немов злодій, спійманий на своєму злочині, він зашарівся і запитав: «А звідки ти знаєш, що я молюся?» Я наполягав: «Я перший запитав. То чому ж ти молишся? Відповідай!» Він схилив голову і промовив: «На фронті, коли ми потрапляли у фашистське оточення, молились усі! Ми не знали, як правильно це робити. Тому ми говорили: «Бог і Дух! Допоможи!» Чи ж це не чудова молитва в очах Того, Хто дивиться на серце?!

Якось я познайомився з подружжям російських скульпторів. У відповідь на мою розповідь про Бога вони заперечили: «Ні, Бога не існує. Ми – безбожники. Але ми розповімо тобі щось цікаве, що сталося з нами.

Одного разу ми працювали над пам'ятником Сталіну. Під час роботи моя дружина сказала мені: «Поглянь на великі пальці своїх рук! Якби наші великі пальці не були розміщені у дзеркальному відображенні один стосовно іншого, якби пальці на руках були такими ж, як і на ногах, ми не могли б тримати в руках молоток, долото, інструменти, книги й навіть шматок хліба. Людське життя було б неможливе без великого пальця. Отож, хто створив великий палець? Ми обоє пройшли школу марксизму і знаємо, що небо й земля утворилися самі по собі. Вони не створені Богом. Як нас навчили, так ми й вірили. Але якщо Бог не створив небо й землю, якщо навіть Він створив лише великий палець, Він уже гідний хвали за створення цієї важливої дрібниці.

Ми хвалимо Едісона, Белла та Стівенсона, які винайшли електричну лампочку, телефон, залізницю та інше. То чому ж не хвалити Того, Хто створив палець? Якби у Едісона не було великого пальця, він нічого не винайшов би. Отож, це правильно – прославляти Бога, Який створи великий палець».

Слова дружини розлютили чоловіка, як це часто буває з чоловіками, коли дружини говорять їм мудрі слова. «Не говори дурниці! Тебе ж учили, що Бога не існує. Окрім того, будинок може бути нашпигований «жучками». Ти можеш накликати на нас проблеми. Запам'ятай *раз і назавжди*, що Бога не існує. І на небі *нікого* немає!»

Дружина відповіла: «Яка дивовижа! Якщо у небі живе Всесильний Бог, в якого по своїй нерозсудливості вірили наші праотці, то це природно, що ми всі маємо великий палець. Всемогутній Бог може все, тож Він може створити й палець. Але якщо в небі немає нікого, то я поклонятимусь тому *«Нікому»*, Хто створив великий палець!»

Так вони почали вірити в *«Нікого»*! З часом їхня віра в цього *«Нікого»* переростає у віру в Бога–Творця не лише великого пальця, але й зірок, квітів, дітей і всього прекрасного в житті. Ця історія нагадує історію про те, як у давні часи в Афінах Павло зустрів людей, які поклонялись *«незнаному Богові»* (Дії святих апостолів 17:23).

Це подружжя було невимовно щасливе, коли почуло від мене про те, що у небі дійсно є Бог–Дух. Він – Дух любові, мудрості, істини й сили, Котрий так полюбив їх, що послав Свого єдиного Сина на хресну смерть за них.

Вони вірили у Бога, самі того не знаючи. Бог дав мені честь допомогти їм піднятися на щабель вище у їхній вірі – до покаяння та спасіння.

Одного разу на вулиці я помітив російську жінку-офіцера. Я підійшов до неї й заговорив: «Я знаю, що неввічливо звертатися на вулиці до незнайомої жінки, але я пастор, і мої наміри щирі. Я хочу розповісти вам про Христа».

«Ви любите Христа?» – вигукнула вона. «Так! Усім серцем». Вона кинулася до мене в обійми і почала розцілювати мене. Я зникнув. Я почувався дуже незручно, адже я був пастором. Прийшовши до тями, я почав відповідати на її обійми, сподіваючись, що всі подумують, що ми родичі. Вона вигукнула: «Я також люблю Христа!» Я запросив жінку додому і з подивом дізнався, що вона нічого не знала про Христа, зовсім нічого-сінько, окрім Його імені. Й усе ж вона любила Його. Вона не знала ні про те, що Він був Спасителем, ні про те, що саме означало спасіння. Не знала вона й того, де саме жив та помер Христос. Вона не чула ні про Його вчення, ні про Його життя та служіння. Вона була для мене феноменом: як можна любити когось, знаючи лише його ім'я?

Коли я висловив жінці свій подив, вона пояснила: «У дитинстві мене вчили запам'ятовувати по картинках. Наприклад, «А» — це «автобус», «Б» — це «будинок», а «В» — це «вагон» тощо.

Коли я перейшла до старших класів школи, нас учили, що наш святий обов'язок — захищати свою комуністичну батьківщину. Нас виховували в дусі комуністичної моралі. Однак я не знала, що означали слова «святий обов'язок» та «мораль». Мені потрібна була асоціативна картинка. Я знала, що наші пращури асоціювали все прекрасне, гідне пошани та поклоніння з образами. Моя бабуся, наприклад, завжди схилялася перед зображенням, яке називала Христом. Я полюбила це ім'я. Воно стало таким близьким для мене! Саме звучання цього імені сповнює мене радістю».

Коли я слухав її слова, мені на думку спав вірш із Послання до филип'ян, 2:10, у якому йдеться про те, що перед Ісусовим ім'ям уклониться кожне коліно. Можливо, на якийсь час антихристові й вдасться стерти з лиця землі знання про Бога. Однак у самому імені Ісуса — сила, здатна привести людину до світла.

Вона прийняла Христа в моєму домі, й тепер Той, Чие ім'я вона так любила, живе в її серці.

Кожна мить, проведена з росіянами, була сповнена поезії та глибокого змісту. Сестра, яка проповідувала Євангелію на залізничних станціях, дала мою адресу офіцерові, який зацікавився Божим Словом. Якось увечері він з'явився на порозі мого будинку — високий, вродливий лейтенант Радянської Армії.

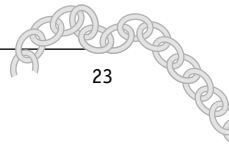
Я запитав його: «Чим я можу допомогти?»

Він відповів: «Я прийшов за світлом».

Я почав читати йому найважливіші уривки з Писання. Він поклав свою руку на мою і промовив: «Прошу тебе, не введи мене в оману. Я належу до народу, який тримають у темряві. Скажи мені, будь ласка, правду: це — справжнє Боже Слово?» Я запевнив його, що справжнє. Він слухав упродовж годин, а потім прийняв Христа.

Росіяни рідко бувають поверхневими й нещирими в питаннях релігії. Чи борються вони проти релігії, чи шукають Христа, — що б вони не робили, вони роблять це від щирого серця. Ось

чому за часів комунізму в Росії християни були такими успішними місіонерами. Так склалося історично, що з давніх-давен росіяни – релігійний народ. Країни, подібні до їхньої, – достигла нива для євангельської праці, і коли вони, один за одним, приймають Євангелію, змінюється хід історії. Як трагічно, що Росія та її народ такі спрагли за Божим Словом, і все ж багато хто чомусь залишає їх поза увагою.

Наше ж служіння серед росіян принесло чималий плід.

Я пригадую Петра. Ніхто не знає, в якій із російських в'язниць він зник. Він був ще зовсім молодий, років двадцяти. Він також потрапив до Румунії з Радянською армією. Він навернувся під час однієї з таємних зустрічей і відразу ж попросив мене охрестити його.

Після хрещення я запитав Петра, який вірш із Біблії так вразив його, що він вирішив присвятити своє життя Богові.

Він відповів, що колись чув, як у 24-му розділі Євангелія від Луки я читав про зустріч Ісуса з двома учнями по дорозі до Емманусу: «І наблизились вони до села, куди йшли. А Він [Ісус] удавав, ніби хоче йти далі». Петро сказав: «Я не розумію, чому Ісус сказав, ніби хоче йти далі. Я переконаний, що Він бажав залишитися зі Своїми учнями. Чому ж тоді Він так сказав?» Я пояснив, що Ісус учинив так із ввічливості. Він хотів переконатися, що Його присутність була бажаною. Побачивши, що Його запрошували, Ісус із радістю ввійшов у їхній дім. Комуністи – не ввічливі. Вони насильно вриваються у серця та розум людей. Вони примушують їх слухати з раннього ранку до пізньої ночі. Для цього вони використовують школи, радіо, газети, плакати, фільми, лекції з атеїзму і роблять це усюди, куди не підеш. Люди змушені безперервно слухати їхню безбожну пропаганду, подобається їм це чи ні. Ісус поважає свободу людини. Він тихо стукає у двері її серця.

«Ісус завоював мене Своїми ввічливістю та ненав'язливістю», – промовив Петро. Ця різка відмінність між комунізмом та Христом переконала його. Він – не єдиний росіянин, якого вразив характер Ісуса. (Як пастор, я сам ніколи про це не замислювався.)

Після навернення Петро неодноразово ризикував своїм життям та свободою, переправляючи до Радянського Союзу християнську літературу та допомагаючи підпільній церкві в Румунії та Росії. З часом його заарештували. Коли я востаннє чув про нього, він усе ще перебував у в'язниці. Може, він уже помер? Цікаво, де він зараз: відпочиває на небі чи продовжує свою боротьбу на землі? Не знаю. Це відомо лише Богові.

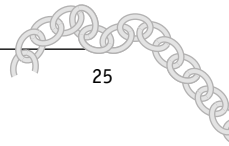
Як і Петро, багато інших людей були не просто навернені. Ми не повинні зупинятися, привівши чергову душу до Господа. Зробивши це, ми виконали лише частину свого завдання. Кожна душа, навернена до Христа, повинна стати душею-переможницею. Росіяни не лише наvertsалися до Бога, але й ставали місіонерами підпільної церкви. Вони були мужніми й безстрашними заради Христа і завжди повторювали, що це – найменше, що вони можуть зробити для Того, Хто помер за них.

Наше підпільне служіння поневоленому народові

Іншим аспектом нашого служіння була підпільна місіонерська робота серед румунів.

Спочатку комуністи намагалися привернути на свій бік лідерів церкви, спокушуючи їх, однак дуже скоро вони скинули маску. Тоді почався терор і багатотисячні арешти. Для нас стало так само складно привести душу до Христа, як раніше це було для росіян.

З часом мені довелося сидіти у в'язниці разом із тими, кого, завдяки Божій милості, мені вдалося навернути до Христа. Я сидів одній камері з чоловіком, ув'язненим за віру в Христа, вдома у якого залишилися шестеро дітей. Дружина і діти голодували. Він міг уже ніколи їх не побачити. Я запитав його: «Чи не сердишся ти на мене за те, що я навернув тебе до Христа, через що твоя сім'я опинилась у такій скруті?» Він відповів: «Мені бракує слів, щоб висловити тобі свою вдячність за те, що ти привів мене до чудового Спасителя. Я нічого зараз не змінив би».

Проповідувати за таких умов було нелегко. Люди почувалися пригнобленими. Комуністи повідбирали у всіх їхнє майно. У фермерів вони забрали поля й овець, у перукарів та кравців – майстерні. Причому майно експропріювали не лише в капіталістів – убогі громадяни теж постраждали. Чи не з кожної родини хтось був ув'язнений, бідність постійно зростала. Люди запитували: «Чому Бог любові допускає тріумф зла?»

Для апостолів теж нелегко було проповідувати Христа у страсний четвер, коли Він помер на хресті зі словами: «Боже Мій, Боже Мій, нащо Мене Ти покинув?» Утім той факт, що наша праця продовжувала приносити плід, доводить, що це було від Бога. Християнська віра готова дати відповідь на всі запитання. Ісус розповів нам про Лазаря, вбого жебрака, знедоленого, які і ми, який умирав, потерпав від голоду, його рани лизали пси, а коли життя Лазаря закінчилося, янголи забрали його на лоно Авраамове.

Як підпільній церкві вдавалося працювати напіввідкрито

Підпільна церква збиралася в домівках, у лісах, у підвалах – де лише вдавалося зібратися. Як і в багатьох інших країнах, в Румунії підпільна церква була лише частково підпільною. Як і верхівка айсберга, частина її служіння була на поверхні. За часів комунізму проповідувати на вулицях стало надзвичайно небезпечно, однак саме таким чином нам удалося досягти багато з тих душ, кого іншим чином досягти було б неможливо. У цьому виді благовістія особливо активною була моя дружина. Християни непомітно збиралися на розі вулиць і починали тихенько співати. Люди юрилися навколо них, щоб почути чудовий спів, тоді моя дружина починала розповідати Добру Звістку. Ми розходилися ще до того, як з'являлася таємна поліція.

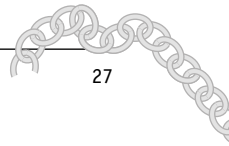
Одного дня, коли я був зайнятий іншим служінням, моя дружина виступала перед тисячами робітників біля входу у величезний завод у Бухаресті. Вона розповідала їм про Бога та спасіння. Наступного ранку багато з тих робітників були

розстріляні за протест проти несправедливості комуністів. Вони дуже вчасно почули Добру Новину!

Хоч ми і були підпільною церквою, усе ж, як і Іван Хреститель, ми відкрито говорили з народом та високими посадовцями про Христа. Одного разу на порозі однієї з урядових установ двом братам вдалося протиснутися до нашого прем'єр-міністра Георгіу-Дежа. За кілька хвилин, які в них були, брати засвідчили йому про Христа й закликали відмовитися від гріха та переслідувань. Він наказав ув'язнити чоловіків за їхнє сміливе свідчення. Відтоді пройшло чимало часу, і коли прем'єр-міністр Георгіу-Деж захворів, насіння Євангелії, посіяне багато років тому, за яке так сильно постраждали двоє братів, проросло. У годину скрути прем'єр-міністр пригадав слова, сказані йому. «Бо Боже Слово, – як написано в Біблії, – живе та діяльне, гостріше від усякого меча обосічного» (Послання до євреїв 4:12). Воно пронизало його жорстоке серце й упокорило його перед Христом. Він сповідав свої гріхи, прийняв Ісуса як свого Спасителя й почав служити Йому, незважаючи на хворобу. Незабаром він помер, але пішов до свого знайденого Спасителя. І це тому, що двоє християн були згодні сплатити ціну. Ці брати уособлюють мужність християн, які й нині переживають гоніння.

Комуністичний гніт значною мірою ускладнив проповідь Євангелії, однак нам усе ж вдалося надрукувати кілька християнських памфлетів і провести їх через жорстку комуністичну цензуру. Ми представили цензорів буклет із назвою «Релігія – опіум для народу» та портретом Карла Маркса, засновника комунізму, на першій сторінці. Він прийняв його за комуністичну публікацію і поставив свою печатку. У таких буклетах після кількох сторінок цитат Маркса, Леніна та Сталіна, які приносили стільки радості цензорам, розповідалось про Христа.

Такі «комуністичні» буклети ми розповсюджували під час парадів та демонстрацій. Побачивши на першій сторінці портрет Маркса, комуністи наввипередки купували їх. Коли ж вони доходили до десятої сторінки й усвідомлювали, що там йшлося про Бога та Христа, ми вже були далеко.

Отож підпільна церква займалася не лише підпільним служінням, але й відкрито проповідувала Євангелію на вулицях та в урядових установах. За це доводилося сплачувати ціну, однак ми були готові до цього, як і нині підпільна церква готова сплатити високу ціну.

Робота під прикриттям

Таємна поліція жорстоко переслідувала підпільну церкву, оскільки в ній вона вбачала єдину ефективну протидіючу силу, що залишилася. Це була така сила, духовна сила, яка, якщо її залишити недоторканою, могла підірвати їх атеїстичне вчення. Вони усвідомлювали, що підпільна церква становила для них неабияку загрозу. *Вони знали, що людина, яка вірує у Христа, ніколи не буде бездумною та безвольною. Вони знали, що можуть ув'язнити лише фізичне тіло, однак не можуть ув'язнити дух людини та її віру в Бога.* А тому вони доклали якнайбільше зусиль для боротьби з нею.

Утім підпільна церква мала своїх прихильників та навіть членів і в уряді, і в самій таємній поліції.

Ми спонукали християн влаштовуватися на роботу до таємної поліції та одягати на себе найбільш ненависну з усіх форм, щоб вони могли попереджати церкву про плани таємної поліції. Так, у поліції працювали декілька братів із підпільної церкви. Для них було нелегко приховувати свою віру та терпіти зневагу з боку своїх родин та друзів за те, що вони носили форму комуністів, не маючи права навіть пояснити мету такого вчинку. Однак вони самовіддано йшли на таку жертву. Ось якою сильною була їхня любов до Христа!

Коли мене викрала таємна поліція й упродовж багатьох років тримала ув'язненим у в'язниці строгого режиму, лікар-християнин вступив для лав поліції з однією лише метою – розшукати мене! Як лікар таємної поліції, він мав доступ до всіх камер у в'язниці й не втрачав надію допомогти мені. Усі друзі відвернулися від нього, будучи переконаними, що

він став комуністом. У ті часи носити форму катів було ще більшою жертвою, ніж носити форму в'язня.

Лікар знайшов мене у віддаленій темній камері й повідомив братів, що я живий. Він був першим другом, якого я зустрів за своє 8,5-річне ув'язнення! Завдяки йому церква дізналася про те, що я живий, і коли під час «потепління» за Ейзенгауера – Хрущова у 1956 році амністували багато в'язнів, християни домоглися мого звільнення і мене на деякий час випустили. Якби не цей лікар, який спеціально пішов працювати в поліцію, щоб розшукати мене, мене б ніколи не звільнили. Я ще й досі гнів би у в'язниці або в могилі.

Користуючись своїми посадами в таємній поліції, члени підпільної церкви багато разів попереджали нас про її плани й були неабиякою допомогою. У підпільної церкви в комуністичних країнах і нині є свої люди в таємній поліції, які захищають та застерігають християн про небезпеку, яка насувається. Дехто з них займають високі посади в уряді, приховуючи свою віру в Христа, щоб допомогти церкві. Лише на небі вони зможуть публічно визнавати Христа, якому зараз служать таємно.

Усе ж, чимало членів підпільної церкви було викрито та заарештовано. І серед нас знайшлося кілька юд, які доносили поліції на церкву. Через побиття, знущання, погрози та шантаж комуністи намагалися виявити служителів та членів церкви, які видавали б своїх братів.

«Ніхто більшої любові не має...»

До 29 лютого 1948 року я працював як відкрито, так і підпільно. Тієї сонячної неділі дорогою до церкви мене прямо на вулиці забрала таємна поліція.

Я часто розмірковував про те, що означає слово «викрадати», яке кілька разів трапляється у Біблії. Комунізм показав нам, що це означає.

У ті часи було викрадено чимало людей. Автівка таємної поліції зупинилася поряд зі мною, з неї вискочили четверо чоловіків і заштовхали мене всередину. Мене відвезли до в'язниці, де таємно протримали понад вісім років. Увесь цей час ніхто не знав, чи був я живий, чи помер. До моєї дружини приходив агент таємної поліції, який назвав себе звільненим в'язнем. Він сказав їй, що був присутній на моєму похороні. Ця звістка вразила її у саме серце.

Тисячі віруючих із церков усіх деномінацій у ті роки потрапили до в'язниць. І не лише служителі, а навіть прості селяни, молоді юнаки та дівчата, які свідкували про свою віру. По всій Румунії та в інших комуністичних країнах в'язниці були переповнені, а бути ув'язненим означало бути катованим.

Тортури були жахливими. Я не хочу навіть згадувати про те, що мені довелося пережити. Навіть сама згадка про все це – занадто болюча.

У своїй книзі «У підпіллі з Богом» («*In God's Underground*») я розповідаю про те, як Господь допоміг мені пережити ті жахливі дні ув'язнення.

Нестерпні знущання

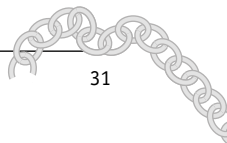
Пастора на ім'я Флореску катували розпеченою праскою та різали ножем. Його нещадно били. Через величезну трубу до його камери спускали голодних пацюків. Він не міг спати, оскільки весь час доводилося захищатися від них. Якщо він засинав хоч на мить, пацюки відразу ж нападали на нього.

Його примушували стояти вдень та вночі впродовж двох тижнів. Таким чином комуністи намагалися примусити його зрадити своїх братів, проте він навідріз відмовлявся. Потім вони привезли до в'язниці його чотирнадцятирічного сина й почали бити його батогами на очах у батька, погрожуючи продовжувати знущання, доки пастор на розповідь те, що вони хотіли від нього почути. Бідолаха ледь не втратив глузду. Він стримувався як міг, а потім закричав до сина: «Олександр, я мушу розповісти їм те, що вони хочуть! Я не можу більше дивитися на це!» А син відповів: «Татку, я не хочу мати батька-зрадника. Тримайся! Якщо вони вб'ють мене, я помру зі словами: «За Ісуса та Батьківщину!»» Комуністи у гніві ще більш по-звірячому почали катувати хлопця й замучили його до смерті. Стіни камери були червоні від його крові. Він помер, прославляючи Бога. А наш дорогий брат Флореску вже ніколи не був таким, як раніше.

Нам на руки одягали наручники із гострими цвяхами всередині. Якщо не рухатись, вони не різали рук. Але у сирій холодній камері, коли нас трясло від холоду, наручники робили місиво на наших зап'ястях.

Християн підвішували вниз головою на мотузках і били так сильно, що їхні тіла розгойдувалися з боку в бік від ударів. Їх поміщали у «холодильні камери», в яких було так холодно, що їхні стіни були вкриті памороззю. Мене теж колись кинули в таку камеру майже без одягу. В'язничні лікарі стежили за нами через віконечко у дверях і, коли вони помічали перші симптоми наближення смерті від обмороження, подавали знак наглядачам, і ті випускали нас, щоб ми відтанули. Щойно ми відтавали, вони знову кидали нас до «холодильної камери». Відтавання, замерзання майже до смерті, знову відтавання – і так знову й знову!

Навіть зараз настають моменти, коли мені страшно відкрити холодильник.

Християн примушували стояти у дерев'яних ящиках, лише трохи більших за нас самих, що робило неможливим будь-який рух. Зсередини з усіх боків стирчали гострі, немов леза, цвяхи. Стояти нерухомо було ще терпимо, однак нас примушували стояти так незліченні години. Коли стояти нерухомо ставало нестерпно і починала паморочитися голова, гострі цвяхи впивалися у тіло.

Те, що комуністи робили з християнами, переходить усі межі людського розуміння. Я бачив комуністів, чії обличчя світилися від задоволення, коли вони знущалися над християнами. Деякі з них вигукували: «Я – диявол!»

«Ми не маємо боротьби проти крові та тіла, але проти початків, проти влади, проти світоправителів цієї темряви, проти піднебесних духів злоби» (Послання до ефесян 6:12). Ми переконалися, що комунізм – не від людей, а від диявола. Це – духовна сила і перемогти його можна лише ще більшою духовною силою – Духом Божим.

Я часто запитував своїх мучителів: «Невже у ваших серцях немає ні грама жалю?» Найчастіше вони відповідали, цитуючи Леніна: «Не можна приготувати омлет, не розбивши шкарлупу яйця» або «Не можна рубати ліс, щоб не летіли тріски». Я продовжував: «Я знаю, ви цитуєте Леніна. Але це – не одне й те ж саме, коли рубаєш поліно і спричиняєш біль людині. Кожен удар завдає болю живій людині й примушує матір страждати». Однак усе було марно. Вони – матеріалісти. Для них не існує нічого, окрім мети, і людина для них – те ж саме, що й поліно, що і ячна шкарлупа. Такі переконання, немов каміння, тягнуть їх на неймовірні глибини жорстокості.

Жорстокість атеїзму – невимовна. Коли людина не має віри у невідворотність нагороди за добро та покарання за зло, вона не має права бути людиною. Злу, яке живе в людині, немає меж. Каті-комуністи часто повторювали: «Бога не існує, життя після смерті теж не існує, як і покарання за зло. Ми можемо робити все, що хочемо». Я чув, як один кат говорив: «Я вдячний Богові, в якого не вірю, за те, що дожив до цієї миті,

коли можу дати волю всьому тому злу, яке є в моєму серці». Це зло вилилося для християн неймовірною жорстокістю та нечуваними знущаннями.

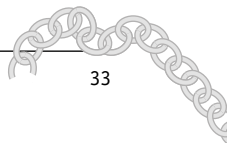
Мені було б дуже шкода, якби людину з'їв крокодил, однак я не можу докоряти крокодилові, адже він – істота неморальна. Так само не можна докоряти комуністам. Комунізм викоренив у них будь-яке почуття моралі. Вони хвалилися тим, що у їхніх серцях немає жалю.

Комуністи допомогли мені засвоїти один надзвичайно важливий урок: так само, як у їхніх серцях не було місця Ісусові, я вирішив не залишати найменшого місця дияволу в моєму серці.

Я давав свідчення Комітету з питань безпеки американського сенату. Там я розповідав про такі жахливі знущання, як те, що християн прив'язували до хреста на чотири дні й ночі. Хрести клали на підлогу, і сотні в'язнів мусили справляти свої щоденні потреби прямо на обличчя і тіла розп'ятих. Потім хрести знову піднімали, й комуністи насміхалися і знущалися з них: «Погляньте на свого Христа! Який Він чудовий! Який небесний запах!» Я розповів про те, як майже доведений до безумства тортурами священник був примушений збирати людські екскременти та сечу й ними давати християнам святе причастя. Це відбувалося у в'язниці румунського міста Пітешті. Я запитав священника, чому він не надав перевагу смерті над таким знущанням. Він відповів: «Прошу, не осуджуй мене! Я пережив більше, ніж Христос!» Усі біблійні описи пекла та біль героя Данте з твору *«Inferno»* (*«Пекло»*) – це ніщо порівняно з тортурами в комуністичних в'язницях.

Це – лише невеличка частка того, що відбувалося по неділях у пітештській в'язниці. Про решту страшно навіть згадувати. Моє серце не витримало б, якби мені довелося знову про це говорити. Усе це – занадто жахливе та огидне, щоб про нього писати. Ось через що довелося пройти й ще досі доводиться проходити братам у Христі!

Якби я продовжував розповідати про всі жахи комуністичних тортур та про всі жертви, які випало перенести християнам,

я ніколи б не завершив своєї розповіді. Світом розійшлися не лише перекази про тортури, але й про героїчні вчинки наших братів і сестер. Героїзм в'язнів надихав тих, хто ще перебував на волі.

Одним із видатних героїв віри був пастор Мілан Хаймович. В'язниці були переповнені, й наглядачі не знали нас поіменно. Вони викликали в'язнів, щоб дати їм двадцять п'ять батогів за порушення правил в'язниці. Неодноразово пастор Хаймович добровільно отримував побиття замість інших. Цим він заслужив повагу в'язнів не лише до себе, але й до Христа, Якого він представляв.

У підпільній церкві служила молода дівчина. Комуністи довідалися про те, що вона таємно розповсюджувала Євангелія і навчала дітей про Христа. Було прийнято рішення заарештувати дівчину. Однак, щоб зробити арешт якомога жахливішим та болючішим, його вирішили відкласти на кілька тижнів, до дня її весілля. У свій святковий день дівчина одягнула білу сукню нареченої. Це був найчудовіший, найрадісніший день у її житті! Несподівано двері відчинилися – і на порозі її будинку з'явилася таємна поліція.

Побачивши агентів поліції, дівчина простягла руки для наручників. Вони швидко захопили їх на її зап'ястях. Дівчина поглянула на коханого, тоді поцілувала ланцюги й промовила: «Я вдячна своєму Небесному нареченому за цю дорогоцінну прикрасу, яку Він подарував мені у день мого весілля! Я дякую Йому за те, що Він обрав мене, як гідну страждати за Нього». Її потягли, залишивши в кімнаті безутішно плакати нареченого та братів і сестер по вірі. Усі вони добре знали, що трапляється з молодими дівчатами-християнками, які потрапляють до рук тюремних наглядачів. Наречений вірно чекав дівчину з в'язниці. Через п'ять років її випустили — нещасну, розбиту жінку, на вигляд на тридцять років старшу, ніж вона була насправді. Вона сказала, що це – найменше, що вона могла зробити для свого Христа. Ось такі вірні християни служили в підпільній церкві!

Протистояння «промиванню мізків»

Жителі Заходу напевно чули про «промивання мізків» під час воєн у Кореї та В'єтнамі. Я сам пройшов через «промивання мізків». Це – найжахливіша з тортур, які можна лише уявити.

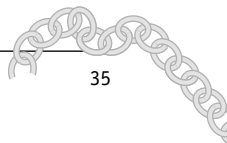
Упродовж сімнадцяти годин на день, тижнями, місяцями, роками нас примушували сидіти і слухати:

*«Комунізм – це добре!
Комунізм – це добре!
Комунізм – це добре!
Християнство – це глупота!
Християнство – це глупота!
Християнство – це глупота!
Зрікайся!
Зрікайся!
Зрікайся!»*

Мене неодноразово запитували, яким чином нам вдалося протистояти «промиванню мізків». Існує лише один спосіб протистояти «промиванню мізків» – це «промивання серця». Якщо серце омите любов'ю Ісуса Христа, якщо воно любить Його, то воно може протистояти будь-яким тортурам. Чого не зробити для свого нареченого наречена, яка кохає його? Чого не зробить любляча мати заради своєї дитини? Якщо ви любите Христа, як Його любила Марія, яка тримала Його на руках немовлям, якщо ви любите Христа, як наречена любить свого нареченого, – ви зможете пережити за Нього найстрашніші муки.

Бог судитиме нас не з огляду на те, що ми пережили, а як ми любили. Християни, які страждали за віру у в'язницях, уміли любити. Я свідок – вони вміли любити Бога і людей.

Знущання й жорстокість тривали безупинно. Коли я втрачав свідомість або ставав занадто непритомним, щоб дати катам будь-які сподівання отримати від мене зізнання, мене знову закривали у камері. Там я лежав без догляду, напівмертвий, доки до мене поверталось хоч трохи сили, щоб вони могли

знову взятися до роботи. На цій стадії багато християн помирили, але мої сили якимось чином знову поверталися до мене. Упродовж наступних років у кількох різних в'язницях у мене на спині переламали чотири хребці та багато інших кісток. По мені вирізали ножем дванадцять разів, мою шкіру пропалювали й проробили в мені вісімнадцять дірок.

Коли мене й мою сім'ю викупили й вивезли з Румунії до Норвегії, лікарі в Осло, побачивши все це і на додаток рубці на моїх легенях від туберкульозу, одногосно заявили, що той факт, що я ще й досі живий – не що інше, як справжнє диво! Відповідно до їхніх медичних довідників, я вже повинен багато років бути мертвим. Я й сам знаю, що це диво – справжнє чудо Боже. Бо мій Бог – це Бог чудес.

Я вірю, що Бог зробив це чудо, щоб ви змогли почути мій голос, який звертається до вас від імені церкви, яка вимушена діяти у підпіллі. Він дозволив мені вижити, щоб розповісти про страждання наших вірних братів та сестер.

Нетривала свобода та повторний арешт

Настав 1956 рік. Я пробув у в'язниці вісім з половиною років. Я втратив багато ваги, набув безліч страшних шрамів, пережив жорстокі побиття, знущання, глузування, голод, психологічний тиск, огидні допити, погрози та приниження. Однак усе це не справдило сподівань моїх катів. Тому, розчарувавшись у мені та боячись протестів проти мого ув'язнення, вони звільнили мене.

Мені дозволили повернутися до пасторського служіння лише на один тиждень. Я встиг виголосити лише дві проповіді. Тоді мене викликали й повідомили, що віднині мені заборонено проповідувати й займатися будь-якою іншою релігійною діяльністю. Чому ж? Я навчав своїх прихожан виявляти «терпіння, терпіння і ще раз терпіння». «Це означає, що ти навчаєш їх терпіти, доки прийдуть американці й звільнять їх», – кричав на мене офіцер таємної поліції. Я також говорив, що колесо крутиться й часи змінюються. «Ти говориш їм, що комунізм перейде!

Це – контрреволюційна брехня!» – верещав він. Отож, це був кінець мого публічного служіння.

Влада, мабуть, була переконана в тому, що я боютимусь їх і не продовжуватиму свого служіння підпільно. Однак вони помилялися. Таємно, за підтримки своєї сім'ї, я повернувся до тієї підпільної роботи, яку провадив раніше.

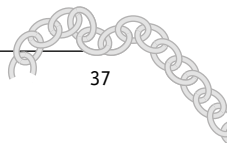
Знову я свідкував для вірних, які збиралися таємно, з'являючись і зникаючи, як привид, за допомогою гідних довіри братів. Тепер у мене були шрами, які ілюстрували мої проповіді про зло атеїстичного вчення, вони допомагали іншим довіряти Богові й надавали наснаги та хоробрості нерішучим душам. Я координував роботу таємної мережі благовісників, які допомагали одне одному поширювати Євангелію прямо перед носом у заслплених комуністів. Зрештою, якщо людина настільки заслплена, що вона не бачить роботи Бога, вона навряд чи побачить роботу євангеліста.

З часом пожвавлений інтерес поліції до моєї діяльності та місця перебування дав свої результати. Мене знову викрили й ув'язнили. З якоїсь невідомої мені причини, цього разу вони не заарештували мою сім'ю, можливо, через те публічне визнання, яке я на той час уже отримав. Я пережив вісім з половиною років ув'язнення, а потім кілька років відносної свободи. А тепер мені належало відбутися ще п'ять з половиною років покарання.

Моє друге ув'язнення виявилось у багато разів страшнішим, ніж перше. Я знав, чого очікувати. Мій фізичний стан погіршився майже відразу. Проте ми продовжували проводити роботу підпільної церкви, де лише могли – навіть у комуністичних в'язницях.

Взаємовигідна угода: ми проповідували – вони били

Проповідувати сусідам по камері строго заборонялося, як це і нині забороняється у тих країнах, де тривають переслідування. Усі знали, що того, кого зловлять за проповіддю Божого Слова, буде жорстоко побито. Багато з нас були готові сплати-

ти ціну за привілей проповідувати, тому ми погодилися на їхні умови. Це була взаємовигідна угода: ми проповідували, а вони били нас. Ми раділи можливості проповідувати, а вони раділи можливості побити нас, отож усі були задоволені.

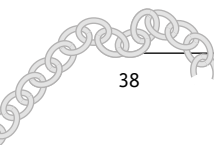
Неодноразово мені доводилося спостерігати таку сцену. Брат проповідує сусідам по камері, коли несподівано двері відчиняються і вдираються наглядачі, перебиваючи його на півслові. Вони хапають брата і тягнуть по коридору до «катівні». Через певний час, який усім нам здавався вічністю, та після побиття, яке, здавалося, тривало безконечно, його приносили і, побитого та знівеченого, кидали на підлогу камери. Повільно він приходив до тями і зводився на підлозі: «То що ж, брати, на якому місці нас перервали?» І він продовжував проповідь Євангелії!

Ось які дивовижні речі мені доводилося бачити!

Іноді проповідниками ставали звичайні віруючі, натхненні Святим Духом. У проповідях вони виливали своє серце, адже проголошувати Боже Слово за таких складних обставин було непростю справою. Наглядачі забирали і їх та били мало не до смерті.

У в'язниці міста Герла, християнина на ім'я Греку засудили на побиття до смерті. Цей процес тривав тиждень, упродовж якого чоловіка повільно били. Його били один раз гумовою палкою по ступнях і залишали. Через кілька хвилин вдаряли знову, потім – знову і знову. Його били по статевих органах. Потім лікар зробив йому ін'єкцію, щоб той не вмер від болювого шоку. Коли Греку повернувся до тями, його почали добре годувати, щоб він швидше одужував, потім його знову почали бити, доки він не помер від нестерпних регулярних знущань. Керував цими знущаннями член Центрального комітету Комуністичної партії на ім'я Рек.

Під час знущань Рек говорив Греку те, що комуністи часто говорили християнам: «Я – бог. Твоє життя та смерть – у моїй владі. Той, хто на небі, не може дати тобі життя. Усе залежить від мене. Якщо захочу, ти житимеш. Захочу – і тебе вб'ють. Я – бог!» Так він знущався над християнами.

Брат Греку, перебуваючи у такій неймовірно складній ситуації, дав Рекові надзвичайно глибоку відповідь. Про неї згодом розповів мені сам Рек. Він промовив: «Ви й самі не усвідомлюєте, що говорите. Кожна гусениця – насправді метелик, якщо вона правильно розвиватиметься. Ви не створені бути катом, людиною, яка вбиває. Ви створені, щоб ставати все більш подібним до Бога, у вашому серці закладений Його прообраз. Чимало з тих, хто колись були гонителями християн, як, наприклад, апостол Павло, усвідомили, що для людини ганебно бути звіром, що вона здатна на краще. Тому вони стали співучасниками святої природи. Повірте мені, пане Реку, ваше справжнє покликання – відображати Божий образ, мати Його характер, а не бути катом».

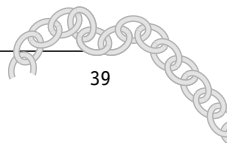
У ту мить Рек не звернув особливої уваги на слова своєї жертви, як і Павло з Тарси не зважав на свідчення Стефана, якого вбили в його присутності. Однак ті слова глибоко запали в його серце й почали діяти в ньому. Із часом Рек усвідомив, що саме таким *було* його справжнє покликання.

Із усіх цих катувань, биття та принижень комуністами випливав один урок: *дух – господар тіла*. Ми відчували біль знущань, однак він часто здавався чимось віддаленим від духа, який перебував у славі Христа і Його постійній присутності з нами.

Коли нам давали один шматок хліба на тиждень і щодня брудну бурду замість супу, ми вирішили вірно віддавати «десятину» навіть тоді. Кожного десятого тижня ми брали свій шмат хліба й давали його слабшому братові, як нашу «десятину» Господеві.

Коли одного християнина засудили до страти, йому дозволили перед смертю зустрітися зі своєю дружиною. Його останніми словами, зверненими до дружини, були: «Ти повинна знати, що я помру з любов'ю до тих, хто вб'є мене. Вони не знають, що роблять, і моє останнє прохання до тебе – також люби їх. Не тримай у серці гіркоти проти них за те, що вони вбили твого коханого. Ми ж зустрінемося на небесах». Ці слова надзвичайно вразили офіцера таємної поліції, який прослуховував розмову.

Він розповів мені цю історію у в'язниці, куди потрапив за те, що сам став християнином.

У в'язниці міста Тиргу-Окна відбував покарання молодий віруючий на ім'я Мачевич. Він був ув'язнений у віці вісімнадцяти років. Його здоров'я було підірване катуваннями й туберкульозом. Сім'я юнака, дізнавшись про те, що він був при смерті, передала сто тубиків стрептоміцину, який міг би врятувати йому життя. Політрук в'язниці викликав Мачевича, показав йому пакунок із дому й промовив: «Ось медикаменти, які можуть врятувати тебе від смерті. Але я не маю права віддати тобі передачу від твоєї сім'ї. Особисто я хотів би допомогти тобі. Ти молодий. Я не хотів би, щоб ти помер у в'язниці. Допоможи мені допомогти тобі! Дай мені інформацію про твоїх сусідів по камері, й це дасть мені змогу виправдати перед моїм начальством те, що я віддам тобі ліки».

Мачевич відповів: «Я не бажаю залишатися живим і потім соромитися поглянути на себе у дзеркало, бо завжди бачитиму в ньому обличчя зрадника. Я не можу прийняти ваші умови. Краще я помру». Офіцер таємної поліції сказав: «Я не очікував від тебе іншої відповіді. Але хочу зробити тобі ще одну пропозицію. Дехто з в'язнів стали нашими інформаторами. Вони називають себе комуністами і доносять на тебе. Вони ведуть подвійну гру. Ми не довіряємо їм. Ми хотіли б знати, наскільки вони щирі. Для тебе вони зрадники, які завдають тобі чимало шкоди, доповідаючи нам про всі твої слова та вчинки. Я розумію, що ти не хочеш зрадити своїх товаришів. Але дай нам інформацію про тих, хто зрадив тебе, і ти врятуєш своє життя!» Мачевич відповів так само швидко, як і попереднього разу: «Я – учень Христа, і Він учить нас любити навіть своїх ворогів. Ті, хто зрадили нас, заподіюють нам чимало шкоди, однак я *не можу* відплатити злом за зло. Я не можу інформувати про них. Мені їх шкода. Я молюся за них. Я не бажаю мати жодних зв'язків з комуністами». Після розмови з офіцером Мачевич повернувся до камери і помер у мене на очах. Я був поруч із ним в останні хвилини його життя – він прославляв Бога. Любов перемогла навіть природну юнацьку жагу до життя.

Якщо вбога людина любить музику, вона віддасть останні гроші за білет на хороший концерт. Вона залишиться без грошей, але не жалкуватиме за ними, адже почує чудову музику. Я не жалкую за втраченими у в'язниці роками. Я бачив там чудові речі. Сам я належу до слабких, незначних в'язнів, та мав привілей бути в одній в'язниці з великими святими, героями віри, яких можна прирівняти до християн першого століття. Вони з радістю йшли на смерть за Христа. Духовну красу цих святих та героїв віри неможливо описати.

Те, про що я розповідав, не було винятковим. Надприродні вчинки стали природними для християн підпільної церкви, які повернулися до своєї першої любові.

До того, як потрапити до в'язниці, я дуже любив Христа. Тепер, побачивши наречену Христа (Його духовне Тіло) у в'язниці, я скажу, що полюбив підпільну церкву майже так само, як любив Самого Христа. Я побачив її красу, її дух жертовності.

Що сталося з моїми дружиною та сином?

Нас із дружиною розлучили, і я не знав, що трапилося з нею. Лише через багато років я дізнався, що її також посадили. У в'язницях жінки-християнки страждали набагато більше, ніж чоловіки. Їх безжально гвалтували наглядачі. Знущання та глузування там було жахливе. Жінок примушували виконувати непосильні роботи на будівництві каналу, вимагаючи від них такої ж продуктивності, як і від чоловіків. Узимку вони копали мерзлу землю. Жінок аморальної поведінки ставили над рештою, вони змагалися одна з одною, вигадуючи тортури для своїх підлеглих. Моїй дружині доводилося їсти траву, щоб вижити. Голодні в'язні їли на каналі пацюків та слимаків. Однією з розваг наглядачів у неділю було кидати жінок у Дунай, щоб потім вилловлювати, немов рибу, глузуючи з них, і знову кидати у воду. З моєю дружиною це відбувалося неодноразово.

Мого сина залишили напризволяще. Коли мене, а згодом і дружину, забрали до в'язниці, він залишився на вулиці. З

дитинства Михай був надзвичайно релігійним хлопчиком, його цікавило все, що стосувалося питань віри. У дев'ять років, коли він залишився без підтримки батьків, у його християнському житті настала криза. Із гіркотою він почав ставити під сумнів усе, що стосувалося релігії. На його плечі налягли проблеми, які дітям його віку зазвичай не доводиться вирішувати. Він мусив сам заробляти собі на прожиття.

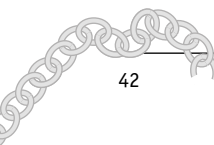
У ті часи допомога сім'ям ув'язнених християн вважалася величезним злочином. Двох жінок, які намагалися допомогти нашому синові, було заарештовано і так сильно знівечено, що вони назавжди залишилися каліками. Іншу жінку, яка, ризикуючи своїм життям, забрала Михай до себе жити, було засуджено за це до восьми років ув'язнення. У в'язниці їй повибивали всі зуби й попереламували кістки. Відтоді вона вже ніколи не могла працювати. Вона теж залишилась калікою на все життя.

«Міхаю, віруй в Ісуса!»

В одинадцять років Михай почав працювати робітником. Страждання призвели до сумнівів у вірі. Після двох років ув'язнення Сабіні йому дозволили побачитися з нею. Він приїхав до в'язниці й побачив матір за залізними ґратами. Вона була брудна, худа, з мозолястими руками, одягнена у вицвілу в'язничну робу. Він ледве впізнав її. Першими словами матері, зверненими до сина, були: «Міхаю, віруй в Ісуса!» У гніві наглядачі відтягнули її від сина й потягли геть. Михай ридав, дивлячись услід матері. Ця хвилина стала для нього миттю нового навернення. Він усвідомив, що, якщо Христа можна любити за таких умов, Він насправді – істинний Спаситель. Він вирішив для себе: «Якби на користь християнства не було жодних інших аргументів, то факту, що моя мати вірить у Нього, вже достатньо для мене». Того дня Михай назавжди прийняв Христа.

Навчаючись у школі, йому постійно доводилося боротися за своє існування. Він добре чився, і, як нагороду, йому подарували червоний галстук — знак членства у піонерській організації. Мій син сказав: «Я ніколи не носитиму галстук тих, хто

посадив моїх тата й маму до в'язниці». За це його вигнали зі школи. Втративши рік, він знову прийшов до школи, цього разу вже приховуючи той факт, що він – син ув'язнених християн.

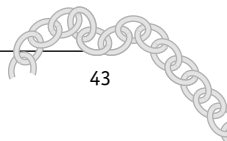
Через деякий час Міхаєві задали написати есе на заперечення істинності Біблії. У своєму есе мій син писав: «Аргументи, що заперечують істинність Біблії – слабкі, а звинувачення Біблії – неправдиві. Очевидно, що вчитель сам її ніколи не читав. Біблія не суперечить науці, а перебуває в гармонії з нею». Його знову відрахували. Цього разу від пропустив уже два навчальні роки.

З часом Міхаєві дозволили навчатися у семінарії. Там вивчали «Теологію марксизму» і все пояснювали відповідно до вчення Карла Маркса. Михай відкрито протестував на лекціях, згодом його почали підтримувати інші студенти. За це хлопця виключили з семінарії й не дозволили закінчити навчання.

Одного разу ще під час навчання Міхая у семінарії, коли викладач читав лекцію з атеїзму, мій син підвівся і заперечив професорові, а потім запитав його, чи він усвідомлює, яку відповідальність бере на себе, збиваючи з істинного шляху стільки молодих людей. Його підтримала вся аудиторія. Одній людині необхідно було набратися мужності й не погодитися – це дало сміливості всім іншим. Щоб отримати освіту, Міхаєві постійно доводилося приховувати, що він – син Вурмбранда, християнина-в'язня. Однак це постійно впливало на поверхню, і його в черговий раз викликали до директора і відраховували з навчального закладу.

Михай сильно голодав. Безліч сімей ув'язнених християн умирали з голоду. Допомогати їм було великим злочином.

Я розповім лише про одну сім'ю, яку добре знав особисто. Брата посадили за причетність до діяльності підпільної церкви. Дружина залишилася одна з шістьома дітьми. Старшим дочкам сімнадцяти та дев'ятнадцяти років не вдалося отримати роботу, оскільки роботу в той час надавав лише уряд, а в комуністичній країні діти «злочинців»-християн не мали права на працю. Я прошу вас не судити цих людей відповідно до принципів моралі, просто замисліться над тим, що їм довелося пережити. Обое

дочок відданого християнина, самі християнки, стали повіями, щоб прогудувати своїх молодших братів та хвору матір. Їхній чотирнадцятирічний брат, довідавшись про це, втратив глузд, і його забрали у лікарню для психічнохворих. Коли, після багатьох років ув'язнення, батько повернувся додому, його єдиною молитвою була: «Боже, поверни мене назад до в'язниці, я не можу цього пережити!» Його прохання виконалося, його знову заарештували за те, що він свідкував дітям про Христа. Його дочки вже не були повіями. Їм вдалося отримати роботу, оскільки вони погодилися виконати умови, поставлені перед ними таємною поліцією — вони стали інформаторами. Дочок християн-великомучеників із пошаною приймали в усіх християнських сім'ях. Вони слухали розмови, а потім усе переказували таємній поліції. Не говоріть, що це огидно й аморально, звісно ж, це так і є — краще *запитайте себе, чи немає частки вашої провини у тому, що ця трагедія сталася*, що стільки християнських сімей було залишено наодинці зі своїм горем і їм ніхто не допоміг.

РОЗДІЛ 3

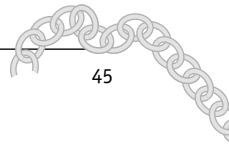
Викуп і звільнення для праці на Заході

Усього разом я провів у в'язниці чотирнадцять років. За весь цей час я жодного разу не бачив Біблії чи будь-якої іншої книги. Я забув, як писати. Через голод, наркотики, які нам кололи, і фізичні знущання я забув і Святе Письмо. Однак того дня, коли пройшло чотирнадцять років від початку моїх страждань у неволі, немов із забуття мені на пам'ять повернувся вірш: «І служив Яків за Рахіль сім літ, а вони через любов його до неї були в його очах, як кілька днів» (Книга Буття 29:20). Незабаром після цього мене звільнили завдяки загальній амністії, оголошеній у нашій країні через тиск американської громадської думки.

Я знову побачився зі своєю дружиною. Упродовж усіх цих чотирнадцяти років вона вірно чекала мене. Ми розпочали своє життя ніби спочатку, у тяжкій скруті, адже у тих, кого ув'язнювали за віру, відбирали все.

Звільненим священикам та пасторам дозволили очолити невеликі церкви. Мене призначили у церкву міста Орсова. У відділі у справах культів комуністичного уряду мені повідомили, що церква складається з тридцяти п'яти членів, і попередили, що їх у жодному разі не повинно стати тридцять шість! Мене також поставили до відома, що віднині я – їхній агент і зобов'язаний доповідати таємній поліції на кожного члена церкви й не допускати, щоб молодь відвідувала богослужіння. Ось яким чином комуністам вдавалося використовувати церкву як «знаряддя» контролю за людьми.

Я знав, що, коли я проповідуватиму, багато людей приходимуть послухати. Тому я навіть не намагався працювати у

реєстрованій, офіційній церкві. Натомість я знову повернувся до підпільної церкви, знову відчувши всю красу та небезпеку цієї праці.

Упродовж років мого ув'язнення Бог чудовим чином діяв у нашій країні. Підпільна церква більше не була забута й залишена напризволяще. Американські віруючі та християни з інших країн почали допомагати нам та молитися за нас.

Одного дня, коли я відпочивав у будинку брата по вірі в одному з провінційних містечок, він розбудив мене і повідомив: «Приїхали брати з-за кордону». На Заході були християни, які не залишили й не забували про нас. Вони таємно організували роботу зі звільнення сімей християн-мучеників і привозили для них християнську літературу та іншу допомогу.

У сусідній кімнаті я побачив шістьох братів, які привезли допомогу. Поговоривши з ними, я дізнався, що вони чули, що тут зупинився чоловік, який провів чотирнадцять років у в'язниці, і хотіли б познайомитись з ним. Я сказав, що це – я. Вони відповіли: «Ми очікували побачити меланхолійного чоловіка. Ви, мабуть, не той чоловік, адже ви сповнені радості». Я запевнив їх, що насправді – той самий чоловік, а моя радість – від їхнього приїзду та усвідомлення того, що про нас не забули. Відтоді підпільній церкві почала надходити регулярна допомога. Через таємні канали ми отримували Біблії, іншу християнську літературу та допомогу для сімей християн-мучеників. Тепер, завдяки їхній допомозі, робота підпільної церкви значною мірою покращилася.

Вони не лише давали нам Слово Боже, але й доводили свою братерську любов на ділі. Вони підтримували нас. За роки «промивання мізків» ми постійно чули: «Ніхто вас не любить, ви нікому не потрібні, ніхто вас не любить, ви нікому не потрібні!» Тепер ми бачили, як американські та англійські християни, ризикуючи своїм життям, доводили свою любов до нас. Пізніше ми допомогли їм виробити таку тактику підпільної роботи, яка давала б їм можливість непомітно пробиратися у будинки, оточені таємною поліцією.

Американським та британським християнам, які «плавали» в Біблії, важко було усвідомити цінність Святого Письма, введеного таким чином.

Моя сім'я ніколи не вижила б без молитов та матеріальної допомоги, яку ми отримували від християн з-за кордону. Так само й безліч інших сімей пасторів підпільних церков та мучеників за віру в комуністичних країнах. Я можу засвідчити із власного досвіду про величезне значення матеріальної і ще більше – моральної допомоги, наданої нам місіями, створеними з цією метою у вільних країнах. Ці віруючі були для нас як янголи, послані Богом!

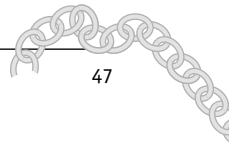
Через активну діяльність у підпільній церкві мені знову почав загрозувати арешт. Цього разу дві християнські організації, Норвезька місія допомоги євреям та Єврейський християнський альянс, сплатили комуністичному уряду викуп за мене розміром у десять тисяч доларів, що у п'ять разів перевищував розмір викупу за політичного в'язня. Тепер я міг виїхати з Румунії.

Чому я залишив комуністичну Румунію

Незважаючи на небезпеку, я не залишив би Румунію, якби керівництво підпільної церкви не наказало мені скористатися цією можливістю виїхати з країни, аби стати «голосом» підпільної церкви у вільному світі. Вони доручили мені від їхнього імені розповісти вам, громадянам вільних країн, про їхні страждання та потреби. Я переїхав на Захід, однак серце моє залишається з ними. Я ніколи не поїхав би з Румунії, якби не усвідомлював нагальної потреби у тому, щоб ви дізналися про страждання та безстрашну роботу, яку проводить підпільна церква; саме в цьому і полягає моя місія.

Перед моїм від'їздом з Румунії мені двічі телефонували з таємної поліції. Вони повідомили, що за мене отримали гроші. (Румунія продає своїх громадян за гроші через економічну кризу, до якої призвів нашу країну комунізм). Мені сказали: «Їдь на Захід і там проповідуй Христа скільки тобі завгодно, але нічого не розповідай про нас! Жодного слова про нас! Ми від-

верто попереджаємо тебе про те, що з тобою трапиться, якщо ти нас не послухаєш. По-перше, за тисячу доларів ми можемо найняти кілера, який уб'є тебе. Або ж ми викрадемо тебе». (Я сидів в одній камері з православним єпископом Василе Леулом, викраденим в Австрії й привезеним назад до Румунії. У нього були вирвані всі нігті. Румунів викрадали і в Берліні, і навіть у Римі та Парижі.) «Ми можемо знищити тебе й морально, – продовжували погрожувати мені, – розповсюдивши чутки про твої зв'язки з жінками, крадіжки або інші гріхи молодості. На Заході, особливо в Америці, люди надзвичайно довірливі».

Полякавши мене, мені дозволили виїхати на Захід. Таємна поліція поклала великі надії на ефективність «промивання мізків», через яке мені довелося пройти. Нині на Заході чимало тих, хто пережив подібне, однак обрав мовчання. Дехто з цих людей навіть хвалили комунізм, переживши тортури комуністів. Комуністи були переконані, що я теж мовчатиму.

Отож у грудні 1965 року наша сім'я отримала дозвіл виїхати.

Перед тим, як вирушити в дорогу, я пішов на могилу полковника, який дав наказ заарештувати мене і через якого я пережив роки знущань. Я поклав на його могилу квіти. Зробивши це, я присвятив себе на те, щоб приносити радість спасіння комуністам, які були духовно мертвими.

Я ненавиджу комуністичний устрій, але люблю людей. Я ненавиджу гріх, але люблю грішників. Я усім серцем люблю комуністів. Комуністи можуть убивати християн, однак вони не можуть убити в них любов навіть до тих, хто вбиває їх. У моєму серці немає жодної гіркоти чи ненависті загалом до комуністів та до моїх катів зокрема.

РОЗДІЛ 4

Перемагаючи комунізм любов'ю Христовою

У євреїв існує легенда про те, що, коли їхні праотці вийшли з єгипетського полону, а єгиптяни потонули в Червоному морі, янголи приєдналися до радісного співу ізраїльтян. І Бог промовив до янголів: «Ізраїльтяни – люди, вони можуть радіти за своє визволення. Але від вас Я очікував більшого. Хіба ж єгиптяни не Мої створіння? Хіба ж Я не люблю і їх? Чому ж ви не сумуєте через їхню трагічну долю?»

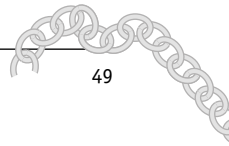
У Книзі Ісуса Навина, 5:13, написано: «І сталося, коли Ісус був при Єрихоні, то звів очі свої та й побачив, аж ось стоїть навпроти нього чоловік, а витягнений його меч у руці його. І підійшов Ісус до нього, та й сказав йому: Чи ти наш, чи наших ворогів?»

Якби той, кого зустрів Ісус Навин, був просто людиною, відповідь була б «Я ваш» або «Ваших ворогів», або навіть «Я нічий». Ось людська відповідь на таке запитання. Однак істота, яку зустрів Ісус, була послана Богом, тому відповідь на запитання була досить несподіваною та незрозумілою: «Ні». Що ж означало це «ні»?

Істота ця прийшла з місця, де ніхто ні «за», ні «проти», де всіх розуміють і все зрозуміло, де на всіх дивляться зі співчуттям та співстражданням, де всіх палко люблять.

На людському рівні зрозуміло, що з комунізмом необхідно боротися. На цьому рівні ми повинні боротися і з комуністами, а також і з тими, хто пропагує жорстокі, нелюдські ідеали.

Однак християни – не просто люди; вони – Божі діти, учасники Його святості. Тому знущання, перенесені мною у комуністичних в'язницях, не примусили мене ненавидіти комуністів.

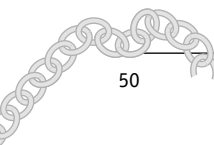

Вони також Божі створіння, яке я маю право ненавидіти їх? Утім я не можу й бути їхнім другом. Дружба означає єднання душ. А я не хочу мати єдності з комуністами. Вони ненавидять усе, що пов'язано з Богом. Я ж люблю Бога.

Якби мене запитали: «Ти за комуністів чи проти?» – моя відповідь була б неоднозначною. Комунізм – одна з найбільших загроз людству. Я цілковито проти нього і готовий боротися з ним до повної перемоги. Але в душі я перебуваю на небі з Ісусом і знаходжуся там, де на це запитання відповідають «так», де, незважаючи на всі злочини комуністів, їх розуміють і люблять, там, де янголи допомагають усім досягти найвищої мети людського життя – стати подібними до Христа. Тому моя мета – поширювати Євангелією серед комуністів, розповісти їм Добру Новину про Христа, мого Господа, Який любить комуністів. Він Сам сказав, що любить кожну людину і що залишив би дев'яносто дев'ять праведних овець, аби лише не дати заблукати одній, яка збочила зі шляху. Усі апостоли, як і всі видатні вчителі християнства, навчали про любов Христа до кожного. Святий Макарій говорив: «Якщо людина пристрасно любить усіх людей, але хоч про одну говорить, що її любити не може, людина, яка це говорить, – більше не християнин, оскільки її любов – не всеосяжна». Святий Августин навчав: «Якби все людство було праведним і лише одна людина – грішною, Христос усе одно прийшов би понести хрест за цю одну людину; так Він любить кожного зокрема». Християнське вчення зрозуміле. Комуністи – люди, і Христос любить їх. Так повинна мислити кожна людина, яка має розум Христа. Ми любимо грішника, хоч і ненавидимо гріх.

Ми знаємо про любов Христа до комуністів через свою власну любов до них.

Я бачив християн у комуністичних в'язницях із 25-кілограмовими ланцюгами на ногах, катованих розпеченими прасками, яким у горло засипали жмені солі, а потім тримали без води, голодними, битими, у холоді, і вони молилися за своїх катів. Це – не людська любов! Це – любов Христова, пролита у їхні серця.

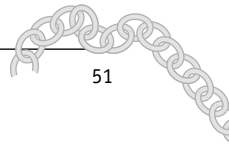
Часто комуністи, які катували нас, самі опинялися у в'язницях. За часів комунізму комуністи, навіть ті, хто обіймали високі посади, потрапляли до в'язниць так само часто, як і їхні жертви. І опинялися в одній камері з ними. Якщо невіруючі в'язні виявляли ненависть до своїх колишніх інквізиторів і знущалися над ними, то християни ставали на їхній захист, навіть ризикуючи самим бути побитими або звинуваченими у співучасті з комуністами. Я був свідком того, як християни віддавали останній шматок хліба (нам давали один шматок на тиждень) і ліки, які могли б урятувати їхнє життя, хворому колишньому катові, який тепер теж був в'язнем.

Ось останні слова Юліу Маніу, християнина і колишнього прем'єр-міністра Румунії, який помер у в'язниці: «Якби комунізм у нашій країні повалили, найсвятішим обов'язком кожного християнина було б вийти на вулицю і, ризикуючи власним життям, захищати комуністів від праведного гніву мільйонів, яких вони мучили».

У перші дні після мого навернення мені здавалося, що я не зможу жити далі. Коли я ішов вулицею, я відчував фізичний біль у серці за кожного чоловіка чи жінку, які проходили повз мене. Це було, немов ніж у серце. Мене мучило одне: чи має він або вона спасіння. Якщо член церкви грішив, я ридав годинами. Прагнення спасіння для кожної душі залишилося в моєму серці й для комуністів, вони — не виняток.

В одиночній камері ми не могли молитися, як раніше. Ми немовірно голодували; нас шпигали наркотиками доти, доки ми починали поводитися як ідіоти. Ми були слабкими і схожими на скелетів. Навіть молитва Господня стала занадто довгою для нас — ми не могли більше зосереджуватися надовго. Єдиною моєю молитвою, яку я знову і знову повторював, були слова: «Ісусе, я Тебе люблю!»

Одного разу я отримав відповідь від Христа: «Ти Мене любиш? А тепер Я покажу тобі, як Я люблю тебе». Відразу ж я відчув полум'я, яке немов опалило моє серце. Коли Ісус заговорив до учнів на шляху до Еммаусу, їхні серця ніби запалали. Так само було й зі мною. Я пізнав любов Того, хто віддав Своє

життя на хресті за кожного з нас. Така любов не може виключати комуністів, навіть уболіваючи через їхній гріх.

Комуністи творили і все ще творять жахливі речі, але «сильне кохання, як смерть... Води великі не зможуть згасити кохання, ані ріки його не заллють!» (Пісня над піснями 8:6-7). Як у могилу лягають усі: вбогі й багаті, молоді й літні, представники всіх рас, національностей та політичних поглядів, святі й злочинці, – так і любов поширюється на всіх. Христос – Утілена Любов – хоче, щоб усі люди прийшли до Нього, включаючи комуністів.

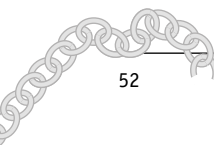
Служителя із тяжкими побоями кинули до нас у камеру. Він був напівмертвий, обличчя й усе тіло стікало кров'ю. Ми обмили його рани. Дехто почав проклинати комуністів. Лець чутним голосом він промовив: «Прощу, не кляніть їх! Замовкніть! Я хочу помолитися за них».

Як нам удавалося радіти навіть у в'язниці

Озираючись на чотирнадцять років, проведених у в'язниці, я пригадую і щасливі миті. Інших в'язнів і навіть наглядачів дивувало те, яким чином християнам вдавалося бути радісними серед таких жахливих обставин. Нам не можна було заборонити співати, навіть незважаючи на те, що за це нас жорстоко били. Мені здається, що й солов'ї теж співали б, якби знали, що їх за це вб'ють. Християни у в'язницях танцювали від радості. Як вони могли залишатися радісними у таких трагічних умовах?

У в'язниці я часто розмірковував над словами, сказаними Ісусом до Його учнів: «Блаженні ті очі, що бачать, що бачите ви!» (Євангеліє від Луки 10:23). Ці учні щойно повернулися з Палестини, де вони бачили страхіття. Палестина жила під гнітом. Усюди панували злидні та горе. Учні стикнулися з хворобами, голодом та горем. Вони бували в домівках, з яких людей забирали у в'язниці, залишаючи напризволяще їхніх дружин та дітей. На це нелегко було дивитися.

Однак Ісус сказав: «Блаженні ті очі, що бачать, що бачите ви!» Це тому, що вони бачили не лише страждання. Вони

бачили також Спасителя. Уперше мізерна бридка гусінь усвідомила, що після такого жалюгідного існування настане життя прекрасного барвистого метелика, здатного пурхати з квітки на квітку. Те ж саме відбувалося і з нами.

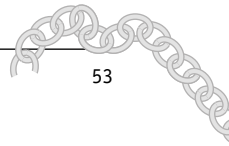
З усіх боків нас оточували Йови, одні більш постраждали, ніж Йов, інші – менш. Але всі ми знали кінцівку його історії: він отримав набагато більше, ніж мав спочатку. Навколо нас були і Лазарі – вбогі, голодні й покриті струпами. Проте я знав, що янголи візьмуть цих людей на лоно Авраамове. Я дивився на них так, ніби вони вже були в майбутньому. У пошарпаних, брудних, слабких мучениках, які жили поруч зі мною, я вбачав прекрасно увінчаних святих завтрашнього дня.

Бачачи цих людей не такими, якими вони були зараз, а такими, якими вони будуть, я бачив і в наших переслідувачах Савлів із Тарси — майбутніх апостолів Павлів. Деякі з них уже навіть стали ними. Чимало офіцерів таємної поліції, яким ми свідкували, стали християнами і з радістю переносили в'язничні страждання за свого нововіднайденого Спасителя. Хоч нас і били, як Павла, у своїх тюремниках ми бачили потенційного тюремника з Филипів, який навернувся до Бога. Ми сподівалися, що скоро вони запитають: «Що мені робити, щоб спастися?» У тих, хто глузував із християн, прив'язаних до хрестів, і вимазував їх екскрементами, ми вбачали голгофський натовп, який ось-ось битиме себе в груди зі страху від скоєного гріха.

Саме у в'язниці ми побачили надію на спасіння комуністів. Саме там узяли на себе відповідальність за них. Саме страждання, завдані ними, навчили нас любити їх.

Більшість моїх рідних загинула. Але у моєму домі навернувся до Господа їхній убивця. Важко було б знайти більше гідне місце для цього. Отож саме у комуністичних в'язницях і зародилася ідея християнської місії для комуністів.

Бог бачить усе по-іншому, ніж ми, подібно як ми бачимо все по-іншому, ніж комахи. На людський погляд бути прив'язаним до хреста й вимазаним екскрементами – жахливо. І все ж Біблія називає страждання святих «світлом скорботи». Чотир-

надцять років ув'язнення – досить тривалий проміжок часу для мене. А Біблія називає його «легким горем» і запевняє нас, що воно «достачає для нас у безмірнім багатстві славу вічної ваги» (2 Послання до коринтян 4:17). Це дає нам право припустити, що жорстокі злочини комуністів, невинуваті для нас, у Божих очах є легшими, ніж у наших. Їхня тиранія, яка тривала майже ціле століття, для Бога, для Кого тисяча років – як один день, є лише миттю збочення зі шляху. У них завжди є шанс на спасіння.

Небесні ворота не зачинені для комуністів, як і не згасло для них світло надії. Вони можуть покаятися, як і будь-хто інший. А наш обов'язок – закликати їх до покаяння.

Лише любов може змінити комуніста і терориста (любов, яку слід чітко відрізнити від компромісу з нехристиянськими філософіями, який практикують чимало лідерів церкви). Ненависть засліплює. Гітлер теж був антикомуністом, але ним керувала ненависть. Отож замість того, щоб завоювати комуністів, він спонукав їх завоювати третину світу.

У в'язниці ми з любов'ю планували місіонерську роботу серед комуністів. І перш за все ми думали про комуністичне керівництво.

Директори деяких місій, здається, зовсім не вивчають історії церкви. Яким чином було завойовано для Христа Норвегію? Через навернення короля Олафа. Київська Русь теж отримала Євангелію з наверненням князя Володимира. Угорщину Євангелія підкорила через навернення короля Стефана. Так само і Польщу. В Африці з наверненням вождя племені наvertsалося і все плем'я.

Отож нам необхідно було завойовувати правителів, політичних діячів, економістів, науковців, діячів мистецтв. Саме вони впливали на розум та серця інших людей. Навернувши їх, наvertsаєш і тих, хто за ними йде.

З погляду місіонерства, комунізм має значні переваги перед більш централізованими системами. Якби президент Сполучених Штатів став мормоном, Америка через це не стала б мормонською. Проте якби наvertsнути до християнства керівництво

комуністичного уряду, можливо, ціла країна стала б християнською. Таким великим був вплив комуністичного керівництва.

Чи ж можна повернути це керівництво? Звичайно, тому що вони такі ж нещасні й невпевнені у завтрашньому дні, як і їхні жертви. Майже всі комуністичні керівники Росії закінчували життя у в'язницях або ж були вбиті своїми соратниками. Так само, як і в Китаї. Навіть такі міністри закордонних справ, як Ягода, Єжов, Берія, хто, здавалося, були наділені безмежною владою, закінчили життя так само, як останні контрреволюціонери – з кулею в потилиці. А Шелепіним, головою комітету держбезпеки Радянського Союзу, і Ранковичем, головою комітету держбезпеки Югославії, кидалися, немов брудним ганчір'ям.

Як завдати духовного удару по комунізму

Комуністичний режим нікого не робить щасливим, навіть власних послідовників. Навіть вони тремтять уночі, боячись, що їх заберуть через те, що політика партії змінилася.

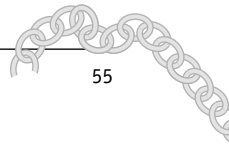
Я особисто знаю багатьох керівників комуністичного уряду. Вони живуть із тягарем на серці, й лише Ісус може дати їм мир.

Навернути комуністичних політичних діячів до Христа може означати врятувати світ від ядерної загрози, врятувати людство від голоду, оскільки вони витрачають неймовірно великі кошти на дороге новітнє озброєння. Навернути комуністів може означати покласти край «холодній війні». Це означає сповнити Христа й янголів радістю. Багато інших місіонерських полів, таких як Нова Гвінея та Мадагаскар, де Божі працівники так наполегливо трудяться, можуть прийняти християнство просто тому, що його прийняли комуністи.

Я особисто знаю навернених комуністів. У молоді роки я сам був войовничим атеїстом. Навернені комуністи й атеїсти люблять Христа більше, тому що вони набагато більше згрішили проти Нього.

У місіонерській праці необхідне стратегічне мислення. З погляду спасіння, усі душі рівні; з погляду стратегії місіонерства – вони нерівні. Набагато важливіше здобути для Христа людину,

наділену владою, яка має великий вплив на оточуючих, аніж здобути спасіння дикунові з джунглів, адже з часом вона зможе повернути тисячі. Отож Ісус вирішив кінець Свого служіння провести не у маленькому селищі, а в Єрусалимі – духовному центрі світу. Керуючись такою ж метою, апостол Павло прагнув потрапити до Риму.

У Біблії написано, що насіння жінки зітре голову змія (Книга Буття 3:15). Ми ж лоскочемо його за живіт, примушуючи сміятися. Нині змії продовжує повзати Китаєм, Північною Кореєю, В'єтнамом і Лаосом. На Близькому Сході живуть народи, у яких заборонено існування церков. Проти такого важкого становища пригноблених націй повинно постійно виступати керівництво церкви, дирекція місій і кожен свідомий християнин.

Нам необхідно відмовитися від неважливих занять. Бо написано: «Проклятий, хто робить роботу Господню небало» (Книга пророка Єремії 48:10). Церква повинна завдати фронтального духовного удару по твердинях пригноблених народів. Війни виграють лише завдяки стратегії нападу, ніколи не стратегії захисту.

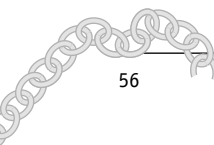
У Книзі Псалмів, 106:16, написано, що Бог «поламав мідні двері, і засуви залізні зрубав». «Залізна завіса» не склала для Нього багато труднощів.

Рання церква провадила свою працю таємно й поза законом і досягла тріумфу. Нам теж слід навчитися так працювати.

До настання епохи комунізму я не міг зрозуміти, чому так багато людей у Новому Заповіті мали прізвиська: Семена називали Нігером, Івана – Марком тощо. У роботі в поневолених країнах ми й досі використовуємо прізвиська.

Раніше я не розумів, чому Ісус, бажаючи приготуватися до останньої вечері, не дав учням адреси, а сказав: «Підіть до міста, і стріне вас чоловік, що нестиме в глекові воду, то йдіть за ним» (Євангеліє від Марка 14:13). Тепер я розумію. У роботі підпільної церкви ми також користуємося такими знаками.

Узявши на озброєння методи раннях християн, ми можемо більш ефективно працювати для Христа серед пригноблених народів.

Однак, потрапивши на Захід, я не побачив у деяких керівників церкви любові до комуністів, яка вже давно привела б до організації місіонерської роботи в комуністичних країнах. Я не побачив співчуття доброго самарянина до загублених Карлом Марксом душ, а лише бажання заприятелювати з комуністами.

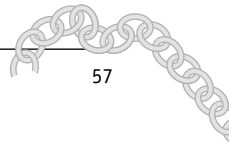
Насправді людина вірить не в те, що вона проголошує, читаючи Символ віри, а в те, за що готова віддати своє життя. Християни підпільної церкви довели готовність померти за свою віру. Наша міжнародна місіонерська мережа продовжує й нині діяти серед поневолених народів, де місіонерам загрожує ув'язнення, тортури й навіть смерть. Я знаю, про що пишу.

Отож я запитую: чи готові лідери американської церкви, які зав'язали дружні стосунки з комуністами, померти за свою віру? Що заважає їм відмовитися від своїх високих посад на Заході й стати пасторами на Сході, співпрацюючи з комуністами на місцях? Ще жоден лідер церкви на Заході не підкріпив свої переконання ділом.

Людські слова виникають через потребу людей розуміти одне одного й висловлювати свої почуття. Не існує людських слів, які могли б повною мірою описати таїнства Бога та вершини духовності. Так само як і не існує людських слів, які могли б описати глибини диявольської жорстокості. Чи можна описати словами почуття людини, яку незабаром укинуть у піч нацисти, або людини, яка бачить, як кидають у піч її дитину?..

Тому не варто навіть намагатися описати те, що довелося і ще й досі доводиться переживати християнам у комуністичних країнах.

Я був у в'язниці з Лукрецію Патрашчану, чоловіком, який привів комунізм до влади в Румунії. Його соратники віддячили йому кайданами. Його при здоровому глузді помістили у психіатричну лікарню разом із хворими людьми, де він і збожеволів. Те ж саме чекало й на Анну Паукер, міністра закордонних справ Румунії та лідера румунської Комуністичної партії. Так само чинили і з християнами. До них застосовували електрошок і одягали гамівні сорочки.

Світ шокувало те, що відбувалося на вулицях Китаю. Ні в кого не викликало сумніву, що Червона армія вдавалася до терору. А тепер спробуйте уявити, що відбувалося з китайськими християнами у в'язницях, коли ніхто не бачив! Я чув, що, коли один відомий китайський письменник-євангеліст та інші християни відмовилися зректися своєї віри, кати повідрізали їм вуха, язика й ноги. Ще й нині у китайських в'язницях катують християн.

Однак найгірше, що роблять комуністи, – це не катування та смерть. Вони фальсифікують думки людей і отруюють ними молодь та дітей. Вони поставили своїх людей на керівні посади у церкві, які дозволяють їм впливати на віру християн і руйнувати церкву зсередини. Вони навчають молодь не тільки не вірити в Бога і Христа, а *ненавидіти* Їх.

Якими словами можна виразити трагедію християн-мучеників, які, повернувшись додому після років, проведених у в'язниці, побачили, що їхні діти перетворилися на войовничих атеїстів?

Цю книгу написано не стільки чорнилом, як кров'ю зболених сердець.

Як і в Книзі пророка Даниїла, коли трьох молодих людей посадили у піч, а потім від них не було й запаху паленого, так і від християн, які відсиділи у комуністичних в'язницях, не віє ненавистю до комуністів.

Якщо квітку розтоптати ногами, вона подарує свій аромат. Так само й християни, катовані комуністами, дарують своїм катам любов. Саме завдяки цій любові чимало тюремних наглядачів пізнали Христа. Нас сповнює одне бажання: дати комуністам, які примушували нас страждати, найкраще, що ми мали – спасіння від нашого Господа Ісуса Христа.

Я не мав тієї честі, якої удостоїлись багато моїх братів по вірі – померти мученицькою смертю у в'язниці. Мене звільнили і, більше того, навіть дозволили залишити Румунію і виїхати на Захід.

На Заході у багатьох керівників церкви я побачив протилежне тому, що було притаманне підпільній церкві за «бамбу-

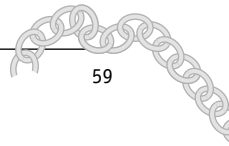
ковою» та «залізною» завісами. Багато християн на Заході не мають любові до поневолених народів. Доказом цього є те, що вони нічого не роблять для того, аби привести їх до спасіння. Вони створюють цілі місії для того, щоб переманити християн з однієї конфесії до іншої. Але не мають місій, метою яких було б навернення поневолених народів, виправдовуючи свою байдужість тим, що це було б «протизаконно!» Вони просто їх не люблять. Інакше вони вже давно створили б місії, завдання яких хоч і здавалося б на перший погляд неможливим, однак насправді таким не було б, як це робив Вільям Керрі, який любив індійців, та Хадсон Тейлор, який працював з китайцями.

Однак вони не лише не люблять ці поневолені народи й нічого не роблять для того, щоб здобути їх для Христа. Через своє невігластво та недбалість лідери деяких західних церков підтримують невірних у їхній невірності, а іноді навіть виступають як їхні спільники. Вони допомагають комуністам проникати у західні церкви і здобувати керуючі посади у світовій церкві. Вони допомагають християнам залишатися неосвіченими в питанні небезпеки комунізму.

Не люблячи комуністів та інших поневолювачів, нічого не роблячи для того, щоб повернути їх до Христа, виправдовуючись тим, що вони не мають права цього робити (ніби перші християни просили Нерона дозволу на поширення Євангелії), керівництво західної церкви не любить свою власну отару, якщо утримує її від участі в духовній боротьбі, яка триває в інших країнах.

Нехтування уроками історії

Упродовж перших століть християнство процвітало в Північній Африці. Звідти походять св. Августин, св. Кипріяні, св. Афанасій та Тертуліан. Християни Північної Африки знехтували лише одним своїм обов'язком: навертати до Христа мусульман. Як наслідок цього, мусульмани наповнили Північну Африку і викоренили християнство на багато століть. Північна Африка належить мусульманам ще й досі, а християнські місії

називають її «блоком країн, які неможливо повернути». Тож берімо уроки з історії!

За часів Реформації релігійні прагнення Гуса, Лютера та Кальвіна збіглися з прагненнями народів Європи – позбутися ярма папства, яке тоді було наділене пригноблюючою політичною та економічною владою. Так само, як і нині, мета підпільної церкви – поширення Євангелії серед представників тиранічного режиму і їхніх жертв – збігається з найважливішою метою усіх народів, що живуть в умовах свободи.

Більшість тиранічних режимів володіють ядерною зброєю; вчинити військовий напад на них – означає розпочати нову світову війну з сотнями мільйонів жертв. Чимало західних керівників урядів – жертви «промивання мізків», вони навіть не прагнуть повалення тоталітарних режимів у світі. Вони так часто про це говорять. Вони хочуть, щоб зникли наркоманія, бандитизм, рак і туберкульоз, однак не переймаються тим злом, яке несуть людям системи на кшталт комунізму, жертвами якого стало набагато більше людей, ніж жертвами наркоманії, бандитизму, раку й туберкульозу разом узятих.

Радянський письменник Ілля Еренбург писав, що якби Сталін нічого не робив упродовж усього свого життя, а лише писав імена своїх невинних жертв, його життя виявилось би занадто коротким, щоб завершити цю роботу. На XX з'їзді Комуністичної партії Хрущов заявив: «Сталін ліквідував тисячі чесних і невинних комуністів... Із ста тридцяти дев'яти членів і кандидатів ЦК, обраних на XVII з'їзді, дев'яносто вісім, тобто сімдесят відсотків, пізніше було заарештовано й розстріляно».

А тепер уявіть, що він зробив із християнами! Хрущов зрікся Сталіна, однак продовжив його справу. З 1959 року в Радянському Союзі було закрито половину церков, які до того часу залишалися відкритими.

У Китаї варварство процвітає ще гірше, ніж за часів сталінізму. Відкрите церковне життя зникло повністю. За допомогою страху й обману в країнах із мільярдним населенням ціле покоління молоді виховується в ненависті до всього західного й особливо до християнства.

У Росії та в Румунії були поширені арешти. (Після падіння комунізму в Радянському Союзі уряд визнав масові арешти християн.)

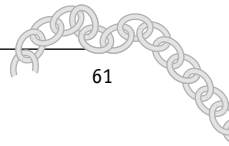
У комуністичній Росії не було незвичайним видовище, коли місцеві чиновники та поліція стояли перед церквами, не пускаючи до них дітей. Тих, хто приходив до церкви, виганяли. Таким чином, ретельно і систематично, виховувалися майбутні ненависники християнства!

Існує лише одна сила, яка може змінити жорстокий уряд. Це та ж сила, яка спричинила виникнення християнських держав на місці язичницької Римської імперії, сила, яка перетворила на християн диких германців і вікінгів, та сила, яка зупинила криваву інквізицію. Ця сила – сила Євангелії, якою наділена підпільна церква, що працює серед усіх поневолених націй.

Підтримка цієї церкви і допомога їй – не лише питання єдності з нашими братами, які страждають. Це питання життя або смерті для вашої країни і вашої церкви. Підтримка цієї церкви – повинна бути не лише справою вільних християн, але й політикою вільних урядів. Підпільна церква вже здобула для Христа високопоставлених осіб комуністичного уряду. Георге Георгіу-Деж, прем'єр-міністр Румунії, помер наведеною людиною після сповідання своїх гріхів і відмови від гріховного життя. Серед членів уряду багатьох поневолених країн є таємні християни. З роками їх кількість зростатиме. За цієї умови ми зможемо розраховувати на реальні зміни в політиці урядів цих країн – поворот до християнства і свободи, а не відсутність змін, як із приходом Тіто та Гомулка, коли диктатура жорстокої атеїстичної партії продовжилася, як і раніше.

Для цього нині існують сприятливі умови.

Ті, хто вірять у комунізм, дуже часто такі ж щирі у своїх переконаннях, як і християни у своїх, а тому зараз вони переживають глибоку кризу. Вони справді вірили, що комунізм приведе до братерства між народами. Тепер вони бачать, що комуністичні країни, як, наприклад, країни-представники Східного блоку, розпалися. Вони істинно вірили, що комунізм здатний створити рай на землі, на противагу тому, який вони називають ілюзорним раєм

на небі. Але тепер вони переживають голод. Пшеницю імпортують з капіталістичних країн. Саме так відбувається у Північній Кореї, яка є однією із найбільш ізольованих країн світу. Нині Північна Корея перебуває на межі повного фізичного вимирання. Повені знищили посіви сільськогосподарських культур, залишивши країну без жодних продовольчих запасів. Тепер через відчай Північна Корея почала з тріском відкривати вікна і двері у світ, і решта світу побачила, що ховали від них за колючим дротом. Комуністи вірили у своїх вождів. Тепер вони дізналися, що Сталін був масовим убивцею, а Хрущов – ідіотом. Те ж саме і з їх національними героями – Ракоші, Гері, Ганною Паукер, Ранковичем тощо. Комуністи вже не вірять у непогіршеність своїх лідерів. Вони залишилися, як католики без папи.

У серцях комуністів існує нічим не заповнена прогалина. Її може заповнити лише Христос. Людське серце створене, щоб шукати Бога. Це справедливо і для комуністів, і для інших поневолювачів народів. Євангелія наділена силою любові, здатною змінити і їх. Я бачив, як це відбувається. Я знаю, що це можливо. Християни, висміювані й катовані комуністами, готові забути й пробачити те, що було заподіяно їм особисто та їхнім родинам. Вони роблять усе можливе, щоб допомогти комуністам пережити їхню кризу та знайти шлях до Христа. Однак у цій роботі вони потребують нашої допомоги.

І не лише це. Християнська любов – всеохоплююча. У християн немає поділу людей. Ісус сказав, що Бог піднімає сонце над добрими і злими. Те ж саме можна сказати і про християнську любов.

Християнські лідери Заходу, які співпрацюють із комуністами та представниками інших тиранічних режимів світу, намагаються виправдати себе вченням Ісуса про те, що ми повинні любити навіть своїх ворогів. Однак Ісус ніколи не говорив, що ми повинні любити лише ворогів, забувши про братів.

Вони показують свою «любов» через те, що їдять і п'ють з тими, чії руки повні крові християн, не свідкуючи їм про Хрис-

та. Але вони забувають про тих, хто пригноблений тиранами. До них вони любові не виявляють.

Кілька десятиліть тому євангельські та католицькі церкви Німеччини зібрали 125 мільйонів доларів для голодних, а американські християни – набагато більше.

Навколо нас чимало голодних людей, проте я не можу уявити людини більш голодної та більш знедоленої, ніж християнин-мученик. Саме вони якнайбільше мають право на допомогу від вільних християн. Якщо німецькі, британські, американські та скандинавські церкви можуть зібрати стільки грошей, щоб надавати допомогу тим, хто її потребує, ці кошти повинні передусім іти для християн-мучеників і їхніх сімей.

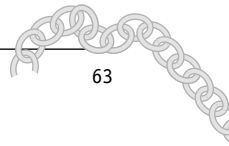
Чи відбувається так зараз?

Я був викуплений християнськими організаціями, які довели, що християн можна викупити. Однак я – чи не єдиний у Румунії приклад такого рятівного викупу. І факт мого викупу звинувачуватиме християнські організації Заходу у відмові виконати свій обов'язок стосовно інших мучеників.

Перші християни запитували себе, чи нова церква була лише для євреїв, чи й для поган також. Вони знайшли правильну відповідь на своє запитання. В іншій формі це запитання знову постало у ХХ ст. Християнство – не лише для Заходу. Христос належить не тільки Америці, Англії та іншим демократичним країнам. Коли Христа розіп'яли, одна Його рука була простягнута на Захід, а інша – на Схід. Він хоче бути Царем не лише євреїв, але і язичників, комуністів та західного світу. Ісус сказав: «Ідіть по цілому світові, та всьому створінню Євангелію проповідуйте!» (Євангеліє від Марка 16:15). Він пролив Свою кров за всіх, і всі повинні почути й увірувати в Євангелію.

Що спонукає нас проповідувати Євангелію серед поневолених народів? Те, що ті, хто навернулися до Христа, – сповнені любові та горіння. Я ніколи не зустрічав жодного «теплого» християнина-росіянина. Колишні молоді комуністи та мусульмани стають винятковими учнями Христа.

Христос любить цих людей і хоче дати їм свободу, Він любить усіх грішників і прагне звільнити їх від гріха. Деякі керівники західних церков замінили це єдино правильне ставлення іншим: підлабузництвом до гонителів християн. Вони намагаються догодити грішникам, допомагаючи їм зберегти свою владу і перешкоджаючи спасінню їх самих та їхніх жертв.

Про що я дізнався після звільнення

Коли після мого звільнення із в'язниці я знову зустрівся зі своєю дружиною, вона запитала мене про мої плани на майбутнє. Я відповів: «В ідеалі я хотів би жити життям духовного відлюдника». Моя дружина відповіла, що поділяє моє бажання.

У юності я був надзвичайно товариським хлопцем. Але в'язниця, й особливо роки одиночного ув'язнення, перетворили мене на задумливого чоловіка, який звик до самотності. Усі бурі в серці вже заспокоїлися. Я навіть не помічав комунізму. Я вже перебував в обіймах Небесного Нареченого. Я молився за тих, хто катував нас, і любив їх усім серцем.

У мене було дуже мало надії на звільнення. Час від часу я подумував про те, що робитиму, якщо все ж таки мене звільнять. Я завжди мріяв, що піду на пенсію і продовжу життя у світлому союзі з Небесним Нареченим десь у пустелі.

Бог — це «Істина». Біблія — «істина про Істину». А теологія — це «істина про істину про Істину». Іноді християни зациклюються на цих істинах про Істину і через те не мають Істини. Голодні, биті й нашпиговані наркотиками, ми забули богослов'я і Біблію. Ми забули «істини про Істину», проте жили в «Істині». Написано: «... прийде Син Людський тієї години, коли ви не думаете!» (Євангеліє від Матвія 24:44). Ми більше не могли думати. У найважчі часи тортур Син Людський приходив до нас, примушуючи тюремні стіни сяяти, немов діаманти, наповнюючи камеру світлом. Мучителі відразу ж ставали нижчими за нас, десь там, далеко, в фізичному просторі. А Дух радів у

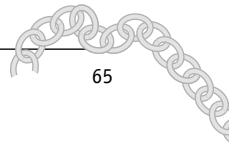
Господі. Ми не відмовилися б від цієї радості заради жодного королівського палацу.

Бажання боротися проти когось чи проти чогось ніколи ще не було так далеко від мого розуму. Я не хотів брати участі у жодних війнах, навіть найсправедливіших. Натомість я прагнув будувати храми життя для Христа. Я залишив в'язницю з надією на тихі роки очікування прийдешнього.

Проте з дня мого звільнення я зіткнувся з аспектами комунізму, більш потворними, аніж усі муки мого ув'язнення разом узяті. Одного за одним я зустрічав священників і пасторів різних церков, і навіть єпископів, які з великою скорботою зізнавалися, що були інформаторами таємної поліції й доносили на власних прихожан. Я запитував у них, чи готові вони перестати доносити, навіть ризикуючи самим бути ув'язненими. Усі відповідали «ні» й пояснювали, що не страх за власне життя стримує їх. Вони розповіли мені про те, чого до мого арешту не існувало: відмовитися бути донощиком означало закрити церкву.

У кожному місті був представник уряду, в обов'язки якого входив контроль за діяльністю «культурів», — агент таємної поліції. Він мав право викликати будь-кого зі священників чи пасторів, коли йому заманеться, і домагатися інформації стосовно того, хто був у церкві, хто часто приймає причастя, хто — палкий християнин, хто приводить людей до Бога, що прихожани сповідують тощо. Якщо вони не надавали достатньо детальної інформації, їх звільняли, а на їхнє місце ставили іншого служителя, який розповідатиме більше, ніж вони. Якщо ж представник уряду не знаходив такої заміни (а цього майже ніколи не траплялося), церкву просто закривали. Нині це саме відбувається в Китаї.

Багато служителів надавали таємній поліції необхідну інформацію. Більшість робила це не бажаючи, намагаючись замовчувати найважливіше, проте були й такі, для кого це увійшло у звичку, а їхня совість зачерствіла. Треті ж так ужилися в цю роль, що розповідали все, що знали, і навіть більше, ніж від них вимагалось.

Я чув визнання дітей християн-мучеників, які були зобов'язані надавати інформацію про сім'ї, у яких їх приймали зі співчуттям. Інакше їм погрожували виключенням з навчальних закладів.

Я відвідав баптистський конгрес, що проходив під червоними стягами, на якому комуністи вирішували, хто повинен бути «обраним керівництвом церкви». Я знав, що всі офіційні церкви очолювало духовенство, обране Комуністичною партією. Тоді я усвідомив, що спостерігаю гидоту, про яку попереджав Ісус.

Завжди існували хороші й погані пастори та проповідники. Однак тепер, уперше в історії церкви, центральний комітет загальновизнаної атеїстичної партії, яка має на меті викорінення релігії, вирішує, хто провадитиме церкву в майбутнє. Щоб привести її куди? Звичайно ж – до викорінення.

Ленін писав: «Кожна релігійна ідея, кожна ідея про Бога, навіть загравання з ідеєю про Бога, – це невимовна ницість найнебезпечнішого виду, зараза найбільш мерзенна. Мільйони гріхів, брудних справ, актів насильства, а також фізичні хвороби – набагато менш небезпечні, аніж тонка, духовна ідея існування Бога».

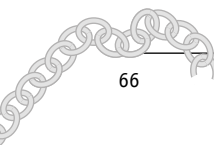
Комуністична партія Радянського Союзу була ленінською. Вона вважала релігію гіршою, ніж рак, туберкульоз або сифіліс. Вона вирішувала, кому бути релігійними лідерами. Керівництво офіційної церкви співпрацювало з партією.

Я бачив отруєння дітей та молоді атеїзмом і неспроможність офіційних церков чинити цьому найменшу протидію. У жодній церкві столиці нашої країни, місті Бухаресті, не було молодіжної групи або недільної школи для дітей. Діти християн виховувалися у школі ненависті.

І тоді, бачачи все це, я зненавидів комунізм так, як не ненавидів його навіть у роки моїх катувань.

Я ненавидів не за те, що він зробив зі мною, а через те, що він робить зі славою Божою, з іменем Христа і з душами мільярда підвладних йому людей.

Селяни з усіх куточків країни, які відвідували мене, розповідали про те, як проводилася колективізація. Тепер вони

стали голодними рабами на колись своїх власних полях і виноградниках. У них не було хліба. Їхні діти не бачили ні молока, ані плодів, і це в країні з природними багатствами, які можна зрівняти з ханаанською долиною.

Брати зізнавалися, що комуністичний режим Леніна зробив з них злодіїв і брехунів. Через голод вони змушені були красти з того, що колись було їхніми полями, а тепер належало колективному господарству. А потім вони мусили брехати, щоб покрити свої крадіжки.

Робітники розповідали мені про такий терор на заводах і експлуатацію робочої сили, які капіталістам навіть і не снилися. Робітники не мали права страйкувати.

Викладачам доводилося вчити, наперекір їхнім внутрішнім переконанням, що Бога не існує.

Усе життя і думки однієї третини населення світу було спустошено або підмінено, як це й досі відбувається з представниками пригноблених народів.

Молоді дівчата скаржилися, що їх викликають у комсомольські організації і сварять та погрожують через їхні стосунки з хлопцями-християнами, а натомість вказують на тих, з ким можна зустрітися!

Усе було безнадійно фальшивим і потворним.

Потім я зустрівся з бійцями підпільної церкви, моїми колишніми друзями. Деякі з них ще й досі залишилися невпійманими, а інші знову розпочали боротьбу після повернення із місць позбавлення волі. Вони закликали мене до боротьби. Я відвідував їхні таємні зустрічі, на яких вони співали гімни зі збірників, написаних від руки.

Я пригадав св. Антонія Великого, який провів у пустелі тридцять років свого життя. Він залишив світ, постійно перебуваючи в пості та молитві. Проте, почувши про суперечки між св. Афанасієм та Арієм про божественність Христа, він залишив відлюдницьке життя й вирушив до Олександрії, щоб допомогти істині перемогти. Я згадав Сен-Бернарда Клервоського, який був ченцем і жив високо в горах. Він чув про безглуздість хрестових походів, про вбивство християнами арабів,

евреїв та своїх братів по вірі з інших віросповідань за порожню гробницю. Він залишив свій монастир і гірські висоти, щоб закликати до припинення хрестових походів.

Я вирішив зробити те, що повинен зробити кожен християнин: наслідувати приклад Христа, апостола Павла і святих, відмовитися від думки про спокійну пенсію і взятися до боротьби. Що ж це була за боротьба?

Християни у в'язницях завжди молилися про своїх ворогів і свідкували їм. Бажанням нашого серця було, щоб вони отримали спасіння, й ми раділи, коли це відбувалося. Однак я ненавидів злочасний комуністичний режим і прагнув зміцнення підпільної церкви, єдиної сили, яка могла повалити цю жахливу тиранію силою Євангелії.

Я думав не лише про Румунію, а про весь комуністичний світ. Однак на Заході я зустрів багато байдужості.

Письменники всього світу протестували, коли двох їхніх колег-комуністів Синявського і Даніеля було засуджено до тюремного ув'язнення їхніми власними товаришами. Проте церкви не протестували проти ув'язнення християн за їхню віру.

Кого турбує, що брата Кузика засудили за те, що він учинив злочин розповсюдження «отруйних» християнських видань, таких, як уривки з Біблії і буклети Тори? Хто знає, що брата Прокоф'єва засудили за розповсюдження друкованої проповіді? Хто знає, що Грюнвальда, єврея-християнина, засуджено за аналогічні злочини в Росії і в нього назавжди відібрано його маленького сина? Я знаю, що я відчував, коли в мене забрали мого Міхая. І я страждаю разом із братами Грюнвальдом, Іваненком, бабусею Шевчук, сестрами Таїсією Ткаченко, Катериною Веказіною, братом Георгієм Веказіним, подружжям Пилат із Латвії. Цей перелік святих і героїв віри двадцятого століття можна продовжувати безконечно! Я схилию голову й цілую їхні кайдани, як перші християни цілували ланцюги на своїх одновірцях, коли їх вели на розтерзання дикими звірями.

Деяким керівникам західних церков байдуже до них. Імена загиблих – не в їхніх молитовних списках. У той час, коли їх ув'язнюють і катують, офіційне керівництво російської бап-

тистської та православної церков, яке зреклося їх і зрадило, з почестями приймають у Нью-Делі, в Женеві, і на різноманітних західних конференціях. Там вони запевняють присутніх в існуванні повної свободи віросповідання в Росії.

Лідер Всесвітньої ради церков поцілував більшовицького архієпископа Никодима, коли він переконував у цьому. Потім вони разом бенкетували на честь Всесвітньої ради церков, а святі у в'язницях їли капусту з немитими кишками, як і я колись їв її заради Ісуса Христа.

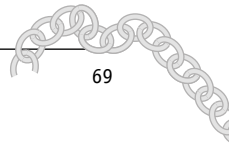
Цього не можна було так залишати. Підпільна церква вирішила, що мені необхідно виїхати з країни, якщо з'явилася така можливість, щоб і повідомити християнам на Заході про те, що відбувається.

Я засуджую комунізм, хоча люблю комуністів. Я не вважаю правильним проповідувати Євангелію, не засуджуючи комунізм.

Дехто говорить мені: «Проповідуй лише Євангелію!» Це нагадує мені про те, як колись агент комуністичної таємної поліції перед моїм виїздом на Захід переконував мене проповідувати Христа, але мовчати про комунізм. Невже ж тих, хто виступає за проповідь «самої лише Євангелії», надихає той же дух, що й агента таємної поліції?

Я не знаю, що таке так звана «сама лише Євангелія». Чи була проповідь Івана Хрестителя «самою лише Євангелією»? Він не лише говорив: «Покайтесь, бо наблизилось Царство Небесне!» (Євангеліє від Матвія 3:2). Він також «докоряв йому ... за все зло, яке заподіяв був Ірод» (Євангеліє від Луки 3:19). Його було страчено, оскільки він не обмежився абстрактним навчанням. У Своїй Нагірній проповіді Ісус не проповідував «саму лише Євангелію», Його проповідь деякі нинішні керівники церкви назвали б негативною: «Горе вам, книжники та фарисеї, лицеміри... О змії, о роде гадючий...» (Євангеліє від Матвія 23:27,33). Саме за таку «негативну» проповідь Його й розіп'яли. Інакше фарисеїв не турбувала б Нагірна проповідь.

Гріх необхідно називати на ім'я. Комунізм – один із найнебезпечніших гріхів сучасного світу. Кожна євангелія, яка не

засуджує його, – це несправжня Євангелія. Підпільна церква засуджує комунізм, ризикуючи своєю свободою і життям. Отож тут, на Заході, ми просто не маємо права мовчати про це.

Я засуджую комунізм не так, як це роблять ті, кого зазвичай називають «антикомуністами». Гітлер був антикомуністом, і все-таки він теж був тираном. Ми ненавидимо гріх і любимо грішників.

Чому я страждаю на Заході

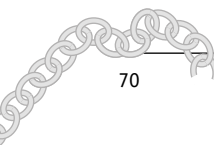
На Заході я страждаю більше, ніж у комуністичній країні.

Мої страждання полягають насамперед у прагненні невимовної краси підпільної церкви, церкви, яка відповідає старій латинській приказці: «*Nudisnudum Christi sequi*» («Голий, іди за голим Христом»).

Син Людський, як і поневолені народи, які йдуть за Ним, не мають де голову прихилити. Багато християн там не будують для себе будинків. А навіщо? Їх усе одно буде конфісковано при першому ж арешті. Сама наявність нового будинку може стати вагомим мотивом для ув'язнення, якщо хтось забажає його відібрати. У тих країнах не залишаються похоронити батька, ані попрощатися з родиною перед тим, як іти за Христом. Хто твоя мати, брат, сестра? У цьому плані ми подібні до Ісуса. Матір'ю і братом для нас є ті, хто виконують волю Небесного Отця. Що ж стосується родинних зв'язків, то чи можна розраховувати на них, коли, як це часто трапляється, наречена залишає свого нареченого, діти – батьків, дружини – своїх чоловіків? Усе частіше й частіше залишаються лише духовні зв'язки.

Підпільна церква – бідна і многа страждальна церква, однак у ній теж є чимало членів, які «ні гарячі, ані холодні».

Служба у підпільній церкві така ж сама, як і тисяча дев'ятсот років тому в ранній церкві. Проповідник не має детально розробленої теології. Він не вивчав гомілетики, як не вивчав її і Петро. Будь-який професор богослов'я поставив би Петрові погану оцінку за його проповідь у день П'ятидесятниці. Біблійні вірші не дуже добре відомі в багатьох країнах, оскільки збе-

рігання та користування Біблією там заборонено. Окрім того, найімовірніше, що проповідник упродовж років перебував в ув'язненні, позбавлений можливості читати Святе Письмо. Коли така людина висловлює свою віру в Отця, це багато значить, оскільки за цим твердженням стоїть життєва драма. У в'язниці ми щоденно просили Всемогутнього Отця хліба й отримували натомість капусту з нутрощами, про які навіть огидно розповідати. Проте ми вважали Бога своїм люблячим Батьком. Ми – як Йов, який сказав, що віритиме в Бога, навіть якщо Він умертвить його. Ми подібні до Ісуса, Який називає Бога «Отцем», навіть коли Він, здавалося, залишив Його помирати на хресті.

Той, хто пізнав духовну красу підпільної церкви, більше не може задовольнятися порожнечою деяких західних церков.

Я страждаю на Заході більше, ніж я страждав у комуністичних тюрмах, тому що бачу на власні очі вимирання західної цивілізації.

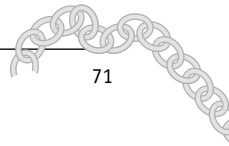
У своїй книзі «Занепад Європи» Освальд Шпенглер писав:

«Ти вмираєш. Я бачу в тобі всі характерні стигми розпаду. Я можу довести, що твоє багатство і твої великі злидні, твій капіталізм і соціалізм твій, твої війни й революції твої, твій атеїзм і песимізм твій, і твій цинізм, аморальність твоя, твої розбиті шлюби, твій контроль за народжуваністю, які кровоточать знизу і вбивають тебе зверху в твоїх мізках, можу довести тобі наявність характерних ознак вмираючих держав від найдавніших – Олександрії, Греції та невротичного Риму».

Це було написано у 1926 році. Відтоді демократія і цивілізація померли вже в половині країн Європи і навіть до Куби. Переважна частина Заходу спить.

Лише одна сила не дремає. У той час, як на Сході комуністи розчаровані тим, що їхні ілюзії розбилися вщент, на Заході «гуманістичний комунізм» залишається таким самим отруйним.

Західні гуманісти/комуністи просто не вірять повідомленням про жорстокість, страждання і переслідування у комуністичних країнах. Вони з невтомною старанністю поширюють свої переконання усюди: серед вищих класів населення, в колах інтелектуалів, у коледжах, у нетрях і в церквах. Ми, християни, часто напівсили стаємо на бік істини. А вони докладають усіх зусиль, аби поширювати брехню.

А тим часом теологи Заходу хваляться своїми трофеями. Це нагадує мені про те, як у той час, коли війська Магомета II оточили Константинополь у 1493 році і слід було вирішувати, якими будуть Балкани – християнськими чи ісламськими, місцева рада церкви в оточеному місті обговорювала зовсім інші проблеми на кшталт: Якого кольору були очі діви Марії? Якої статі янголи? Якщо муха впаде у освячену воду, то вона освятиться, чи вода стане нечистою? Можливо, це лише легенда про ті стародавні часи, однак уважно почитайте сучасні періодичні видання і ви побачите, що й нині церква зайнята обговоренням подібних питань. Про загрозу переслідувань і страждання підпільної церкви ніхто майже не згадує.

Нескінченні розмови тривають про такі богословські питання, як ритуали та інші другорядні речі.

Колись на одній із вечірок хтось запитав присутніх: «Якби ви опинилися на судні, що затонуло, і могли врятуватися на безлюдному острові, маючи можливість скористатися лише однією книгою з бібліотеки корабля, яку книгу ви обрали б? Одні відповіли: «Біблію», інші – «Шекспіра». Однак правильна відповідь була: «Я вибирав би книгу, яка навчила б мене, як зробити човен і дістатися до берега».

Збереження свободи для всіх конфесій і теологічних учень, або відновлення її там, де вона була втрачена у зв'язку із посиленням релігійних переслідувань, є більш важливим, аніж суперечки щодо якоїсь певної богословської думки. «Істина зробить вас вільними», – сказав Ісус (Євангеліє від Івана 8:32). Але свобода і лише свобода може відкрити істину. І тому замість того, щоб сперечатися через незначне, ми повинні об'єднатися у боротьбі за свободу та проти тиранії в усьому світі.

Я також страждаю, коли розповідаю про постійно зростаючі страждання церкви у поневолених країнах. Особисто переживши ці страждання, я, як ніхто інший, можу чітко уявити їх.

У червні 1966 року радянські газети «Известия» та «Деревенская жизнь» звинуватили російських баптистів у тому, що вони вбивають своїх дітей, аби принести їх у жертву за гріх. Це – старе звинувачення у ритуальних убивствах, яке раніше висували євреям.

Але я знаю, що це означає. У 1959 році я перебував у в'язниці в місті Клуж разом із засудженим Лазаровичем, звинувачуваним у вбивстві дівчини. Йому було лише тридцять, але його волосся посивіло за одну ніч катувань. Він мав вигляд старця. Йому повиривали нігті, щоб змусити зізнатися у злочині, який він не скоював. Через рік катувань, його невинність було встановлено і його звільнили, проте свобода для нього вже більше нічого не значила. Його було зламано назавжди.

Багато людей, читаючи газетні статті, сміялися з безглузвих звинувачень, висунутих радянською пресою проти баптистів в епоху комунізму. Однак я знаю, що ці звинувачення означають для звинуваченого.

Мені просто нестерпно жити на Заході й постійно чути такі образи.

Що сталося з Гермогеном, архієпископом Калужьким (СРСР) і сімома іншими єпископами, які протестували проти співпраці з радянським режимом, патріархом Алексієм і архієпископом Никодимом, які стали інструментами в руках комуністів? Якби я не бачив єпископів, які протестували в Румунії, помираючи поруч зі мною в тюрмі, я не був би настільки стурбований долями цих благочестивих людей.

Служителі Микола Ешлиман та Гліб Якунін були покарані патріархом за те, що вони боролися за релігійну свободу для церкви. Захід знає чимало таких випадків. Я був у в'язниці разом із отцем Іоаном з румунського міста Владімірешті, з яким трапилось те ж саме. На поверхні ми бачимо лише церковне покарання. Однак румунське офіційне керівництво церкви, як

і більшість офіційних церковних лідерів комуністичних країн, працювало пліч-о-пліч із таємною поліцією. До тих, кого необхідно було покарати, застосовували й більш ефективні покарання – тюремне катування, побиття і наркотики.

Я тремчу, коли думаю про страждання переслідуваних у різних країнах. Я тремчу, коли думаю про вічну долю їхніх мучителів. Я тремчу, коли думаю про західних християн, які не допомагають своїм переслідуваним братам.

У глибині свого серця, я хотів би зберегти красу свого власного виноградника, а не брати участь у такій запеклій боротьбі. Як я хотів би жити десь у тиші та спокої! Однак зараз це неможливо. Коли комуністи вторглися до Тибету, вони знищили всіх, хто був зацікавлений лише гострими духовними питаннями. У нашій країні вони винищили всіх тих, хто віддалив себе від реальності. Були розпущені церкви й монастирі, однак залишено рівно стільки, скільки потрібно, аби ошукати іноземців. Тиша і спокій, яких я так прагну, були б відстороненням від реальності, небезпечним для моєї душі.

Я вів цю боротьбу, хоч вона була надзвичайно небезпечною для мене. У 1948 році мене викрали на вулиці й помістили у в'язницю під вигаданим ім'ям. Анна Паукер, у той час державний секретар Румунії, сказала послові Швеції серві Патріку фон Рютерсверде: «А, Вурмбранд, зараз він гуляє вулицями Копенгагена». Шведський посол мав у кишені листа, якого мені вдалося передати з в'язниці, тому він знав, що вона говорить неправду. Таке відбувалося постійно. Якщо мене вб'ють, убивця обов'язково буде посланий комуністами. Більше ні в кого немає мотивів убивати мене. Якщо до вас дійшли чутки про мою аморальну поведінку, крадіжки, гомосексуалізм, подружню невірність, політичну ненадійність, брехню тощо, це – ні що інше, як виконання погрози таємної поліції: «Ми знищимо тебе морально».

Добре поінформоване джерело повідомило мені, що після показів, які я дав у Сенаті США наприкінці 1960-х рр., румунськими комуністами було прийнято рішення вбити мене. Проте я не можу мовчати. А ваш обов'язок – обміркувати

все те, про що я говорю. Навіть якщо ви вважаєте, що після всього того, що мені довелося пережити, я страждаю на комплекс переслідування, усе ж запитайте себе, що це за страшна сила комунізму, яка примушує своїх громадян страждати від таких комплексів. Що то за влада, яка примусила подружжя з комуністичної Східної Німеччини посадити дитину в бульдозер і проїхати через колючий дріт кордону, ризикуючи бути розстріляними всією сім'єю?

Захід спить, і його необхідно розбудити, щоб він побачив тяжке становище поневолених народів.

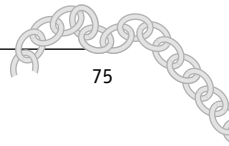
* * *

Люди, які страждають, часто шукають козлів відпущення, тих, кого можна звинуватити у своїх стражданнях. Це значно полегшує їхній тягар. Я ж не можу цього зробити.

Я не можу звинувачувати лідерів західних церков, які йдуть на компроміс із ненависниками християн. Зло походить не від них. Вони самі є жертвами набагато старішого зла. Вони не створюють хаос у церкві, вони просто підтримують його.

Відтоді, як я живу на Заході, я побував у багатьох духовних семінаріях. Там я слухав лекції про історію дзвонів та історію літургійних пісень, про канонічні закони, які давно вже відмінені, й про церковне покарання, якого більше не застосовують. Я чув, що деяких студентів богослов'я навчають, ніби біблійна історія про створення світу – неправдива, так само як і про Адама, і про потоп, і про чудеса Мойсея. Дехто стверджує, що пророцтва були написані після їх виконання; що непорочне зачаття – це такий самий міф, як і воскресіння Ісуса, і що Його кістки залишилися десь у могилі, що Послання до церков не є справжніми і що Об'явлення – це книга божевільного. У всьому іншому Біблія – священна книга! (За такою логікою виявляється, у цій священній книзі більше брехні, ніж у китайській комуністичній газеті.)

Ось чого навчилися деякі нинішні керівники західної церкви в семінаріях. Це – атмосфера, в якій вони живуть. То навіщо ж бути вірними Господу, про Якого вони чули таке? Навіщо

бути вірними церкві, в якій можна вільно вчити, що Бог помер?

Керівники деяких конфесій не є нареченою Христа. Вони – лідери церков, які вже давно зрадили Господа. Зустрічаючи когось із підпільної церкви, мученика, вони дивляться на нього здивовано.

Ми не завжди можемо судити людину лише за один аспект його переконань. Якби ми так чинили, то були б, як ті фарисеї, в чій оці навіть Ісус був негідником, оскільки Він не дотримався їхнього закону про суботу. Вони повністю закрили очі на те, що навіть в очах фарисеїв було б достоїнством.

Ті ж керівники церкви, які мають неправильне ставлення до комунізму, можливо, мають рацію в багатьох інших аспектах і можуть бути щирими людьми. І навіть у тому, в чому вони помиляються, вони можуть змінитися.

Одного разу я був у Румунії з православним єпископом. Цей єпископ був людиною комуністів, пастирем, який зрадив свою отару. Я взяв його за руку і розповів йому притчу про блудного сина. Це було ввечері у моєму саду. Я сказав: «Дивіться, з якою любов'ю Бог приймає грішника, який повертається. Він із радістю прийме навіть єпископа, якщо той розкається». Я заспівав йому кілька християнських гімнів. Цей чоловік знову повернувся до Бога.

У в'язниці я був в одній камері з православним священником, який, в надії на звільнення, писав атеїстичні лекції. Я розмовляв з ним, і він порвав на шматки свої лекції, ризикуючи ніколи не бути звільненим.

Я не можу зробити козлом відпущення кого-небудь іншого, щоб полегшити тягар, який тяжіє над моїм серцем.

* * *

У мене є й інший біль. Навіть найближчі друзі не зрозуміли мене. Дехто звинувачує мене в гіркоті й обуренні проти комуністів, що, як я переконаний, не є правдою.

Письменник Клод Монтефіоре стверджує, що ставлення Ісуса до книжників і фарисеїв, Його публічне засудження їх,

суперечить Його заповіді любити ворогів і благословляти тих, хто проклинає нас. І доктор Вальтер Метьюз, колишній настоятель собору св. Павла в Лондоні, теж дійшов висновку, що слова Ісуса – непослідовні й суперечливі. Він пояснює це тим, що Ісус не був інтелектуалом!

Враження Монтефіоре про Ісуса – помилкове. Ісус любить фарисеїв, хоча й публічно осуджує їх. І я люблю комуністів, а також їхніх інформаторів у церкві, хоча й осуджую їх.

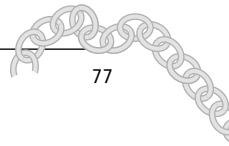
Мені постійно говорять: «Забудь про комуністів! Займайся лише духовною працею!»

Я зустрівся з християнином, який постраждав за нацизму. Він сказав мені, що цілком на моєму боці доти, доки я свідкую про Христа, однак я не повинен жодним словом обмовлюватися про комунізм. Я запитав його, чи християни, які боролися проти нацизму в Німеччині, не мали рації, чи вони повинні були обмежуватися свідкуванням про Христа, ні словом не засуджуючи тиранії Гітлера. Він відповів: «Але ж Гітлер убив шість мільйонів євреїв! Про це *треба* було говорити». Я заперечив: «А комуністи вбили тридцять мільйонів росіян, мільйони китайців та інших. Вони вбивали і євреїв. Чи ми повинні протестувати, лише коли вбивають євреїв, а коли вбивають росіян або китайців – мовчати?» – «Це зовсім інша справа», – промовив чоловік.

Поліція була мене і під час правління Гітлера, і за комунізму. Я не бачу жодної різниці між тими побоями: усі вони були надзвичайно болючими.

Християнство повинно боротися з багатьма аспектами гріха, не лише з комунізмом. Ми не одержимі лише цією проблемою. Однак комунізм – величезний ворог християнства і найбільш небезпечний. Проти нього ми повинні об'єднатися.

Отож, знову повторю! Найвища мета кожної людини – стати подібним до Христа. Запобігти цьому – головна мета комуністів. Вони в першу чергу виступають проти релігії, вважаючи, що після смерті людина стає солями й мінералами і більше нічим. Вони хочуть, щоб усе їхнє життя було прожито на рівні матерії.

Вони знають лише маси. Вони називаються так само, як демон у Новому Завіті, коли його запитали, яке його ім'я: «Ми – легіон». Індивідуальну особистість – один із найбільших дарів Бога людству – необхідно зруйнувати. Вони ув'язнили чоловіка за те, що знайшли в нього книгу Альфреда Адлера «*Індивідуальна психологія*». Слідчий таємної поліції кричав: «Ах, індивідуальна, завжди індивідуальна! А чому не колективна?»

Ісус бажає, щоб ми були особистостями. Тому компромісу між комунізмом і нами не повинно бути. Комуністи добре це знають. У своєму журналі «*Наука і релігія*» вони писали: «Релігія є несумісною з комунізмом. Вона ворожа йому ... Зміст програми Комуністичної партії – смертельний удар по релігії ... Це програма – для створення атеїстичного суспільства, в якому люди назавжди позбудуться релігійного рабства».

Чи може християнство співіснувати з комунізмом? На це питання відповідають самі комуністи: «Комуністична партія – це смертельний удар по релігії!»

РОЗДІЛ 5

Нездоланна зростаюча підпільна церква

Підпільна церква працює у надзвичайно складних умовах. Атеїзм є державною релігією в усіх комуністичних країнах. Він дає відносну свободу релігії для літніх людей, але дітям і молоді вірити в Бога забороняє. Усе в цих країнах – радіо, телебачення, кіно, театр, преса і видавництво – має на меті викорінення віри в Ісуса Христа.

Підпільна церква майже не має засобів, щоб протистояти величезній силі тоталітарної держави. Служителі підпільної церкви в Радянському Союзі не мали жодної богословської підготовки. Чимало сучасних китайських пасторів ніколи не читали всієї Біблії.

Я розповім вам про те, як рукопоклали багатьох пасторів. Якось я познайомився із юнаком-росіянином, пастором підпільної церкви, і запитав його, хто рукопоклав його на служіння. Він відповів: «Ми не мали можливості бути рукопокладеними справжнім єпископом. Офіційний єпископ не рукопоклав на служіння тих, кого не було затверджено керівництвом Комуністичної партії. Отож, десятеро з нас, молодих християн, пішли до могили єпископа, який помер як мученик. Двоє з нас поклали руки на його могилу, а решта утворили кільце навколо нас. Ми просили, щоб Святий Дух помазав нас. Ми переконані, що були рукопокладені проколотими руками Ісуса». Для мене рукопокладення цього юнака є дійсним перед Богом!

Рукопокладені таким чином чоловіки, які не мають жодної богословської підготовки і які часто мало знають Біблію (як, наприклад, благовісники в Бангладеш), виконують доручення Христа.

Це нагадує мені церкву перших століть. У яких семінаріях навчалися ті, хто здобували світ для Христа? Чи всі вони вміли читати? І де вони брали Біблії? – З ними говорив Сам Бог.

Ми, підпільна церква, не маємо храмів. Але чи може будь-який храм зрівнятися у своїй красі з небесами, на які ми дивилися, таємно збираючись у лісі? Щебетання птахів заміняє найкращий орган. Аромат квітів – це наш ладан. Місяць і зорі – це свічі, запалені самими янголами. А подертий одяг мученика, нещодавно звільненого з в'язниці, вражає набагато більше, ніж найбагатше вбрання священника.

Я не можу описати краси цієї церкви! Часто, після таємного служіння, християн схоплювали й відправляли до в'язниць. Там на них одягали кайдани, які ті носили з радістю, як наречена носить коштовну обручку, подаровану коханим. Там вони отримували Його поцілунок і Його обійми, й не погодилися б помінятися місцем з жодним із королів. Я бачив посправжньому радісних християн лише у Біблії, в підпільній церкві та у в'язниці.

Підпільну церкву пригнічують, але вона має й чимало друзів, навіть серед працівників таємної поліції, членів уряду. Іноді ці таємні віруючі спроможні захистити підпільну церкву.

У колишній радянській імперії газети скаржилися на зростаючу кількість «зовнішніх невіруючих». Ці, як пояснювала радянська преса, чоловіки й жінки, які працюють у всіх ешелонах комуністичної влади: в державних установах, відділах пропаганди та в інших місцях, ззовні – комуністи, а всередині – таємні віруючі й члени підпільної церкви.

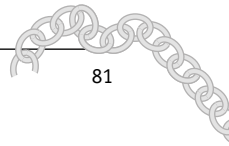
У комуністичній пресі була історія про молоду жінку, яка працювала у відділі комуністичної пропаганди. Після роботи вона та її чоловік збирали групи молодих людей для таємного вивчення Біблії та молитовних зібрань. Це й нині відбувається по всьому світі. Десятки тисяч таких «зовнішніх невіруючих» існують і в наш час. Вони вважають більш доцільним не брати участі в шоу-церквах, де за ними спостерігатимуть і де вони чутимуть лише вихолощену Євангелію. Натомість вони залишаються на своїх посадах, на яких можуть ефективно свідкувати про Христа.

Підпільна церква нараховує тисячі таких вірних членів. Вони таємно зустрічаються в підвалах, на горищах, у квартирах і на полях.

У колишній комуністичній Росії ніхто не пам'ятає суперечок за чи проти хрещення дітей або за чи проти папської непогрішності. Там не було ні пре-, ні постміленіалістів. Вони не вміли пояснювати пророцтва й не сперечалися щодо них, однак мене часто вражало те, як добре вони могли довести атеїстам існування Бога.

Їхні пояснення були прості: «Якщо вас запросять на застілля з великою кількістю смачних страв, чи повірите ви, що їх ніхто не готував? Природа – це бенкет, приготований для нас! Ми їмо помідори, персики та яблука, п'ємо молоко та мед. Хто приготував усе це для людства? Природа сліпа. Якщо ви вірите, що Бога немає, то як можна пояснити те, що сліпий природі вдалося приготувати все те, у чому ми маємо потребу і в такій повноті та різноманітності?»

Вони вміли довести, що вічне життя існує. Я чув, як християнин говорив, звертаючись до атеїста: «Припустімо, що ми можемо говорити з ембріоном в утробі його матері. І ви скажете йому, що ембріональне життя – це лише короткий проміжок часу, після якого настає реальне довге життя. Що ембріон відповість? Він скаже те, що ви, атеїсти, відповідаєте нам, коли ми розповідаємо вам про рай і пекло. Він скаже, що життя в утробі матері є єдиним реальним життям і що все інше – це релігійна дурість. Але якби ембріон міг думати, він сказав би собі: «Ось у мене ростуть руки. Мені вони не потрібні, адже я не можу навіть витягнути їх. Навіщо ж вони ростуть? Можливо, вони ростуть для більш пізнього етапу мого існування, на якому мені доведеться користуватись ними. У мене ростуть ноги, але я повинен тримати їх піджатиими до грудей. Навіщо ж вони ростуть? Напевно, для прийдешнього життя у великому світі, де мені доведеться ходити. У мене є очі, хоча я оточений цілковитою темрявою і не маю в них потреби. Навіщо ж мені очі? Можливо, я житиму у світі світла та кольору».

Отож, якби ембріон замислився над своїм власним розвитком, він здогадався б про існування життя поза материнським лоном, навіть не бачачи його. Так само й ми. Поки ми молоді, у нас є сила, але недостатньо розуму, щоб правильно її використовувати. Коли з роками ми здобуємо знання і мудрість, на нас чекає катафалк, щоб везти нас на кладовище. Навіщо ж здобувати знання і мудрість, які ми все одно не зможемо використати? Навіщо в ембріона розвиваються руки, ноги й очі? *Для того життя, яке настане після народження.* Так само і з нами. Під час земного життя ми набуємо досвіду, знань і мудрості для того, щоб бути готовими піднятися на вищий рівень, який іде після смерті».

Комуністи пишуть про Ісуса, що Його ніколи не існувало. Християни з підпільної церкви відповідають на це: «Що це за газета у вас у кишені? Це «Правда»? Сьогоднішня чи вчорашня? Дайте подивитися. Ага! 4 січня 1964 року. 1964 року – від якої дати ведемо відлік? Ви стверджуєте, що Ісуса ніколи не існувало, однак самі рахуєте роки від Його народження. Час існував і до Нього. Утім коли Він прийшов, людству здалося, що все, що було раніше, було марнотою і що реальний час розпочався лиш тепер. Ваша комуністична газета сама є доказом того, що Ісус – не вигадка».

Пастори на Заході зазвичай припускають, що ті, хто відвідують їхні церкви, добре знають основні істини християнства, однак це не так. Рідко можна почути проповідь про основи нашої віри. А за «залізною завісою», люди, які ніколи не вчилися цьому, змогли закласти у своєї пастви міцні підвалини віри.

Немає чіткої межі, яка розділяла б підпільну церкву, основний оплот християнства, й офіційну церкву. Вони тісно переплетені. Деякі пастори шоу-церков у поневолених країнах таємно ведуть паралельне служіння, виходячи далеко за рамки обмежень, у які їх ставить уряд.

Офіційна церква, церква, яка співпрацює з комуністами, має давню історію. Вона почалася відразу ж після Жовтневої соціалістичної революції в Росії з «Живої церкви», очолюваної єпископом на ім'я Сергій. Один із його близьких колег заявив,

що «марксизм – це євангеліє, написане літерами атеїзму». Яка цікава теологія!

У кожній країні чимало таких, як Сергій.

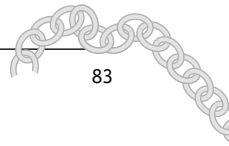
В Угорщині був католицький отець Балог. Він і деякі протестантські служителі допомогли комуністам отримати повний контроль над державою.

У Румунії комуністи прийшли до влади за допомогою православного священника на ім'я Бурдуча, колишнього фашиста, який хотів вислужитися перед «червоними» за свої гріхи у минулому. Він став ще більше «червоним», ніж його начальство. Цей священник стояв поруч з Вишинським, державним секретарем Радянського Союзу, і ствердно посміхався, коли той проголошував встановлення нового комуністичного уряду: «Цей уряд будуватиме рай на землі й вам більше не потрібен буде рай небесний».

Для таких, як російський єпископ Ніколай, служити інформаторами уряду було звичайною справою. Майор Дерябін, чекіст-перебіжчик, засвідчив, що Ніколай був їхнім агентом.

Такою ж була ситуація майже у всіх конфесіях. Керівництво румунських баптистів силою було примушене «співпрацювати», осуджуючи справжніх християн. І керівництво баптистських церков у Радянському Союзі чинило так само. Президент румунської церкви адвентистів, Такіч, зізнався мені, що був інформатором комуністичної таємної поліції з першого ж дня їхнього приходу до влади.

Замість того, щоб закрити всі церкви, хоч комуністи й закрили багато тисяч, вони лукаво вирішили дозволити існування декількох «показних» офіційних церков і використовувати їх як вікна, через які можна спостерігати, контролювати і, зрештою, знищити християн і християнство в цілому. Вони вирішили, що було б краще залишити інститут церкви і перетворити його на комуністичний інструмент для управління християнами і введення в оману іноземних відвідувачів. Таке становище ще й досі існує в офіційній китайській церкві, хоч світ уже вступив у нове тисячоліття. Ця «єдина законна» церква в Китаї складає менше двадцяти відсотків китайських християн.

У Румунії мені пропонували таку церкву за умови, що я, як пастор, доповідатиму про її членів таємній поліції. Схоже, що Захід, який звик бачити лише «чорне і біле», не може зрозуміти цього. Але підпільна церква ніколи не погодиться бути «показною», контрольованою церквою, замість того щоб бути значущим, ефективним інструментом благовістя «усякому створінню», включаючи дітей та молодь.

Але в офіційних церквх усе ж є справжнє духовне життя, незважаючи на численні зради керівництва. (У мене склалося враження, що у багатьох церквах Заходу ситуація аналогічна. Іноді члени церкви залишаються вірними не завдяки, а всупереч своєму керівництву.) У Росії православна літургія залишалася незмінною й давала духовну їжу серцям її членів, навіть якщо її керівництво лестило комуністам. Лютерани, пресвітеріани та інші протестанти співали ті ж самі старі гімни. Зрештою, у своїх проповідях навіть інформатори повинні були звертатися до Писання. Нині в Китаї чимало людей навертаються до Господа під впливом тих, хто, як відомо, є зрадниками. Вони знають, що таємній поліції буде донесено про їхнє навернення. Їм доводиться приховувати свою віру від того, хто дав їй їм через свою корумповану проповідь. Про це велике чудо Боже в алегоричній формі розповідає Книга Левит, 11:37: «А коли що впаде з їхнього падла [яке, згідно із законом Мойсея, вважається нечистим] на всяке насіння сівби, що сіється, чисте воно».

Справедливості ради мушу зазначити, що не всі пастори офіційної церкви і навіть не всі єпископи були інформаторами.

Члени підпільної церкви також відігравали важливу роль у житті офіційної церкви, за винятком тих, хто мусили залишатися в тіні. Вони знали, що християнство не повинно пристосовуватися до політики, воно повинно відстоювати свою віру. Коли таємна поліція намагалася закрити монастир у Владімірешті, в Румунії, та інші релігійні установи в Росії, їм давалося це нелегко. Деякі комуністи заплатили своїм життям за злочини заборони релігії.

Проте офіційних церков ставало все менше і менше. Не знаю, чи можна було при комунізмі в усьому Радянському Союзі нарахувати п'ять-шість тисяч церков. (Сполучені Штати при такому ж населенні кілька декад тому мали близько трьохсот тисяч.) І ці «церкви» найчастіше були лише крихітними кімнатами, а не тими «церквами», які ми нині уявляємо. Іноземні відвідувачі бачили переповнену церкву в Москві – єдину протестантську церкву в місті – й робили висновки про наявність свободи релігії. «Церкви переповнені!» – радісно констатували вони. Вони не бачили тієї трагедії, що на сім мільйонів душ існувала лише одна протестантська церква! І навіть церкви-кімнати були недосяжними для вісімдесяти відсотків населення Радянського Союзу. Населення країни або залишалося непризволяще, або їх наvertsали до Бога завдяки підпільним методами благовістя. Іншого вибору не було.

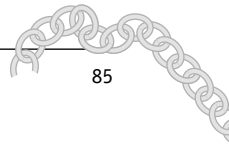
Чим більше комунізм домінує у країні, тим глибше церкви доводиться йти в підпілля.

Місце закритих церков займають наради з боротьби з релігійними організаціями.

Як підпільна церква використовувала атеїстичну літературу

Підпільна церква знала, як використовувати навіть атеїстичну літературу, й «отримувала від неї поживу» так само, як Ілля харчувався їжею, принесеною воронами. Атеїсти доклали чимало майстерності й зусиль, висміюючи і критикуючи Біблію.

Вони опублікували такі книги, як «Комічна Біблія» та «Біблія для віруючих і невіруючих». Вони намагалися показати, яким безглуздом є Писання, і для цього цитували багато віршів із Біблії. Як ми раділи цьому! Книгу було надруковано в мільйонах примірників, і вона була переповнена біблійними віршами, невимовно красивими, навіть незважаючи на те, що комуністи глузували з них. А сама критика була настільки дурною, що ніхто не сприймав її серйозно. У минулому «еретиків», яких спалювала інквізиція, перед стратою проводили містом,

одягнених у дивний одяг із пекельним полум'ям і дияволом, намальованими на ньому. А якими святими були ці «еретики»? Аналогічним чином біблійні вірші залишаються істиною, навіть якщо їх цитує диявол.

Керівництво комуністичного видавництва було дуже раде отримувати тисячі листів із проханнями додрукувати ще атеїстичних книжок, в яких цитували біблійні вірші з метою поглумитися над ними. Вони не знали, що ці листи приходили від членів підпільної церкви, які не мали жодної іншої можливості дістати Писання.

Ми також добре знали, як використовувати лекції атеїстів.

На одній із таких лекцій професор-комуніст намагався довести, що Ісус був магом. Професор поставив перед собою глечик з водою. Він сипнув у нього порошок, і вода стала червоною. «Ось і все чудо! – промовив він. – В Ісуса в рукаві був захований порошок, і Він лише зробив вигляд, що дивним чином вода перетворилася на вино. Але я можу зробити ще більше, ніж Ісус: я можу перетворити вино знову на воду». І він всипав у рідину інший порошок. Вода стала прозорою. Тоді він знову додав перший порошок, і вода стала червоною.

В аудиторії підвівся християнин: «Ви вразили нас, товаришу професоре, тим, що вам вдалося зробити. Але тепер випийте своє вино!» Професор відповів: «Цього я зробити не можу. Порошок отруйний». Тоді християнин промовив: «Ось і вся різниця між вами та Ісусом. Своїм вином Він дарує людям радість упродовж уже двох тисяч років, а ви своїм вином отруюєте їхнє життя!» Цей сміливий християнин опинився у в'язниці, однак розповіді про його слова розійшлися дуже далеко і зміцнили віру багатьох християн.

Ми – слабкі маленькі Давиди. Утім ми сильніші, ніж Голіаф атеїзму, тому що Бог – на нашому боці. Істина належить нам.

Одного разу лектор-комуніст читав лекцію з атеїзму серед робітників. Кожен повинен був прослухати цю лекцію. Серед робітників було чимало християн. Вони уважно слухали докази, які заперечували існування Бога і переконували в дурості тих, хто вірує в Христа. Викладач намагався довести, що духовного

світу не існує, як і немає Бога, немає Христа, немає життя після смерті, і що людина – це лише матерія без душі. Він повторював знову й знову, що існує лише матерія.

Коли лектор завершив розповідь, слова попросив християнин. Він узяв складний стілець, підняв його над головою і кинув. Потім мовчки оглянув його. Після цього чоловік підійшов до лектора і вдарив його в обличчя. Лектор обурився. Він почервонів від люті й почав лаяти чоловіка та погрожувати йому арештом. Він кричав: «Як ти смієш дати мені ляпаса? Чому?»

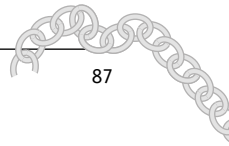
Християнин спокійно відповів: «Ви шойно виставили себе брехуном. Ви стверджуєте, що всі ми – це лише матерія і нічого більше. Я взяв стілець і кинув його. Він – справді лише матерія. Коли ж я вдарив вас, ви реагували не як стілець, а зовсім по-іншому. Матерія не лютує і не гнівається, а *ви* розлютувалися. Отож, товаришу професоре, ви помиляєтеся. Людина – це більше, ніж просто матерія. Ми – духовні істоти!»

У численні способи рядові християни підпільної церкви спростовували ретельно підготовлені аргументи атеїстів.

У в'язниці офіцер суворо запитав мене: «Як довго ви будете триматися за свою дурну релігію?» Я відповів: «Я бачив безліч атеїстів, які на смертному одрі шкодували про те, що були безбожниками, й зверталися до Христа, щоб Він спас їх. Чи можете ви уявити, щоб християнин наприкінці життя жалкував про те, що він – християнин і звертався до Маркса і Леніна за порятунком?» – «Розумна відповідь», – розреготався офіцер. Я ж продовжував: «Коли інженер збудує міст, то той факт, що по ньому може пройти кішка, ще не є доказом надійності моста. Щоб довести його міцність, по ньому необхідно пропустити принаймні потяг. Той факт, що ви є атеїстом, коли все добре, не доводить істинність атеїзму. Він не витримає випробування глибокою кризою». Я використав праці В. І. Леніна, щоб довести йому, що, навіть ставши головою Радянського уряду, Ленін молився у часи випробувань.

Ми жили тихо і спокійно в очікуванні розвитку подій. А комуністи були неспокійні й одну за одною вигадували антирелігійні кампанії, тим самим доводячи правоту святого Августина,

який сказав: «Неспокійним є серце, доки воно не заспокоїться в Тобі».

Навернути можна навіть комуністів

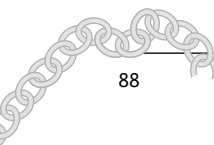
Підпільна церква за допомогою християн, які живуть у вільному світі, завойовуватиме серця комуністів і змінить обличчя світу. *Вона* переможе їх, тому що бути комуністом – це неприродно. Навіть собака хоче мати свою власну кістку. Серця комуністів обурюються роллю, яку вони повинні виконувати, і безглуздістю, в яку змушені вірити.

Дехто з них стверджує, що «матерія – це все», що ми – сполука хімічних речовин, організована певним чином, і що після смерті ми знову перетворимось на солі й мінерали. Їх достатньо запитати: «Чому комуністи багатьох країн віддали життя за свої переконання? Чи «сполука хімічних елементів» може мати переконання? Чи можуть «мінерали» «принести себе в жертву заради блага інших?» На ці запитання у них немає відповідей.

І тоді постає питання про жорстокість. Людину не створено, як худобу, вона не може довго бути жорстокою. Доказом цього є крах нацистських вождів, дехто з яких покінчив життя самогубством, а дехто покався і визнав свої злочини.

Значне поширення пияцтва в комуністичних країнах свідчить про прагнення людей до життя, більше сповненого сенсу, яке не може дати комунізм. Пересічний росіянин – це добра, великодушна, щедра людина. Комунізм – неглибокий і поверховий. Людина прагне глибинного життя і, не знайшовши його ніде, шукає в алкоголі. Через алкоголізм вона висловлює своє обурення жорстоким і брехливим життям, яким вона змушена жити. Алкоголь звільняє людину на декілька митей, а істина звільнила б назавжди, якби людина пізнала її.

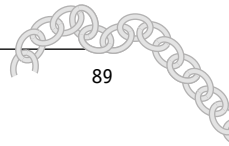
У Бухаресті під час радянської окупації (1947–1989) одного разу я відчув непереборне бажання увійти до таверни. Я зателефонував дружині, щоб вона пішла зі мною. Увійшовши, ми побачили, як капітан Радянської армії пістолетом погрожує відвідувачам і вимагає випивки. Власник намагався відмови-

ти офіцерові, оскільки він і так уже був дуже п'яний. Люди тремтіли від страху. Я підійшов до власника, який знав мене, і попросив дати капітанові лікеру, пообіцявши, що сяду з ним і спробую заспокоїти його. Нам підносили одну пляшку випивки за другою. На столі стояло три склянки. Капітан ввічливо наповняв усі три ... і випивав усі три. Моя дружина і я не пили. Хоча він був дуже п'яний, його мозок усе ще працював. Він звик до алкоголю. Я розповідав йому про Христа, а він слухав надивовижу уважно. Коли я закінчив говорити, він промовив: «Тепер, коли ви розповіли мені про себе, я скажу вам, хто я. Я – православний священик, який був серед перших, хто зрікся своєї віри, коли за Сталіна почалися жахливі гоніння. Я ходив із села в село, де читав лекції з атеїзму й переконував людей у тому, що Бога не існує і що, як священик, я був шахраєм. «Я – ошуканець, як і всі інші служителі», – говорив я їм. Працівники НКВД дуже цінували мене за мої старання, отож я став їхнім агентом. Моїм покаранням від Бога було те, що ось цією рукою я змушений був катувати і вбивати християн. А тепер я увесь час п'ю, щоб забути, що я накоїв. Однак це не допомагає».

Багато комуністів закінчували життя самогубством, так само як і їхні видатні поети, Єсенін і Маяковський, так само як і їхній відомий письменник Фадеев. Він завершив працювати над романом «Щастя», в якому пояснив, що щастя полягає у невпинному служінні ідеям комунізму. Він був такий «щасливий», що після того, як закінчив роман, застрелився. Для його душі тягар такої великої брехні був занадто важким, щоб його знести. Іоффе, Томкін – видатні комуністичні лідери й борці за комунізм часів царизму – також не змогли змиритися з тим, яким насправді виявився комунізм. Вони також покінчили життя самогубством.

Комуністи – нещасливі люди, навіть їхні найбільш відомі диктатори. А яким нещасним був Сталін! Винищивши всіх своїх колишніх товаришів, він постійно жив у страху бути отруєним або застреленим. У нього було вісім спалень, які можна було замикнути, як сейф у банку. Ніхто ніколи не знав, у якій зі спалень він спатиме наступної ночі. Сталін ніколи не їв, якщо

кухар не спробував страви в його присутності. Комунізм нікого не робить щасливим, навіть своїх диктаторів. Усі вони потребують Христа.

Навернувши до Бога гонителів християн, ми звільнили б не лише їхніх жертв, а й самих переслідувачів.

Підпільна церква являє собою глибоку потребу поневолених народів. Допоможіть їй!

* * *

Відмінною особливістю підпільної церкви є її щира віра.

У книзі, написаній під псевдонімом «Георгій», служитель, розповідаючи про підпільну Божу церкву, описує такий випадок:

«Капітан Радянської армії прийшов до угорського служителя і зажадав, щоб той прийняв його наодинці. Молодий капітан був надзвичайно зухвалий і добре усвідомлював переваги свого положення переможця. Коли його привели до невеликої конференц-зали й за ним зачинилися двері, він, кивнувши на хрест, що висів на стіні, промовив до служителя:

– Ви знаєте, що це все – брехня. Це просто обман, який ви, священники, використовуєте, щоб дурити бідних людей, щоб для багатих було легше тримати їх у невігластві. Ну ж бо, зізнайтеся, ми ж самі у кімнаті. Зізнайтеся, що ви ніколи не вірили, що Ісус Христос насправді був Сином Божим!

Служитель усміхнувся:

– Звісно ж, мій бідний юначе, я вірю. Усе це – правда.

– Я не дозволю вам дурити мене! – вигукнув капітан. – Я серйозно. Не глузуйте з мене!

Він вийняв револьвер і підніс його до скроні священника.

– Якщо не зізнаєтесь, що це – неправда, – застрелю!

– Я не можу визнати цього, адже тоді вчиню нещиро. Наш Господь і справді – істинно Син Божий, – промовив служитель. Капітан жбурнув револьвер на підлогу і зі сльозами на очах обняв чоловіка Божого.

– Це правда! – вигукнув він. – *Це правда!* Я теж так думав,

але не був упевнений, що людина може померти за віру в це, доки сам не переконався. Ой, дякую! Ви зміцнили мою віру. Тепер я теж можу померти за Христа. Ви показали мені як».

Я знаю й інші подібні випадки. Коли радянські війська окупували Румунію, двоє озброєних пістолетами солдатів увійшли до церкви. Вони сказали: «Тих, хто зараз же не зречеться своєї віри, буде розстріляно! Усі, хто відмовляються від віри, – крок вправо!» Дехто став у правий бік. Їм солдати наказали йти додому. Люди тікали, рятуючи своє життя. Залишившись наодинці з рештою християн, росіяни почали обіймати їх. Вони сказали: «Ми – також християни, але ми хотіли мати спілкування лише з тими, хто вважає, що ця істина варта життя».

Ось такі люди боролися за Євангеліє і все ще й досі борються в комуністичних країнах Південно-Східної Азії. Вони борються не лише за Євангелію, але й за свободу.

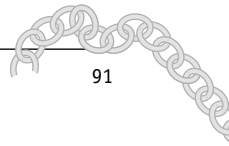
У будинках багатьох західних християн іноді годинами звучить світська музика. У наших будинках теж звучала гучна музика, але тільки для того, щоб заглушити розмови про Євангелію, про підпільну діяльність, аби сусіди не могли підслухати й донести на нас таємній поліції.

Як підпільні християни раділи в тих рідкісних випадках, коли їм випадало зустрітися з відданими Богу християнами із Заходу!

Той, хто пише ці рядки, – лише нікчемна людина. Але я – голос тих, чиї голоси заглушують; тих, кому затикають рот; тих, про кого нічого не відомо на Заході. Від їхнього імені я прошу більше серйозності у питаннях віри й у вирішенні проблем християнства. Від їх імені я прошу ваших молитов і практичної допомоги для вірної, стражденної підпільної церкви в комуністичних країнах та в інших поневолених країнах.

* * *

Ми *переможемо* комуністів. По-перше, тому, що Бог – на нашому боці. По-друге, тому що те, що ми проповідуємо, відповідає найглибшим потребам людських сердець.

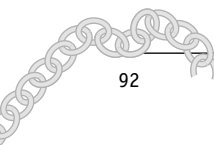

Комуністи, яким довелося побувати в нацистському полоні, зізнавалися, що у скрутні години вони молилися. Я навіть бачив офіцерів-комуністів, які помирали зі словами «Ісусе, Ісусе!» на вустах.

Ми переможемо, тому що культурна спадщина нашого народу – на нашому боці. Комуністи можуть заборонити всі праці сучасних християн. Але у росіян залишаться книги Толстого та Достоевського, в яких люди можуть знайти світло Христа. Так само і твори Гете – у східних німців, романи Сенкевича – у поляків тощо. Найбільш відомим румунським письменником був Садовяну. Комуністи опублікували його книгу *«Життя святих»* під назвою *«Легенди про святих»*. Але навіть під цією назвою приклади з життя святих надихали.

Ніхто не може викреслити з історії мистецтв твори Рафаеля, Мікеланджело і Леонардо да Вінчі. Їхні твори теж говорять про Христа.

«Червона зірка» (газета Радянської армії) нерідко нападала на християн: «Віруючі у Христа готові запустити свої жадібні пазури у кожного». Однак, сповнені світла, життя християни завоювали любов і повагу їхніх сусідів і односельців. У будь-якому селі чи місті християни були найбільш улюбленими жителями, їх знали і поважали. Коли хворіла якась мати й не могла піклуватися про своїх дітей, найчастіше сусідка-християнка брала на себе її обов'язки. Коли хворів чоловік і був не в змозі порізати дрова, найчастіше сусід-християнин робив це замість нього. Вони жили по-християнськи, тому коли вони свідкували сусідам про Христа, люди слухали й вірили, бо бачили Христа у їхньому житті. Оскільки ніхто, крім ліцензованих служителів, не мав права проповідувати в офіційній церкві, мільйони палких, відданих Богові християн у всіх куточках комуністичного світу наворачтали душі, свідкуючи на ринках, біля громадських колонок з водою, по селах. Комуністичні газети розповідали про те, як м'ясники-християни вкладали Євангелія в папір, у який загортали продане м'ясо. Комуністична преса писала, що християни, які обіймали керівні посади в комуністичних друкарнях, пізньої ночі прослизали до цехів, і до ранку їм

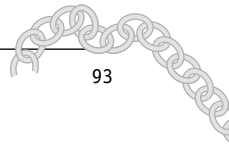
вдавалося віддрукувати кілька тисяч примірників християнської літератури й знову замкнути друкарню до сходу сонця. З тієї ж комуністичної преси ми дізнаємося й про те, що у Москві діти-християни отримували Євангелія з «невдомих джерел», переписували їх уривки від руки, а потім у шкільній роздягальні вкладали рукописи до кишень пальто своїх учителів. Велика кількість мирян і мирянок є надзвичайно потужною та ефективною місіонерською силою, здатною приводити людей до Христа, яка і нині діє в усіх комуністичних країнах.

Вогонь переслідувань, який, як сподівались комуністи, знищить мільйони відданих, щирих і палких християн, лише переплавив та очистив їх.

У комуністичній Кубі, всупереч переслідуванням уряду, з'явилися тисячі нових домашніх церков. Екуменічна рада Куби складається в основному з промарксистських керівників церкви.

Третя важлива складова підпільної церкви – велика кількість вірних пасторів офіційної, приборканої і заглушеної «церкви». Підпільна церква не є чимось повністю відокремленим від офіційної церкви. Під час панування комунізму в Польщі, Угорщині та колишній Югославії чимало пасторів офіційних церков таємно працювали в підпільній церкві. У деяких країнах ще й досі спостерігається нероздільне переплетення офіційної та підпільної церкви. Цим пасторам заборонено говорити про Христа поза межами своєї крихітної, однокімнатної церкви. Їм не дозволяють проводити дитячі та молодіжні зустрічі. Нехристияни не мають права відвідувати богослужіння. Провідники не можуть молитися за хворих членів церкви у їхніх домівках. Вони обмежені з усіх боків комуністичними вказівками, що роблять їх «церкви» немічними.

Дуже часто ці пастори, зіткнувшись із контролем, який зневажає «свободу релігії», мужньо ризикують своєю свободою, паралельно несучи підпільне служіння, яке виходить далеко за рамки урядових обмежень. Ці пастори таємно свідкують дітям та молоді. На Близькому Сході, в Північній Африці та Азії вони потайки проводять евангелізації у християнських до-

мівках та підвалах. Вони отримують і розповсюджують серед спраглих душ християнську літературу. Вони ризикують своєю свободою, ігноруючи офіційні обмеження і служачи тим, хто їх оточують. Нібито сумирні й слухняні на перший погляд, вони готові ризикувати життям заради таємного розповсюдження Божого Слова. Багато з них було виявлено й заарештовано на території колишнього Радянського Союзу. Вони отримали по кілька років тюремного ув'язнення.

Однак ще більше чоловіків і жінок заарештовують нині. Вони є життєво важливою рушійною силою підпільної церкви в невірних країнах.

Колішні служителі, колись вигнані зі своїх церков, і прихожани, переслідувані державними чиновниками, і офіційні пастори, які таємно здійснювали набагато більше і ефективніше служіння, ніж їм дозволяли, – усі вони працювали в підпільній, або, як її ще називали, «неофіційній» чи «незарєєстрованій» церкві. Підпільна церква існуватиме, доки комунізм та інші «ізми» не буде повалено. У деяких країнах одні з них є більш активними, ніж інші, але всі вони разом працюють для Христа з величезним ризиком для себе.

Чоловік, який часто подорожував комуністичними країнами, зацікавлений у питаннях релігії, писав, що він не зустрічав жодного представника підпільної церкви.

Це – все одно що подорожувати Центральною Африкою серед неписьменних племен і, повернувшись, заявити: «Я ретельно шукав. Я запитував кожного, чи говорять вони прозою. Вони всі відповідали, що ні». Однак правда полягає в тому, що всі вони говорять прозою, не знаючи лише, що те, як вони говорять, називається прозою.

Перші християни навіть не знали, що вони – християни. Якби ви запитали їх про їхню релігію, вони б відповіли, що вони – євреї, ізраїльтяни, які вірують в Ісуса як Месію, брати, святі, діти Божі. Назву «християнин» їм дали значно пізніше, вперше в Антіохії.

Жоден із послідовників Лютера не знав, що він – лютеранин. Лютерани протестують проти цієї назви.

Назву «підпільна церква» використовували комуністи, а також західні дослідники релігійної ситуації на Сході щодо таємної організації, яка стихійно формувалася в усіх комуністичних країнах. Члени підпільної церкви не називають свою організацію «підпільною церквою». Вони називають себе християнами, віруючими, дітьми Божими. Однак вони таємно несуть своє служіння, зустрічаються потайки, проповідують Євангелію на таємних зустрічах, на яких часто присутні ті ж самі іноземці, які стверджують, що вони не виявили підпільної церкви.

Можна роками подорожувати Заходом і не виявити міжнародної шпигунської мережі, однак це не означає, що її не існує. Вона ж не така недолуга, щоб виявляти себе кожному допитливому туристові.

У наступному розділі я наведу цитати з деяких статей, надрукованих десятиліття тому радянською пресою, які доводять існування і зростаюче значення цієї мужньої організації – підпільної церкви.

РОЗДІЛ 6

Як християнство перемагає комунізм

Я вже розповідав про свій власний досвід таємного розповсюдження Євангелії Ісуса Христа серед солдатів та офіцерів Радянської армії, а також серед румунських комуністів. Я звернувся до Вас за допомогою проповіді Христа комуністам і пригнобленим ними народам. Чи моє прохання лише «теоретичне» й «неможливе»? Чи все це реально?

Чи існує нині підпільна церква в комуністичній Азії та в інших поневолених країнах? Чи можливо там проводити підпільну роботу?

У відповідь на ці запитання розповім вам дуже хорошу новину.

Комуністи святкували свою перемогу понад півстоліття. Проте ця перемога насправді була їхньою поразкою. Перемогло ж християнство, а не комунізм. Радянська преса, дослідженням якої ретельно займалася наша організація, була переповнена негативною пропагандою проти підпільної церкви. Радянська підпільна церква стала настільки сильною, що вона працювала навіть напівпублічно, примушуючи комуністів боятися. І тепер колишня радянська преса підтверджує це своїми статтями.

Пам'ятайте, підпільна церква по всьому світі подібна на айсберг. У основному вся вона знаходиться не на поверхні, проте часто невелика її частина працює відкрито.

На наступних сторінках я наведу короткі історії про переможну працю християн у двадцятому столітті.

Вершина айсберга

7 листопада 1966 року в місті Сухумі, на Кавказі, підпільна церква провела велику евангелізацію просто неба. Багато віруючих приїхали з інших міст, щоб узяти в ній участь. Під час евангелізації сорок сім молодих людей на вернулися до Христа і прийняли хрещення тут же, у Чорному морі, як у біблійні часи.

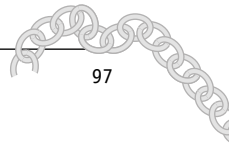
Після десятиліть комуністичної диктатури, не маючи Біблії та іншої християнської літератури, служителі підпільної церкви не мали навіть освіти. Також не мав її і Пилип. Але скопєць, із якими він розмовляв, упродовж, можливо, години, запитав його: «Ось вода. Що мені заважає хреститись? А Пилип відказав: Якщо віруєш із повного серця свого, то можна. А той відповів і сказав: Я вірую, що Ісус Христос то Син Божий! І звелів, щоб повіз спинився. І обидва, Пилип та скопєць, увійшли до води, і охрестив він його» (Дії святих апостолів 8:36-38).

У Чорному морі достатньо води, щоб підпільна церква могла відновити практику біблійних часів. Нині, незважаючи на те, що Комуністична партія вже не править у Росії, християни у низці колишніх радянських республік усе ще переживають жорстокі переслідування.

«Учительська газета» від 23 серпня 1966 року розповідає про демонстрацію, яка відбулася на вулицях Ростова-на-Дону. Баптисти відмовилися зареєструвати свої зібрання і визнати нове «керівництво», призначене комуністами.

Це відбулося першого травня. Так само, як Ісус творив чудеса в суботні дні, щоб кинути виклик фарисейським законам, так і підпільна церква іноді обирала дні комуністичних святкування для того, щоб кинути виклик комуністичним законам. Перше травня – свято, на честь якого комуністи завжди влаштовують величезні демонстрації, на яких повинен бути присутнім кожен. Але в цей день ще одна велика сила в Росії, підпільна церква, теж з'явилася на вулицях.

Віруючих зібралось понад півтори тисячі. Усіх їх примусила прийти любов до Бога. Вони знали, що ризикують своєю свободою і що у в'язницях на них очікують голод і катування.

Кожен віруючий у Росії знав «Таємний маніфест», надрукований євангельськими християнами в Барнаулі. У ньому описано, як сестра Хмара із селища Кулунда отримала звістку про те, що її чоловік помер у в'язниці. Вона залишилася вдовою з чотирма маленькими дітьми. Отримавши труп свого чоловіка, вона бачила відбитки наручників на його зап'ястях. Руки та ноги були по-звірячому спалені. На нижній частині живота були сліди від ножових поранень. Права нога опухла. Обидві ноги були перебиті. Усе його тіло було зранене жорстокими катуваннями.

Кожен, хто взяв участь у демонстрації в Ростові-на-Дону, знав, що його може очікувати така ж доля. Але всі вони прийшли.

Вони також знали, що цей мученик, який віддав своє життя за Бога лише через три місяці після свого навернення, був похований величезним натовпом християн, які тримали плакати:

«Бо для мене життя то Христос, а смерть то надбання» (Послання до Филип'ян 1:21),

«І не лякайтеся тих, хто тіло вбиває, а душі вбити не може» (Євангеліє від Матвія 10:28),

«...я побачив під жертвовником душі побитих за Боже Слово, і за свідчення, яке вони мали» (Книга Об'явлення 6:9).

Приклад цього мученика надихнув християн Ростова-на-Дону. Вони зібралися навколо невеличкого будиночка. Люди були повсюди – на довколишніх дахах, на деревах, як Закхей. Вісімдесят чоловік навернулося до Господа, в основному молодь. З їх числа, двадцять три – колишні комсомольці (члени комуністичної молодіжної організації)!

Християни перетнули все місто, йдучи до річки Дон, де нововернених відразу ж було охрещено.

Незабаром з'явилися автомобілі міліції. Міліціонери оточили віруючих на березі річки, намагаючись заарештувати лише

організаторів демонстрації. (Адже вони неспроможні були заарештувати всіх півтори тисячі!) Віруючі відразу ж попадали на коліна і в гарячій молитві звернулися до Бога, просячи захисту для Його народу і можливості довести богослужіння до кінця. Після цього брати й сестри стали пліч-о-пліч, оточивши братів, які проводили служіння, не даючи міліції заарештувати їх. Ситуація стала напруженою.

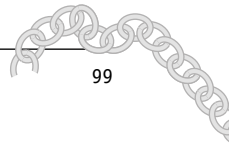
«Учительська газета» повідомила, що «незаконна» баптистська організація в Ростові мала власну підпільну друкарню. (У Росії поняття «баптист» часто включає в себе євангелістів і п'ятидесятників.) У своїх підпільних виданнях віруючі закликали молодь ставати на захист своєї віри, а батьків-християн – робити те, що їй, на мою думку, було робити дуже мудро: «Брати дітей на похорони, щоб навчити їх не турбуватися про тлінне». Батькам також радили дати своїм дітям християнську освіту, як протиотруту від атеїзму, яким їх безупинно труїли в комуністичних школах.

Стаття в «Учительській газеті» закінчувалась запитанням: «Чому вчителі так боязко втручаються у життя сімей, в яких із дітей роблять *ідіотів* [через релігію]?»

Ця ж газета для вчителів розповіла про те, що сталося в ході слухання справи підпільних пасторів, які таємно хрестили людей: «Молоді віруючі, яких викликали як свідків, були зухвалими і з презирством ставилися до радянського суду. Вони поводитися злобно і фанатично. Молоді жінки, присутні у залі суду, дивилися на підсудних із захопленням, а на атеїстичну громадськість – з несхваленням».

Члени підпільної церкви, ризикуючи бути побитими і позбавленими волі, виступили за свободу навпроти приміщення Комітету Комуністичної партії Радянського Союзу.

Ми маємо у своєму розпорядженні документ, контрабандою переправлений на Захід через секретні канали. Його надала нам «незаконна» Рада баптистських євангельських церков Радянського Союзу (на противагу контрольованому комуністами «Баптистському союзу», очолюваному зрадником Каревим, який високо оцінював людяність комуністичного уряду, що масово

вбивав християн, і вихваляв «свободу», надану християнам).

У цьому секретному документі йдеться ще про одну героїчну публічну демонстрацію, цього разу в самій Москві.

Цитую:

«Термінове повідомлення. Улюблені брати і сестри, благословення Вам і мир від Бога, Отця нашого, і Господа нашого Ісуса Христа. Хочемо повідомити Вам, що делегати з церков Євангельських християн-баптистів, чисельністю п'ятсот чоловік, які з'їхалися до Москви 16 травня 1966 року для участі в акції протесту проти дій центральних органів влади, вирушили до будівлі Центрального Комітету Комуністичної партії Союзу Радянських Соціалістичних Республік з проханням, щоб їх прийняли і вислухали.

Ми направили петицію на ім'я Генерального секретаря Брежнєва».

Далі у маніфесті розповідалось про те, як ці п'ять сотень чоловік увесь день простояли перед установою. Це була перша публічна демонстрація в Москві проти комунізму. Її організувала делегація представників підпільної церкви. Наприкінці дня вони передали другу петицію на ім'я Брежнєва, в якій скаржилися на те, що якийсь «товариш» Строганов відмовився передати їхнє прохання Брежнєву і погрожував їм.

П'ятсот делегатів так і залишилися ночувати на вулицях, незважаючи на дощ. Хоч їх принижували словами, а бруд від машин, що проїжджали повз, плескав їм у спину, вони до ранку залишалися перед будівлею Комуністичної партії!

Наступного дня їм запропонували зайти у приміщення, щоб зустрітися з незначними комуністичними чиновниками. Однак, «знаючи, що віруючих, які хотіли зустрітись із чиновниками, найчастіше били, коли вони заходили до приміщень, де не було свідків, делегати одноставно відмовилися і продовжували чекати на прийом Брежнєва».

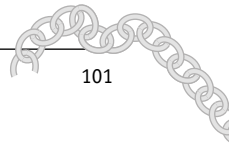
Тоді сталося невідворотне.

О 13:45 приїхало двадцять вісім автобусів міліції і розпочалася жорстока розправа над віруючими. «Ми стали в коло і, тримаючи один одного за руки, почали співати гімн «Найкращі дні нашого життя – ті дні, коли ми можемо нести хрест». Працівники міліції почали бити нас без розбору, молодих і старих. Вони виривали людей з кола і били їх по обличчю і по голові, а потім кидали на асфальт. Вони потягли кількох братів до автобусів за волосся. Коли дехто намагався вирватися, їх ловили і били до втрати свідомості. Після того, як автобуси наповнили віруючими, вони вирушили в невідомому напрямку. Пісні наших братів і сестер лунали і з міліцейських автобусів. Усе це відбувалося на очах багатьох людей».

А далі – ще цікавіше. Після арешту п'яти сотень християн і, звичайно ж, їх катувань брат Георгій Вінс та інший відомий брат на ім'я Михайло Хорев (справжні пастирі стада Христового) відважилися поїхати до того ж Центрального Комітету Комуністичної партії. Так само, як після ув'язнення Івана Хрестителя Ісус почав публічно проповідувати в тому ж місці й тими ж словами, за які постраждав Іван Хреститель: «Покайтеся, бо наблизилось Царство Небесне» (Євангеліє від Матвія 4:17).

Вінс та Хорев запитали, де перебувала заарештована делегація, і зажадали її звільнення. Після цього ці два мужні брати просто зникли. Згодом було отримано звістку, що їх посадили до Лефортовської в'язниці.

Чи боялися християни з підпільної церкви? Ні! Їхні брати по вірі теж ризикували своєю свободою, передаючи нам маніфест, про який я щойно розповів. Маніфест закінчувався словами: «Бо вчинено вам за Христа добродійство, не тільки вірувати в Нього, але і страждати за Нього» (Послання до філіп'ян 1:29). Вони закликали братів, «щоб ані один не хитався в цім горі. Самі бо ви знаєте, що на те нас призначено» (1 Послання до солунян 3:3). Вони також цитували Послання до євреїв, 12:2, закликаючи віруючих дивитися «на Ісуса, на Начальника й Виконавця віри, що замість радости, яка була перед Ним, перетерпів хреста, не звертавши уваги на сором, і сів по правиці престолу Божого».

Підпільна церква відкрито протистояла атеїстичному отруюванню молоді в Ростові та в Москві й по всій Росії. Вона боролася проти комуністичної отрути і проти керівників-зрадників з офіційної церкви, про що написано в одному з її таємних маніфестів: «У наші дні диявол диктує, а «церква» приймає рішення, які суперечать Божим заповідям» (цитовано з газети *«Правда України»* від 4 жовтня 1966 року).

«Правда Сходу» опублікувала матеріали судових засідань, на яких розглядалася справа братів Олексія Неверова, Бориса Гармашова й Аксена Зубова, які організували прослуховування євангельських радіопередач, трансльованих із Америки. Вони записували їх на касети, а потім розповсюджували серед братів та сестер.

Їх також звинувачували в організації таємних євангельських зібрань у формі «екскурсій» та «творчих вечорів». Отож підпільна церква працювала так само, як рання церква діяла в катакомбах Риму.

«Радянська Молдавія» від 15 вересня 1966 року писала, що підпільна церква друкувала буклети на мімеографі. Віруючі збиралися в громадських місцях незважаючи на те, що й це було заборонено законом, і ходили з місця на місце, свідкуючи про Христа.

Ця ж газета розповідає про те, що у потязі з Рені до Кишинєва троє хлопців і чотири дівчини виконували християнський гімн «Присвятімо свою молодість Христові». Автор статті обурено констатував, що віруючі проповідують «на вулицях, на станціях, у поїздах, автобусах і навіть у державних установах». Усе це – служіння підпільної церкви в Радянському Союзі у добу комунізму.

Коли на закінчення судового розгляду цим християнам було оголошено вирок за злочин співу християнських гімнів у громадських місцях, осуджені схилили коліна зі словами: «Ми віддаємо себе в руки Бога. Ми дякуємо Тобі, Господи, що Ти дозволив нам постраждати за нашу віру». Тоді присутні, натхнені «фанатично налаштованим елементом» Маданом, підвелися і прямо в залі суду заспівали гімн, за який щойно

засудили до тюремного ув'язнення і мук їхніх братів і сестер.

Першого травня християни з сіл Копчег та Захаровка, не маючи власної церкви, організували таємні служіння в лісі. Вони також організували християнські спілкування під приводом днів народження. (Багато християнських сімей, маючи лише чотирьох-п'ятьох членів сім'ї, «святкували» по тридцять п'ять «днів народження» на рік, щоб мати привід для духовного спілкування.)

Ні тюрма, ні тортури не могли залякати християн підпільної церкви. Так само як і в ранній церкві, переслідування лише поглиблювали їхню відданість.

«Правда України» від 4 жовтня 1966 року писала про брата Прокоф'єва, одного з керівників російської підпільної церкви, якого вже тричі було ув'язнено, однак щоразу, щойно його звільняли, він починав підпільно організовувати недільні школи, і його знову заарештовували. У таємному листі він писав: «Підкорившись людським вимогам [комуністичним законам], офіційна церква позбавила себе благословення Божого».

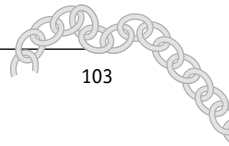
Чуючи про засудження братів в окупованих країнах, ніколи не уявляйте собі в'язниці, як на Заході. Адже там в'язниця – це місце голоду, тортур і «промивання мізків».

«Наука і релігія», № 9 від 1966 року, повідомляє, що християни розповсюджували євангелізаційну літературу всередині обкладинок журналу «Вогник». Вони також роздавали книжки з обкладинкою роману «Анна Кареніна» Льва Толстого, всередині яких були уривки з Біблії.

Крім того, віруючі співали християнські пісні в громадських місцях. На мотив комуністичного «Інтернаціоналу» вони співали славу Христу – розповідає газета «Казанська правда» від 30 червня 1966 року.

У таємному листі, надрукованому в сибірському селищі Кулунда, християни заявляють, що «офіційне керівництво баптистської церкви знищило церкву та її істинних служителів по всьому світі, так само як первосвященики, книжники та фарисеї, які видали Самого Ісуса Христа Пилатові». Однак, незважаючи на це, вірна Богові підпільна церква продовжує працювати!

Наречена Христова продовжує служити Йому. Самі комуністи визнали, що підпільна церква наворачтає до Христа навіть їхніх однопартійців. Навіть вони можуть прийти до Бога!

«*Бакинський робітник*» від 27 квітня 1966 року надрукував лист Тані Чугунової (члена комсомольської молодіжної організації), яка прийняла Христа. Цей лист було перехоплено комуністичною владою:

«Люба тітко Надіє,

благословення вам від нашого улюбленого Господа. Тітко Надіє, як *сильно Він мене любить!* Ми ніщо перед Ним. Тітко Надю, я вірю, що ви розумієте слова: «Любіть ворогів своїх, благословляйте тих, хто вас проклинає, творіть добро тим, хто ненавидить вас, і моліться за тих, хто вас переслідує».

Щойно цього листа було перехоплено, Петра Серебренникова, брата, який привів Таню та багатьох інших юнаків та дівчат до Христа, було заарештовано й ув'язнено. Ця ж газета цитує уривок з його проповіді: «Ми повинні вірити нашому Спасителеві так, як це робили перші християни. Для нас головним законом є Біблія. Ми не визнаємо нічого іншого. Нам необхідно поспішати, щоб врятувати людей від гріха, особливо молодь». Він наголошував, що радянський закон забороняє говорити молоді про Христа, і додав: «Біблія – це єдиний закон».

Після цього комуністична газета описала «дику картину»: «Юнаки та дівчата співають духовні пісні. Вони приймають ритуальне хрещення і дотримуються злого, зрадницького вчення про любов до своїх ворогів». У статті також зазначено, що чимало юнаків та дівчат, членів молодіжної комсомольської організації, в дійсності є християнами! Вона закінчується словами: «Якою безсилою має бути комуністична школа, якою нудною і позбавленою світла ... що пастори можуть вирвати учнів з-під носа їхніх байдужих педагогів».

У газеті «*Казахстанська правда*» від 30 червня 1966 року автор однієї зі статей із жахом розповідає про те, що один із найкращих учнів школи – це хлопчик із християнської сім'ї!

А «*Киргизька правда*» від 17 січня 1966 року цитує підпільний християнський буклет зі зверненням до матерів: «Об'єднаймо наші зусилля і молитви, щоб присвятити Богові життя наших дітей від того часу, коли вони ще в колісці! ... Збережімо наших дітей від впливу світу!»

Ці зусилля були успішними. Комуністичні газети свідчать про те, що християнство швидко поширювалося серед молоді!

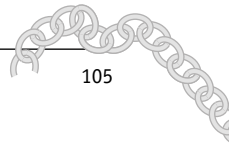
Одна з челябінських газет надрукувала статтю про те, як комсомолка Ніна стала християнкою, відвідавши підпільне християнське зібрання.

«*Радянська юстиція*», № 9 від 1966 року, навіть описує одне з таких підпільних зібрань. «Його проводили опівночі. Тихо, остереігаючись навіть власної тіні, люди сходилися звідусюд. Брати заповнили темну, з низькою стелею, кімнату. Їх набралось так багато, що ніде було стати на коліна. Через брак кисню світло у примітивному газовому ліхтарі погасло. Піт потоками лився по обличчях присутніх. На вулиці один із служителів спостерігав, чи не з'явиться міліція». Ніна сказала, що на таких зібраннях її приймали з обіймами, теплою і турботою. «У них, як зараз і в мене, була глибока й міцна віра у Бога. Він бере нас під Своє заступництво. Нехай комсомольці, які знають мене, проходять мимо, не привітавшись зі мною! Нехай дивляться на мене, нехай обзивають, ніби даючи мені ляпаса: «Баптистка!» Нехай! Мені байдуже».

Ще багато молодих комсомольців, як і Ніна, прийняли рішення служити Христові до кінця.

Газета «*Казанська правда*» від 18 серпня 1967 року писала про суд над братами Класеном, Бондарем та Телегіним. У статті не сказано, який вирок їм було винесено, однак їхній злочин полягав у тому, що вони навчали дітей про Христа.

Автор статті, надрукованої в «*Радянській Киргизії*» від 15 червня 1967 року, стверджував, що християни «самі провокують застосування адміністративних заходів проти себе». Таким

чином, так би мовити, «безневинну» радянську владу вперті християни, які незадоволені свободою, безперервно провокують заарештовувати християн. Відтак було заарештовано ще одну групу. Їхній злочин полягав у створенні нелегальної друкарні з п'ятнадцятьма гектографами і шістьма палітурними машинами, на яких друкували християнську літературу.

«Правда» від 21 лютого 1968 року повідомила, що тисячі жінок і дівчат були викриті у тому, що вони носили пояси та стрічки з надрукованими на них віршами з Біблії і молитвами. Владі вдалося встановити, що чоловік, який започаткував цю нову моду, яку я рекомендував би і християнам Заходу, був не хто інший, як християнин, працівник міліції, брат Стасюк із Люберців. Газета повідомляла про його арешт.

Відповіді, які дають християни підпільної церкви, коли опиняються перед комуністичними судами, богонатхненні. Суддя запитав підсудну: «Чому ви залучаєте людей до забороненої секти»? Сестра-християнка відповіла: «Наша мета – завоювати *весь світ* для Христа».

«Ваша релігія – антинаукова», – наполягав суддя під час іншого судового процесу. Звинувачувана студентка відповіла: «Ви знаєте більше Ейнштейна? Більше Ньютона? - Вони обидва були віруючими. Наш Всесвіт носить ім'я Ейнштейна, ще у школі нам розповідали про те, що його називають ейнштейнівським Всесвітом. Ейнштейн писав: «Якщо очистити іудаїзм пророків і християнство, про яке навчав Ісус, від усього, що прийшло в нього пізніше, особливо з боку духовенства, то отримаємо релігію, здатну врятувати світ від усіх соціальних бід та вад. Святий обов'язок кожної людини – зробити все можливе, щоб ця релігія перемогла». Пам'ятаєте нашого видатного фізіолога Павлова! Хіба у книгах не написано, що він був християнином? Навіть Маркс, у передмові до свого «*Капіталу*», писав, що «християнство, особливо у його протестантській формі, є ідеальною релігією для зміни характерів, спотворених гріхом». Мій характер теж був спотворений гріхом. Маркс наштовхнув мене на думку стати християнкою, щоб змінити його. Тож як ви, марксист, можете осуджувати мене за це?»

Легко зрозуміти, чому судді залишалися німими.

На те ж звинувачення в антинауковості християнської релігії інший віруючий відповів судові: «Я впевнений, пане суддя, що ви не такий видатний науковець, як, скажімо, професор Сімпсон, винахідник хлороформу і багатьох медичних препаратів, який на запитання про його найважливіше відкриття, відповів: «Це – не хлороформ. Моїм найвагомим відкриттям було усвідомлення своєї гріховності й потреби у спасінні по благодаті Божій».

Життя, самопожертва, кров, яку віруючі в Ісуса Христа готові пролити за свою віру, є найвагомим аргументом на користь християнства, представленим підпільною церквою. Саме вона складає те, що відомий місіонер, який працював серед африканських племен, Альберт Швейцер, назвав «священним союзом тих, хто помічений болем», союзом, до якого належав Ісус, Муж скорбот. Підпільні церкви об'єднані узами любові до свого Спасителя. Ті ж узи об'єднують між собою і членів церкви. Ніхто в світі не може зруйнувати їх.

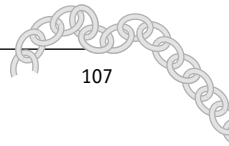
У листі, вивезеному на Захід контрабандою, підпільна церква повідомляє: «Ми не молимося, щоб стати кращими християнами, але щоб стати такими християнами, якими Бог хоче, щоб ми були: християнами, подібними до Христа, тобто тими, хто охоче нестиме хрест для слави Божої».

Із мудрістю змії, як учив Ісус, християни завжди відмовлялися видавати своїх керівників на допитах та в суді.

«Правда Сходу» від 15 січня 1966 року розповідає про те, що відповіла звинувачувана Марія Севчук на запитання про те, хто привів її до Христа: «Бог навернув мене під час богослужіння». Інший християнин, коли його запитали: «Хто ваш керівник?» – відповів: «У нас немає людини-керівника».

Коли дітей-християн запитували «Хто підговорив тебе залишити піонерську організацію і зняти червоний галстук?» Вони відповідали: «Ми зробили це з власної волі. Ніхто не вчив нас цьому».

Хоча в деяких випадках верхівку «айсберга» і вдавалося розгледіти, в інших випадках християни практикували навіть

самоохрещення, аби запобігти арешту керівництва церкви. Іноді під час хрещень, які відбувалися на річці, пастор і той, хто приймав хрещення, обидва одягали маски, щоб ніхто не міг впізнати їх на фотографіях.

«Учительська газета» від 30 січня 1964 року повідомляє про атеїстичні лекції в селі Воронін Солнечногорського району Московської області: «Шойно викладач закінчила лекцію, як віруючі розпочали публічний напад на атеїстичне вчення». Вони ставили такі запитання, на які лектор не могла відповісти. Вони запитували: «Звідки ви, комуністи, берете ті моральні принципи, які проголошуєте, але яких не дотримуетесь, як, наприклад, «не кради» чи «не вбий»? Християни показали лекторові, що всі ці принципи взято з Біблії, проти якої комуністи борються. Лектор знітилась, і лекція закінчилася перемогою віруючих!

Переслідування підпільної церкви зростають

Християни в деяких колишніх радянських республіках, як і раніше, потерпають від переслідувань. У поневолених країнах по всьому світі християни підпільної церкви нині страждають більше, ніж будь-коли раніше. Підраховано, що приблизно сто шістдесят тисяч християн було вбито лише в 1997 році. Для християн болісно чути про утиски євреїв у комуністичних країнах. Але головним об'єктом переслідувань усе ж є підпільна церква. Багато років тому радянська преса повідомляла про хвилю масових арештів і відкриття судових справ проти християн. В одному місті вісімдесят двоє християн було поміщено в клініку для психічно хворих. Через кілька днів двадцять чотири з них померли від «тривалої молитви»! Відколи це тривала молитва вбиває? Ви можете лише уявити собі, через що довелося пройти цим людям?

Найбільш жорстокі страждання приносило християнам викриття того, що вони навчали своїх дітей про Христа, тоді їх відбирали у батьків назавжди й позбавляли права відвідування.

В епоху комунізму Радянський Союз підписав Декларацію Організації Об'єднаних Націй про відмову «від дискримінації»

у сфері освіти», в якій записано: «Батьки повинні мати право забезпечити релігійне і моральне виховання своїх дітей відповідно до їх власних переконань». В одній зі своїх статей зрадник Карев, керівник офіційного Союзу баптистів Радянського Союзу, запевняв, що це право стало реальністю в Союзі, однак у це повірили лише дурні! Отож послухаймо, що з цього приводу говорять радянська преса.

У випуску від 4 червня 1963 року *«Радянська Росія»* розповіла про те, як у баптистки Макрінкової відібрали шістьох дітей лише тому, що вона навчала їх принципам християнської віри і забороняла носити піонерські галстуки.

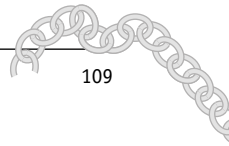
Почувши винесений їй вирок, жінка лише промовила: «Я страждаю за віру». Їй довелося платити за перебування її дітей, силою відібраних у неї, в інтернаті, де їх отруювали атеїзмом. Християнські матері, замисліться лише над її тугою!

«Учительська газета» повідомляла, що те ж саме сталося і з Ігнатієм Малліном та його дружиною. Суддя зажадав, щоб вони зреклися своєї віри: «Обирайте між Богом і вашою дочкою. Невже ж ви оберете Бога?» Батько відповів: «Я не речуся своєї віри!»

Апостол Павло говорить: «І знаємо, що тим, хто любить Бога, хто покликаний Його постановою, усе допомагає на добре» (Послання до римлян 8:28). Я бачив дітей, вихованих у християнських сім'ях і потім відібраних у батьків та влаштованих у атеїстичні школи. Замість того, щоб трюїтись атеїзмом, їхня віра, прищеплена вдома батьками, поширювалася й на інших дітей!

У Біблії написано, що той, «хто більш, як Мене, любить батька чи матір, той Мене недостойний. І хто більш, як Мене, любить сина чи дочку, той Мене недостойний» (Євангеліє від Матвія 10:37).

Спробуйте прожити тиждень, не бачачи своїх дітей! Тоді ви краще розумітимете страждання наших братів у поневолених країнах. Як розповідає *«Прапор юності»* за 29 березня 1967 року, В'ячеслава, сина громадянки Сич, відібрали у неї лише тому, що вона виховувала його в страху Господньому. Грома-

дянку Забавіну з Хабаровська було позбавлено опіки над осиротілою онукою Тетяною, оскільки вона дала їй «неприродну [християнську] освіту», як засвідчує «*Радянська Росія*» від 13 січня 1968 року. Позбавлення батьківських прав християн триває й досі у поневолених країнах.

Було б несправедливо говорити тільки про протестантську підпільну церкву.

За часів комуністичного режиму православні християни в Росії цілковито змінилися. Мільйони їх пройшли через тюрми, де не було ні хрестів, ні розп'ять, ні образів, ні ладану, ні свічок. Миряни перебували у в'язницях без висвячених священників. Священники не мали ні одягу, ні пшеничного хліба, ні вина, щоб освятити, ні святих мастил, ні книг з молитвами для читання. І вони усвідомили, що можуть обійтися без усього цього й самі звертатися безпосередньо до Бога в молитві. Вони почали молитися, а Бог почав виливати на них Свого Духа. За часів комунізму серед православних християн в Радянському Союзі відбувалося справжнє духовне пробудження, як і серед протестантських віруючих.

Так сталося, що в Союзі, а також у інших близьких до нього країнах, утворилося православне підпілля, яке було насправді євангельським, фундаментальним і дуже близьким до Бога. І лише через силу звички воно все ще дотримувалося, хоч і дуже мало, православних ритуалів. У цьому православному підпіллі також було чимало мучеників. Хто може сказати, що сталося з літнім отцем Гермогеном, архієпископом Калузьким? Він насмілювався протестувати проти зрадницької співпраці між патріархією й безбожним комуністичним урядом.

Протягом семи десятиліть комуністичного ярма, до падіння Радянського Союзу на початку 90-х рр., радянська преса була вірним свідченням торжества підпільної церкви, яка перенесла нестерпні страждання, однак залишилася вірною і зросла.

Ми в Румунії посіяли насіння таємної праці серед солдат та офіцерів Радянської армії. Таким же чином діяли й віруючі Росії та інших країн, захоплених росіянами. І це насіння принесло чимало плодів.

Народи комуністичної Азії та інші поневолені народи можна повернути до Христа. Наші супротивники можуть стати християнами! Так само, як і ті, хто пригноблені ними, якщо лише ми будемо допомагати їм.

Доказом моєї правоти є той факт, що підпільна церква процвітала за часів комунізму в Радянському Союзі, процвітала в комуністичній Азії й нині процвітає на Близькому Сході.

Щоб показати красу наших побратимів-християн у жахливих обставинах, я наведу декілька листів від російської дівчини Варі, написаних на каторзі.

Як дівчина-комсомолка прийняла Христа

Ось три листи від Марії, християнки, яка привела Варю, члена молодіжної комсомольської організації, до Христа.

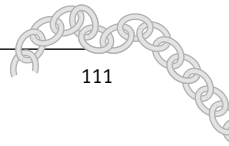
Лист перший

«... Я, як і раніше, живу тут. Мене дуже люблять. Я подружилася з дівчиною із місцевого комсомольського осередку [молодіжної комуністичної організації]. Вона сказала мені: «Я не можу зрозуміти, що Ви за людина. Тут багато хто ображає Вас й завдає Вам болю, а Ви все одно всіх любите». Я відповіла, що Бог учить нас любити всіх: не лише друзів, але й ворогів. Раніше ця дівчина заподіяла мені багато лиха, але я молилася за неї особливо палко. Коли вона запитала мене, чи можу я любити її, я обійняла її, і ми обоє почали плакати. Тепер ми молимося разом. Будь ласка, моліться за неї. Її звати Варя.

Коли ми слухаємо тих, хто голосно заперечує Бога, здається, ніби вони дійсно в цьому переконані. Але життя показує, що багато хто з тих, хто лають Бога своїми устами, в серцях тяжіють до Нього. Їхні серця стогнуть... Вони намагаються заповнити свою внутрішню порожнечу безбожництвом.

Ваша сестра у Христі, Марія».

Лист другий

«У своєму попередньому листі я писала вам про дівчину-атеїстку, Варю. Тепер поспішаю повідомити вам, мої любі, про нашу величезну радість: Варя прийняла Христа як свого особистого Спасителя й відкрито свідкує про це.

Увірувавши в Христа й пізнавши радість спасіння, вона одночасно почувається дуже нещасною. Вона жалкує про те, що колись пропагувала атеїзм. Тепер вона вирішила, що мусить спокутувати свою провину.

Ми разом пішли на асамблею безбожників. І хоч я й попереджала її бути обережною, все було марно. Варя, не вагаючись, вирушила вперед, а я пішла за нею, спостерігаючи, що ж буде далі. Після виконання гімну Комуністичної партії загальним співом (в якому Варя і я не брали участі), вона виступила перед усіма учасниками асамблеї. Мужньо і хвилююче, вона засвідчила присутнім про Христа як свого власного Спасителя і попросила колишніх товаришів вибачення за те, що досі її духовні очі були закриті й вона не бачила, що вона сама прямувала до пекла й вела за собою інших. Вона закликала присутніх зійти з гріховного шляху і прийти до Христа.

Усі замовкли, ніхто не перебивав її. Закінчивши говорити, вона заспівала християнський гімн: «Я не соромлюсь проголосувати Христа...».

А потім... потім нашу Варю забрали.

Сьогодні вже дев'яте травня. А ми й досі нічого не знаємо про неї. Але Бог – всесильний, Він здатен спасти її. Моліться!

Ваша Марія».

Лист третій

«Сьогодні, другого серпня, у в'язниці я розмовляла з нашою улюбленою Варєю. Серце кров'ю обливається, коли я думаю про неї. Вона ж ще дитина. Їй усього дев'ятнадцять років. Як віруюча в Господа, вона також духовне немовля. Але вона любить Бога всім своїм серцем, і відразу ж стала на важкий шлях. Бідна дівчина так голодує. Коли ми дізналися, що вона

у в'язниці, ми почали надсилати їй посилки. Але вона мало отримувала з того, що було відправлено.

Коли вчора я побачила її, вона була тонка, бліда, побита. Тільки очі світилися миром Божим і неземною радістю.

Так, любі мої, ті, хто не пізнали чудового миру Божого, не розуміють цього ... Але які щасливі ті, хто має цей мир ... Нас, тих, хто у Христі, не повинні зупиняти жодні страждання та розчарування.

Я запитала через залізні ґрати: «Варю, ти не шкодуєш через вчинене?» «Ні, – відповіла вона. – І якщо мене звільнять, я знову говоритиму про велику любов Христову. Не думайте, що я страждаю. Я дуже рада, що Господь любить мене так сильно і дає мені честь пережити страждання за Його ім'я».

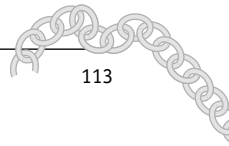
Благаю вас молитися за неї. Її найімовірніше відправлять до Сибіру. У неї відібрали одяг і всі речі. Вона залишилася без нічого, крім того, що на ній. У неї немає родичів, і ми повинні зібрати для неї найнеобхідніше. Я вже відклала те, що ви прислали минулого разу. Коли Варю відправлятимуть, я віддам ці гроші їй. Я вірю, що Бог зміцнюватиме її і дасть їй силу пережити всі майбутні випробування. Боже, бережи її!

Ваша Марія».

Лист четвертий

«Люба Маріє, нарешті я можу написати Вам. Ми стерпно доїхали до [місце знаходження зафарбоване]. Наш табір – за десять миль від міста. Я не можу описати нашого життя тут. Ви самі все розумієте. Напишу краще трохи про себе. Я дякую Богові, що Він дає мені здоров'я і я можу працювати фізично. Ми з сестрою Х працюємо в майстерні на верстатах. Робота важка, а здоров'я сестри Х погане. Мені доводиться працювати за неї і за себе. Спочатку я закінчую свою роботу, а потім допомагаю сестрі. Ми працюємо 12-13 годин на день. Їжі у нас так само, як і у вас, дуже мало. Але я не про це хочу написати Вам.

Моє серце складає хвалу і подяку Богові, що через Вас Він показав мені шлях до спасіння. Тепер, коли я стою на цьому шляху, моє життя має сенс, і я знаю, куди йду і за Кого страж-

даю. Я відчуваю бажання свідчити всім про велику радість спасіння, яка є у мене в серці. Хто може відлучити нас від любові Божої у Христі Ісусі? Ніхто і ніщо. Ні тюрма, ні страждання. Страждання, які Бог посилає нам, тільки ще більше зміцнять нас у вірі в Нього. Моє серце так переповнено благодаттю Бога, що вона переливається через вінця. На роботі мене лають і карають, дають додаткову роботу, тому що я не можу мовчати. Я повинна засвідчити про все те, що Господь зробив для мене. Він зробив мене новим еством, новим творінням, мене, яка стояла на шляху погибелі! Чи можу я після цього мовчати? Ні, ніколи! Поки мої уста здатні говорити, я свідкуватиму кожному про Його велику любов.

Дорогою до табору ми зустрічали багато братів і сестер у Христі. Як дивно, коли вперше бачиш братів та сестер і в Дусі відчуваєш, що вони – теж Божі діти. Навіть не потрібно нічого говорити. З першого погляду відчуваєш, хто вони.

Коли нас везли до Сибіру, на одній зі станцій жінка принесла нам поїсти і промовила лише два слова: «Бог живий».

У перший же вечір, коли ми приїхали сюди (було вже дуже пізно), нас поселили у довгих земляних бараках. Ми вітали присутніх словами: «Мир вам». На превелику радість, з усіх куточків у відповідь лунало: «Ми приймаємо вас з миром». З першого ж вечора ми відчули, що ми в сім'ї.

І це дійсно так. Тут багато тих, хто вірує в Христа як свого особистого Спасителя. Більше половини ув'язнених – віруючі. Серед нас чимало хороших співаків та проповідників Євангелії. Увечері, коли ми всі збираємося після важкої роботи, як чудово провести принаймні деякий час разом у молитві біля ніг нашого Спасителя. З Христом свобода скрізь, де б ти не був. Тут я вивчила багато чудових гімнів і щодня Бог усе більше і більше збагачує мене Своїм Словом. У віці дев'ятнадцяти років я вперше відсвяткувала День народження Христа. Я ніколи не забуду цього чудового дня! Нам довелося пропрацювати цілий день. Але деякі з наших братів змогли сходити до річки, яка тече неподалік. Там вони прорубали лід і підготували місце, де вночі сім братів і я прийняли хрещення відповідно до Слова

Божого. Яка ж я щаслива, і як би я хотіла, щоб Ви, Маріє, були поруч, аби я, через мою любов до Вас, хоч трохи могла спокутувати те зло, яке заподіяла Вам у минулому. Але Бог ставить кожного з нас на своє місце, і ми повинні твердо стояти там, де Він нас поставив.

Передавайте мої вітання всій родині дітей Божих. Бог рясно благословить Ваше спільне служіння так само, як Він благословив і мене. Читайте Послання до євреїв, 12:1-3.

Усі наші брати вітають Вас і раді, що віра Ваша в Бога настільки глибока і що Ви невпинно хвалите Його у ваших стражданнях. Якщо писатимете листи іншим, передавайте наші вітання.

З повагою, Варя»

Лист п'ятий

«Люба Маріє, я, нарешті, знайшла можливість написати кілька рядків. Можу сказати Вам, моя любя, що по благодаті Божій сестра Х і я здорові й почуваємо себе добре. Зараз ми знаходимося в [місце зафарбовано].

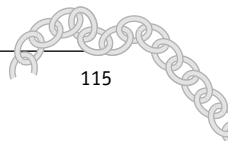
Дякую Вам за Ваше материнське ставлення до мене. Ми отримали все, що Ви надіслали для нас. Дякую Вам за найцінніше – Біблії. Дякую всім. Коли писатимете їм, перекажіть мої вітання та подяку за те, що вони зробили для мене.

Відтоді, як Господь відкрив мені глибоку таємницю Його святої любові, я вважаю себе найщасливішою у світі. Переслідування, які мені доводиться терпіти, я вважаю особливою благодаттю. Я рада, що Господь дав мені з перших днів моєї віри велике щастя страждати за Нього. Моліться за мене, щоб я залишилася вірною Господу до кінця.

Нехай Господь береже Вас усіх і зміцнює на святу битву!

Сестра Х і я цілуємо Вас. Коли нас відправлять до [місце знову зафарбовано], можливо, ми матимемо можливість написати Вам знову. Не хвилюйтеся за нас. Ми щасливі й радісні тому, що наша нагорода на небесах велика (Євангеліє від Матвія 5:11-12).

Ваша Варя».

Це – останній лист від колишньої комсомолки Варі, яка прийняла Христа, свідкувала про Нього і була засуджена до каторжної праці. Більше ми про неї не чули, але її прекрасна любов і свідчення про Христа є прикладом духовної краси, страждань та вірності підпільної церкви.

РОЗДІЛ 7

Яким чином християни на Заході можуть допомогти

Мене називають «голосом підпільної церкви». Я почуваюся негідним бути голосом такої важливої частини Тіла Христового.

Однак у комуністичній Румунії я упродовж років був частиною підпільної церкви. Якимось дивом я пережив чотирнадцять років катувань та позбавлення волі, у тому числі й два роки у «в'язниці смертників». Ще більшим дивом було те, що Бог знайшов людину, яка змогла відшукати мене у в'язниці й допомогти мені вийти з неї. Підпільна церква Румунії вирішила, що я повинен покинути свою країну, щоб повідомити вільному світові про її страждання. Якимось дивом нашої сім'ї вдалося виїхати, і я зміг виконати доручення, яке дали мені ті, хто залишився трудитись, ризикувати, страждати і вмирати на Батьківщині.

Я виступаю від імені моїх братів, які лежать у незліченних безіменних могилах. Я представляю братів, які й досі таємно зустрічаються в лісах, підвалах, на горищах та в інших неприїтних місцях.

Ось благання, які я передаю від імені підпільної церкви:

«Не кидайте нас напризволяще!»

«Не забувайте про нас!»

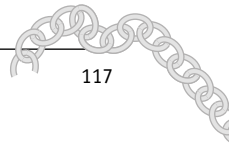
«Не списуйте нас з рахунків!»

«Дайте нам знаряддя, які ми так відчайдушно потребуємо!

Ми готові сплатити за них ціну!»

Це – послання, яке мені було доручено передати вільній церкві.

Я говорю від імені підпільної церкви, мовчазної церкви, «німої» церкви, якій «заткнуто» рот і яка не має голосу, щоб кричати.

Почуйте крик братів і сестер, які живуть серед поневолених народів! Вони не просять допомогти їм утекти, не просять безпеки для себе або легкого життя. Вони просять лише знарядь, щоб протидіяти отруєнню їхньої молоді та прийдешніх поколінь атеїзмом. Вони просять Біблій для використання у поширенні Слова Божого. Як можуть вони поширювати Слово Боже, якщо вони його не мають?

Підпільна церква нагадує хірурга, який їхав у потязі. Потяг перевернувся. Сотні людей лежали на землі, спотворені, поранені, вмираючі. Хірург ходив серед них і журився: «Якби лишень у мене був інструмент! Якби я мав з собою інструмент!» За допомогою хірургічного інструменту він міг би врятувати багато життів. У нього було бажання ... однак не було інструменту. Так само й підпільна церква. Вона *готова* віддати себе. Вона *готова* стати мученицею! Вона *готова* ризикувати роками тюремного ув'язнення! Але всі її бажання не мають жодного значення, якщо вона не має в своєму розпорядженні знарядь для виконання завдання, поставленого перед нею Господом. Благання вірної, мужньої підпільної церкви до тебе, вільна церкво: «Дай нам знаряддя: Євангелії, Біблії, євангелізаційну та навчальну літературу, допоможи, а ми зробимо решту!»

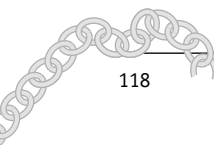
Як християни вільного світу можуть допомогти

Кожен християнин, який живе у вільному світі, може, не відкладаючи, допомогти наступним чином.

Атеїсти – люди, які не визнають невидимих джерел їхнього життя. Їм не відкриті таємниці Всесвіту і життя. Християни можуть найкраще допомогти їм, живучи не тим, що вони бачать, а вірою, постійно перебуваючи у спілкуванні з невидимим Богом.

Вони можуть допомогти, живучи життям, відданим Богові, жертвним життям. Вони можуть допомогти, публічно протестуючи кожного разу, коли християн переслідують.

Західні християни можуть допомогти нам, молячись за спасіння наших гонителів. Така молитва може здатися наївною. Ми молилися за комуністів, а наступного дня вони катували

нас ще жорстокіше, ніж попереднього. Але молитва Господня в Єрусалимі також була «наївною». Христа розіп'яли після Його молитви. А лише через кілька днів його кати вже били себе в груди і п'ять тисяч людей на вернулися до Господа за один день.

Молитва за інших теж ніколи не залишається даремною. Будь-яка молитва, не прийнята тим, за кого моляться, повертається до нас великим благословенням. Виконуючи волю Христа, багато християн, і я зокрема, завжди молилися про Гітлера та його прибічників. І я переконаний, що наші молитви допомогли перемогти його так само, як і кулі військ союзників.

Ми повинні любити своїх ближніх, як самих себе. Комуністи та інші наші переслідувачі – такі ж самі ближні, як і всі інші.

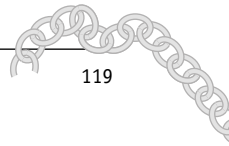
Вони – результат нашого ігнорування важливості поширювати відомі слова Христа: «Я прийшов, щоб ви мали життя, і подостатком щоб мали» (Євангеліє від Івана 10:10). Християни ще не зробили так, щоб це життя з надлишком стало доступним кожному. Вони залишили декого без найціннішого в житті. Ці люди повстали й утворили Комуністичну партію та приєдналися до інших помилкових учень. Часто вони самі є жертвами соціальної несправедливості, тому й сповнені гіркоти та жорстокості до інших. Наш обов'язок – боротися з ними. Але християни, навіть якщо вони борються з ворогом, намагаються зрозуміти і полюбити його.

Ми не можемо зняти з себе відповідальності за те, що деякі люди живуть, як бунтарі. Нас можна звинуватити у невиконанні наших обов'язків.

Тому ми повинні спокутувати свою провину через любов, яка не має абсолютно нічого спільного з уподобанням, та молитву за них.

Я не настільки наївний, щоб думати, що сама лише любов може вирішити всі проблеми. Я не радив би державній владі вирішувати проблему, скажімо, бандитизму любов'ю. Для бандитів, не лише для християн, потрібна поліція, суди і тюрми. Якщо бандит не розкається, його слід ув'язнити. Я ніколи б не вдавався до християнського поняття «любові» для політичної, економічної та культурної боротьби з комуністами та іншими

тиранами, які є не ким іншим, як бандитами, лише міжнародного масштабу. Бандит відбирає у жертви гаманець, вони ж відбирають цілі країни.

А пастори та окремі християни повинні зробити все можливе, щоб привести до Христа бунтарів, незалежно від того, які злочини вони скоїли, та їхніх невинних жертв. Ми повинні молитися за них із розумінням.

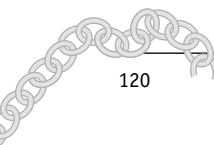
Терміново потрібні Біблії

Інший спосіб, у який християни, що живуть у вільних країнах, можуть допомогти підпільній церкві, – це забезпечуючи її Бібліями та літературою з біблійними цитатами. Існує чимало способів безпечно доставити їх до місця призначення, якщо лише вільні християни придбають їх для братів і сестер з підпільної церкви. Ще живучи в Румунії, я отримав багато Біблій, переправлених до нас різними способами. Проблем із доставкою не буде, якби лиш було що доставляти.

У комуністичних країнах, таких як Китай та Північна Корея, потреба у Бібліях ще й досі залишається нагальною. Тисячі християн не бачили Біблії або Євангелія впродовж десятиліть.

Одного дня до мене додому прийшли двоє селян, щоб купити Біблію. Вони приїхали зі свого села і найнялися на роботу (всю зиму вони копали лопатами мерзлу землю) у надії заробити грошей на стару Біблію для своєї церкви. Оскільки я отримував Біблії з Америки, я мав можливість подарувати їм нову Біблію. Вони не могли повірити своїм очам! Селяни намагалися заплатити мені тим, що їм вдалося заробити. Я відмовився. Вони вирушили назад у своє село з Біблією в руках. Через кілька днів я отримав листа, сповненого нестримної, несамовитої радості, в якому селяни дякували за Писання. Лист був підписаний тридцятьома мешканцями села! Вони обережно розрізали Біблію на тридцять частин і обмінювалися ними одне з одним!

А як жалюгідно було бачити, як росіяни жебракували хоч за одну сторінку Біблії, щоб нагодувати свою спраглу душу. Вони були щасливі обміняти на Біблію корову або козу. Один

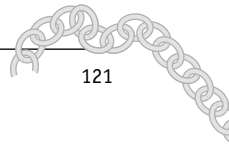

чоловік проміняв свою весільну обручку на старий затертий Новий Завіт. Багато дітей ніколи не бачили різдвяної листівки. Якщо у когось була хоч одна, всі діти села збиралися навколо неї і якийсь дідусь міг розповісти їм про немовля Ісуса, його народження від діви і про спасіння. І все це завдяки одній різдвяній листівці! Ми відправляємо Біблії, Євангелія та іншу християнську літературу братам і сестрам, які живуть у неволі. Це – одна з можливостей допомогти їм.

Ми також видаємо та відправляємо туди спеціальну літературу, яка допоможе християнам нейтралізувати атеїстичну отруту, якою насичують дітей від дитячого садка до коледжу. У Радянському Союзі комуністи надрукували *«Посібник атеїста»* – книгу, яка стала «Біблією атеїста». Простішу її версію використовували для навчання дітей у дитячих садках, а більш ускладнені – коли діти підросли. Ця «антибіблія» продовжувала іти за дитиною, коли вона зростала і розвивалася, отруюючи її атеїзмом упродовж життя. Ми видали та відправили туди книгу *«Відповідь на «Посібник атеїзму»»* – християнську відповідь на отруйне атеїстичне вчення.

Наша отруєна молодь повинна мати відповідь – Божу відповідь, християнську відповідь, нашу відповідь! Це – ще одне, що ви можете зробити, – допомогти забезпечити спеціальною літературою народ, який живе в країні, де Бог перебуває «поза законом». Така література – це ілюстровані книги та журнали для молоді та Біблії для дітей.

Нам також необхідно об'єднати зусилля із членами підпільної церкви й забезпечити їх коштами для благовістя. Багато з них і досі «прикуті» до своїх будинків через відсутність коштів для придбання квитків та харчування під час благовісницьких подорожей. Отож вони «сидять на міліні», не в змозі пересуватися в радіусі двадцяти-тридцяти кілометрів, у той час як жителі навколишніх сіл марно благають їх приїхати на таємну зустріч, щоб почути про їхню віру. Забезпечуючи їх щомісячною фінансовою підтримкою, ми «звільнимо» їх, і вони зможуть відвідувати навіть віддалені міста і села, несучи їм Слово Боже. Наприклад, в'єтнамським та китайським пасторам,

які їздять поширювати Євангелію в «заборонені райони» їхніх країн, ми купуємо мотоцикли. Ми забезпечуємо велосипедами євангелістів, які ризикують життям, свідкуючи про Христа у мусульманській країні Бангладеш.

Таким християнам необхідна фінансова допомога. Носячи на собі тавро «віруючі», вони заробляють стільки, що його ледь вистачає, аби вижити, і не мають коштів на переїзд від села до села для проповіді Євангелії. Кілька доларів на місяць будуть для них великим «чудом Божим».

Пастори офіційних церков, які паралельно несуть підпільне служіння і теж ризикують своїм життям, повинні мати кошти для цього служіння. Готовності цих пасторів ризикувати своєю свободою, ігноруючи закон і таємно проповідуючи Євангелію для дітей, молоді та дорослих, недостатньо. Вони повинні мати у своєму розпорядженні засоби, щоб нести плідне підпільне служіння. Забезпечення коштами допоможе членам підпільної церкви ефективно поширювати Євангелію.

Наступне, нам необхідно по радіо транслювати Євангелію для поневолених народів. Використовуючи радіостанції вільних країн, ми можемо духовно годувати підпільну церкву, яка сама має велику потребу в хлібі життя. Оскільки комуністичний уряд використовує короткохвильове радіо для поширення своєї пропаганди серед народу, мільйони людей у комуністичних країнах мають радіоприймачі, здатні приймати наші передачі. Двері радіомовлення у поневолених країнах залишаються відкритими, тому цю справу необхідно розвивати. Підпільна церква має нагальну потребу в духовній їжі, забезпечити її якою здатні наші радіопередачі. Ось – ще один спосіб допомогти підпільній церкві в поневолених країнах.

Трагедія сімей християнських мучеників

Сім'ї християнських мучеників також потребують нашої допомоги. Десятки тисяч таких сімей нині невимовно страждають. Коли заарештовують члена підпільної церкви, страшна трагедія приходить і в його сім'ю. Як правило, допомогти їм не

може ніхто, адже це протизаконно. Комуністичний уряд досяг чималих успіхів у тому, щоб примусити страждати не лише заарештованих християн, але і їхніх дружин та дітей. Коли християнина відправляють до в'язниці на тортури і часто на смерть, його сім'я страждає не менше. Я можу засвідчити, що, якби християни з вільного світу не прислали мені та моїй родині допомоги, ми б не вижили, щоб написати ці слова!

Щодня мучеників за віру стає все більше. І хоч вони йдуть на небо, де отримають нагороду від Бога, їхні сім'ї живуть у невимовно трагічних умовах. Ми можемо і повинні допомогти їм. Звичайно, ми також повинні допомагати голодуючим індійцям і африканцям. Але хто заслуговує допомоги християн більше, ніж сім'ї тих, хто померли за Христа або терплять страждання за свою віру в тюрмах?

Після мого звільнення місія «Голос мучеників» почала направляти велику допомогу сім'ям християнських мучеників. Однак те, що вже зроблено, – це дуже мало порівняно з тим, що можна ще зробити з вашою допомогою.

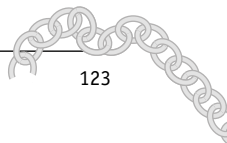
Моє звернення від імені підпільної церкви

Будучи членом підпільної церкви, якому пощастило вижити і втекти, я передаю звернення, заклик, благання від моїх братів, які залишилися страждати.

Вони відправили мене, щоб передати звернення до вас. Дивовижним чином я залишився живим, щоб озвучити його.

Я розповів вам про нагальну необхідність свідкування про Христа комуністичному світові та іншим поневоленим народам. Я розповів про термінову необхідність надання допомоги сім'ям християнських мучеників. Розповів про практичні шляхи допомоги підпільній церкві у виконанні її місії з поширення Євангелії.

Коли мене били по ступнях, кричав мій язик. Чому кричав язик? Адже по ньому не били. Він кричав тому, що язик і ноги – це частини одного тіла. І ви, вільні християни, є частиною Тіла Христового, яке зараз б'ють у в'язницях поневолених кра-

їн, породжуючи нових мучеників за Христа. Невже ж ви не відчуваєте болю?

Рання церква, в усій її красі, жертвності та відданості, знову оживає у цих країнах.

Поки наш Господь Ісус Христос перебував у молитві в Гетсиманському саду, Петро, Яків та Іван знаходилися лише за кілька кроків від найбільшої драми в історії, але вони глибоко спали. Скільки вашої власної християнської турботи і жертвності спрямовано на полегшення страждань мученицької церкви? Запитайте своїх пасторів і церковних лідерів, що зроблено вашою церквою для допомоги братам і сестрам у поневолених країнах світу.

У цих країнах драма мужності та мучеництва ранньої церкви знову і знову повторюється, навіть тоді, коли вільна церква спить.

Наші брати там, на самоті й без допомоги, ведуть найбільш мужню битву нашого часу, яку за її героїзмом, мужністю й самовідданістю можна порівняти лише з боротьбою ранньої церкви. А вільна церква спить, навіть не помічаючи їхньої боротьби та страждань, як і Петро, Яків та Іван спали під час агонії Спасителя.

Чи спатимете ви у той час, коли ваші брати у Христі страждають і борються за Євангелію?

Чи почуєте наше звернення: «Пам'ятайте про нас, допоможіть нам! Не кидайте нас!»

Отож я передав послання від вірної, мученицької церкви, від ваших братів і сестер, які страждають у кайданах атеїстичного комунізму і терплять знущання по всьому світі, від Індонезії до Африки. Не відмовляйтеся від них!

ПІСЛЯМОВА

Післямова

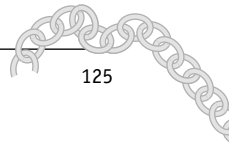
Людина, яка наважилась говорити

Пастор Ричард Вурмбранд був не першим християнським лідером, кому вдалося врятуватися від жорстокості румунського комуністичного уряду; ще до нього так пощастило кільком іншим служителям. Проте більша частина західного світу залишалася бездіяльною, ігноруючи страждання братів та сестер з підпільної церкви. Чому ніхто не говорив про них?

Відповідь на це запитання стала очевидною для пастора Вурмбранда, коли перед його від'їздом з Румунії співробітники таємної поліції попередили, щоб він і не думав виступати проти комуністів. Вони мали своїх агентів на Заході і ясно дали зрозуміти Вурмбрандові, що уважно стежитимуть за ним. То навіщо ж йому говорити? Чи ще недостатньо він настраждався?

Однак Вурмбранд усе ж наважився говорити. Незважаючи на комуністичної загрози і критику деяких керівників західної церкви, він свідчив про страждання тих, хто пережив комуністичне пекло, і розповідав про їхню всеперемагаючу віру.

Упродовж першого року перебування в США пастор Вурмбранд був двічі затриманий за «порушення порядку» під час прокомуністичних мітингів. Його було викликано до американського сенату для надання свідчень, де він роздягнувся до пояса, щоб продемонструвати сліди вісімнадцяти глибоких ран від частих катувань. Одні християнські лідери називали його божевільним, який втратив розум в одиночній тюремній камері. Для інших він став «Павлом з-за залізної завіси» або «голосом підпільної церкви». Кореспондент газети *«Філадельфія геральд»* писав, розповідаючи про Вурмбранда: «Він перебував серед левів, але вони не могли поглинути його».

У жовтні 1967 року зі ста доларами в кишені, п'ятьмастами іменами й адресами в записнику та старою друкарською машинкою, Ричард Вурмбранд надрукував перший випуск бюлетеня «Голос мучеників». Цю невелику публікацію було присвячено свідченням та показанням під час судових процесів над нашими братами та сестрами, які живуть у поневолених країнах по всьому світі.

Цей бюлетень був не схожий на жоден інший. Читачі з обуренням писали Вурмбрандові, запитуючи: «Як можна описувати такі звірства і як це може бути правдою?» Інші жалілися, що через бюлетень їм сняться нічні жахи, і попросили більше їм не надсилати його. Але ті, хто дивився поза страждання і муки, бачили справжню красу – красу в серцях чоловіків, жінок і навіть дітей, які відмовлялися зректися Христа. Читачі побачили також і живу віру, яка дозволила людям, як пастор Вурмбранд, «цілувати ґрати» своєї тюремної камери, радіючи своїй причетності до страждань за Христа.

У західному світі переслідування християн вважається порушенням «прав людини» й уряд зосереджує велику увагу на гарантіях свободи віросповідання та докладає багато зусиль для їх захисту. Хоча частково це й добре, однак погляньмо далі людських міркувань, погляньмо на небесне. Ісус сказав: «Раб не більший за пана свого. Як Мене переслідували, то й вас переслідувати будуть» (Євангеліє від Івана 15:20). Він також попереджав, що «страждання зазнаєте в світі» (Євангеліє від Івана 16:33), і «... за Ім'я Моє будуть усі вас ненавидіти» (Євангеліє від Матвія 10:22). «Радійте та веселіться, нагорода бо ваша велика на небесах!» (Євангеліє від Матвія 5:12).

Хоч ми й покликані використовувати будь-яку можливість, щоб допомогти нужденним, ми повинні визнати, що християнам належить терпіти переслідування. Одинадцять із дванадцяти учнів Христа було вбито. Ісус ніколи не говорив, що для нас усе буде по-іншому. Це – частина нашого єства у Христі. Не всі з нас покликані страждати від переслідувань, як пастор Вурмбранд. Однак коли у наше життя приходять випробування, не дивуймося, а радіймо з того, що ми визнані гідними

постраждати за Христа. Він сам говорив: «Блаженні вигнані за правду, бо їхнє Царство Небесне» (Євангеліє від Матвія 5:10).

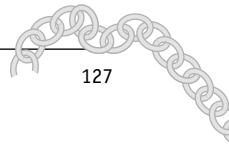
У 1 Посланні до коринтян, 12:25-26, Павло пояснює взаємозв'язок між членами Тіла Христового: «...щоб поділення в тілі не було, а щоб члени однаково дбали один про одного. І коли терпить один член, то всі члени з ним терплять; і коли один член пошанований, то всі члени з ним тішаються». А автор Послання до євреїв додає: «Пам'ятайте про в'язнів, немов із ними були б ви пов'язані, про тих, хто страждає, як такі, що й самі ви знаходитеся в тілі» (Послання до євреїв 13:3). Цей вірш є гаслом організації *«Голос мучеників»* з 1967 року.

Досліджуючи Новий Заповіт, ми переконуємося, що переслідування не є і ніколи не будуть чимось неприродним для церкви Христа на землі. Отож, нам, членам Тіла Христового, до повернення Христа, дано повеління: «Утішайте тому один одного, і збудуйте один одного, як і чините ви!» (1 Послання до солунян 5:11). Чинити інакше було б ігноруванням нашої відповідальності і християнського вчення Ісуса.

Тому *«Голос мучеників»* діє у понад сорока країнах світу, де наші брати і сестри систематично переживають переслідування. У В'єтнамі, Лаосі та Китаї християн б'ють, ув'язнюють та вбивають. Церкви знищують, а Біблії спалюють. У країнах ісламського світу за останні десятиліття в середньому чотириста християн щодня закатовують до смерті. Мільйони людей гинуть у Судані, де радикальні ісламські сили нещодавно розп'яли і втопили у річці Ніл тисячі чоловіків-християн. Інші у в'язницях чекають смерті через повішання. Суданських жінок гвалтують, а дітей забирають з їхніх домівок і продають як наложниць або рабів для мусульман з півночі країни. Незважаючи на все це, суданські християни пишуть нам: «Хоча наші будинки спалено і зруйновано наші храми, ми переконані, що зараз більше, ніж будь-коли, слід проповідувати людям Христа».

Важко зрозуміти ту радість і свободу, які ми бачимо поряд із найстрашнішими стражданнями, які лише можна уявити, та усвідомити, яким чином страждання можуть бути для нас «подарунком» Христа (Послання до филип'ян 1:29). Однак людським

розумінням неможливо зрозуміти духовну людину, якій суджено жити вічно з Христом.

Бюлетень «Голос мучеників» продовжує інформувати та закликає до дії християн усього вільного світу від імені тих, хто страждає за віру в Ісуса Христа. Завдяки нашій мережі офісів по всьому світі, нині бюлетень видається понад тридцятьма мовами і щомісяця розповсюджується серед більш ніж двадцяти п'яти тисяч віруючих.

Організація сформулювала п'ять основних цілей у служінні переслідуваній церкви:

1. Забезпечення християн Бібліями, літературою та радіоопередачами їх рідною мовою в країнах, де християн переслідують.
2. Надання допомоги сім'ям християнських мучеників у цих країнах.
3. Надання підтримки, метою якої є сприяння віруючим у відновленні їхнього життя і свідкування у тих країнах, які постраждали від комуністичного гніту.
4. Навернення до Христа тих, хто виступає проти Євангелії.
5. Інформування світу про звірства, скоєні проти християн, та про мужність і віру переслідуваних.

Ми запрошуємо вас взяти участь у цьому служінні – «пам'ятати про в'язнів, немов із ними були б ви пов'язані, про тих, хто страждає, як таких, що й самі ви знаходитесь в тілі» (Послання до євреїв 13:3). Знайдіть підбадьорення у їхній вірі й скористайтеся можливістю підтримати тих, хто страждає за віру в Христа.

Якщо Ви хотіли б дізнатися більше про переслідування сучасної церкви та отримати щоквартальний бюлетень організації «Голос мучеників» безкоштовно, будь ласка, зверніться до нас за адресою:

а/с 4, 33028 Рівне, Україна, E-mail: vomukr@gmail.com
або відвідайте нашу сторінку в Інтернет: www.persecution.com

20 жовтня, 1997
Томові Вайту,
директорові американського відділення
місії «Голос мучеників»

Шановний пане Вайте!

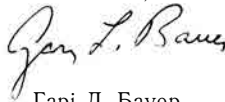
Для мене велика честь написати кілька слів до 30-ї річниці з дня виходу в світ книги Ричарда Вурмбранда *«Катовані за Христа»*. Через три десятиліття після її публікації ця невеличка книга все ще із надзвичайним авторитетом свідкує про жертви її автора і його дружини, принесені в ім'я Христа.

Події, описані в книзі *«Катовані за Христа»*, відбуваються в окупованій Радянським Союзом Румунії після Другої світової війни. Історія, розказана у ній, – яскрава і вражаюча, на кожній сторінці книга розповідає про свідчення, переплетені з глибокими фізичними та моральними стражданнями, пережитими християнськими мучениками впродовж двох тисячоліть переслідувань. Ричард Вурмбранд описує ув'язнення та ізоляцію, які не лише не викоренили його віри, але й привели до поглиблення єдності з Христом, Який страждав і помер, щоб ми могли мати життя вічне.

І хоч це жорстоке століття закінчилося, Радянської імперії більше не існує, а країни Східної Європи покидали з себе кайдани рабства безбожної ідеології, однак переслідування і жорстокість, які довелося пережити Вурмбрандові, настільки ж нескінченні, як і вплив на людей цієї переконливої праці. По всьому світі християни продовжують страждати за свою віру: їх продають у рабство та розпинають у Судані, їм забороняють відкрито вклонятися Богові в країнах Близького Сходу, засуджують до каторжних робіт у Китаї і піддають іншим незаконним гонінням та знущанням у десятках інших країн. Серед цих братів та сестер чимало тих, про чий страждання нам ще доведеться почути, але про чий подвиги Ричард Вурмбранд дав нам гостре і чітке бачення.

Нехай же кожен християнин радіє з мужності, про яку ми читаємо на цих сторінках, і з надії, яку вселяють у нас наші брати по вірі в час теперішній і прийдешній.

З повагою,

Гарі Л. Бауер

Томові Вайту,
директорові американського відділення
місії «Голос мучеників»

Після Біблії це – один із найбільш ефективних матеріалів, які можуть бути використані, щоб допомогти християнам зростати у вірі, він біографічний та автобіографічний. Автобіографія Ричарда Вурмбранда є вкрай важливою книгою. Вона – точна коректива для помилкового враження про християнство, яке поширене сьогодні. Історія життя Вурмбранда підтверджує істину, що «у світі матимете страждання», якщо йти-мете за Ісусом. Автор зберіг віру і надію, тому що Ісус Христос переміг світ.

Лайла В. Дорсетт,
професор освітнього служіння та євангелізму
Вітонський коледж, штат Ілліной

ДОДАТОК

Додаток

Вірні до смерті

За ті тридцять років, які пройшли відтоді, як книга *«Катовані за Христа»* вперше вийшла друком, вона торкнулася життів тисяч людей, християн і нехристиян, представників найрізноманітніших професій, культур і релігійних переконань. І хоча деякі деномінації відрізняються поглядами на певні аспекти християнства, послання переслідуваної церкви об'єднало багатьох людей закликом із Послання до євреїв, 13:3: «Пам'ятайте про в'язнів, немов із ними були б ви пов'язані».

На наступних сторінках – листи вдячності від керівників християнських церков за життя пастора Ричарда Вурмбранда і його книгу *«Катовані за Христа»*. Ми сподіваємося, що вони пробудять і у вас дух вдячності Богові за вірне служіння та багаті плоди праці Ричарда Вурмбранда та його дружини Сабіни.

ПРО АВТОРА

Про автора

Пастор Ричард Вурмбранд – євангельський служитель, який пережив чотирнадцять років комуністичного тюремного ув'язнення і катувань у себе на батьківщині, в Румунії. Існує небагато імен, більш відомих у Румунії, ніж він – один із найбільш визнаних християнських керівників, авторів і вчителів.

У 1945 році, коли комуністи захопили Румунію і почали робити спроби контролювати церкву, Ричард Вурмбранд негайно розпочав енергійне, ефективне «підпільне» служіння серед власного поневоленого народу, а також серед солдатів завойовницьких радянських військ. Він був заарештований у 1948 році разом із його дружиною, Сабіною. Упродовж трьох років дружина Вурмбранда виконувала непосильні роботи на Дунайському каналі. Ричард провів три роки в одиночній камері, не бачачи нікого, окрім своїх катів-комуністів. Потім його перевели до групової камери, де тортури тривали ще протягом п'яти років.

Завдяки міжнародному авторитету Ричарда Вурмбранда як християнського лідера, дипломати іноземних посольств вимагали у комуністичного уряду безпеки для служителя. Їм відповіли, що він утік з Румунії. А тим часом агент таємної поліції, видаючи себе за щойно звільненого в'язня, розповів дружині Вурмбранда про те, що її чоловік помер, а він був присутній під час його поховання на тюремному кладовищі. Потім і уряд повідомив сім'ї пастора в Румунії та його друзям за кордоном,

що Вурмбранд помер, просячи назавжди забути про нього.

Після восьми з половиною років ув'язнення Ричарда Вурмбранда було звільнено, і він відразу ж відновив свою діяльність у підпільній церкві. Через кілька років, у 1959 році, його знову заарештували і засудили на двадцять п'ять років.

Пана Вурмбранда звільнили завдяки загальній амністії в 1964 році, і він знову продовжив підпільне служіння. Усвідомлюючи небезпеку третього позбавлення волі, християни Норвегії розпочали переговори з комуністичною владою про його викуп з Румунії. У той час комуністичний уряд почав «продавати» своїх політичних в'язнів. Ув'язнений пастор «коштував» тоді тисячу дев'ятсот доларів, однак за Вурмбранда вони запросили десять тисяч.

У травні 1966 року Ричард Вурмбранд дав свідчення перед комітетом внутрішньої безпеки сенату США і роздягнувся до пояса, щоб показати сліди тортур і вісімнадцять глибоких ран по всьому тілі. Через газети його розповідь розлетілася по всьому світі: по всій території США, Європі та Азії. У вересні 1966 року Вурмбранда попередили, що комуністи планують замах на нього, однак він не замовк і перед лицем загрози вбивства.

Засновники християнської місії «Голос мучеників», він і його дружина подорожували по всьому світі, створивши мережу із понад тридцяти відділень їхньої організації, які надають допомогу сім'ям ув'язнених християн в ісламських країнах, комуністичних Шрі-Ланці й Китаї, а також в інших країнах, де християни зазнають переслідувань за свою віру. Його гаслом були слова: «Ненавидь злі режими, але люби своїх гонителів. Люби їхні душі й намагайся завоювати їх для Христа».

Пастор Вурмбранд є автором кількох книжок, перекладених на понад шістьдесят мов світу. Його називали «голосом підпільної церкви». Християнські лідери назвали його живим мучеником і «Павлом з-за залізної завіси».

Голос мучеників

- Я хотів би отримувати **безкоштовний** примірник щоквартального бюлетеня організації «Голос мучеників».
- Прошу надіслати мені інформацію про те, як я можу допомогти переслідуваній церкві.
- Прошу надіслати мені повний перелік книг, відеофільмів та інших матеріалів, пропонованих місією «Голос мучеників».
- Я вже отримував щоквартальний бюлетень організації «Голос мучеників». Прошу змінити адресу надсилання бюлетеня.
- Я прийняв Ісуса Христа як свого Спасителя і Господа в результаті читання цієї книги.

Ім'я:

.....

Адреса:

.....

Місто:

.....

Поштовий індекс:

.....

Телефон:

.....

Електронна пошта:

.....

а/с 4

33028 Рівне

Україна

E-mail: vomukr@gmail.com

Відвідайте наш сайт .www.persecution.com.

ЗМІСТ

Зміст

Посвята	3
Передмова	4
1. Спрага росіян за Христом	8
2. «Ніхто більшої любові не має...»	29
3. Викуп і звільнення для праці на Заході	44
4. Перемагаючи комунізм любов'ю Христовою.	48
5. Нездоланна зростаюча підпільна церква.	78
6. Як християнство перемагає комунізм	95
7. Яким чином християни на Заході можуть допомогти	116
Післямова Людина, яка наважилась говорити	124
Додаток	130
Про автора	131